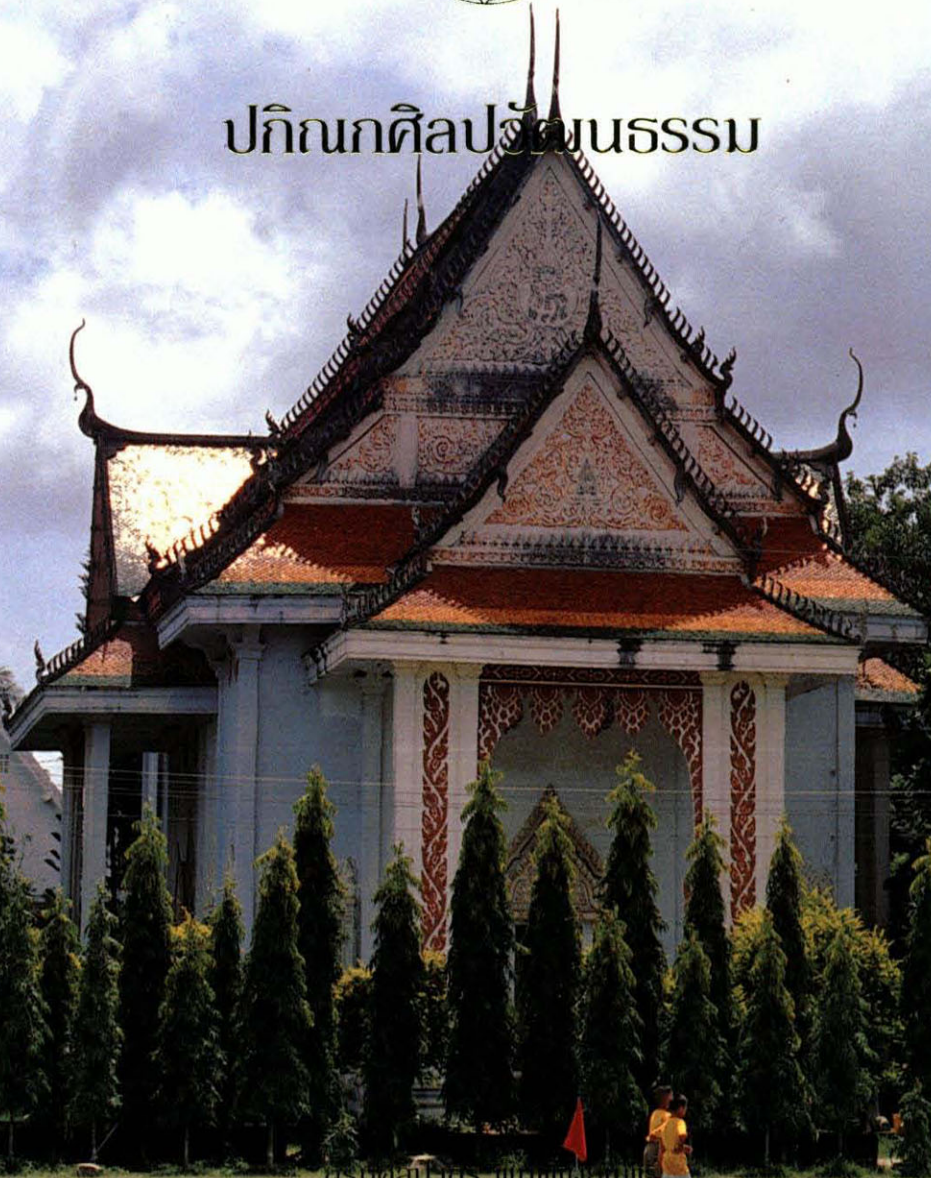

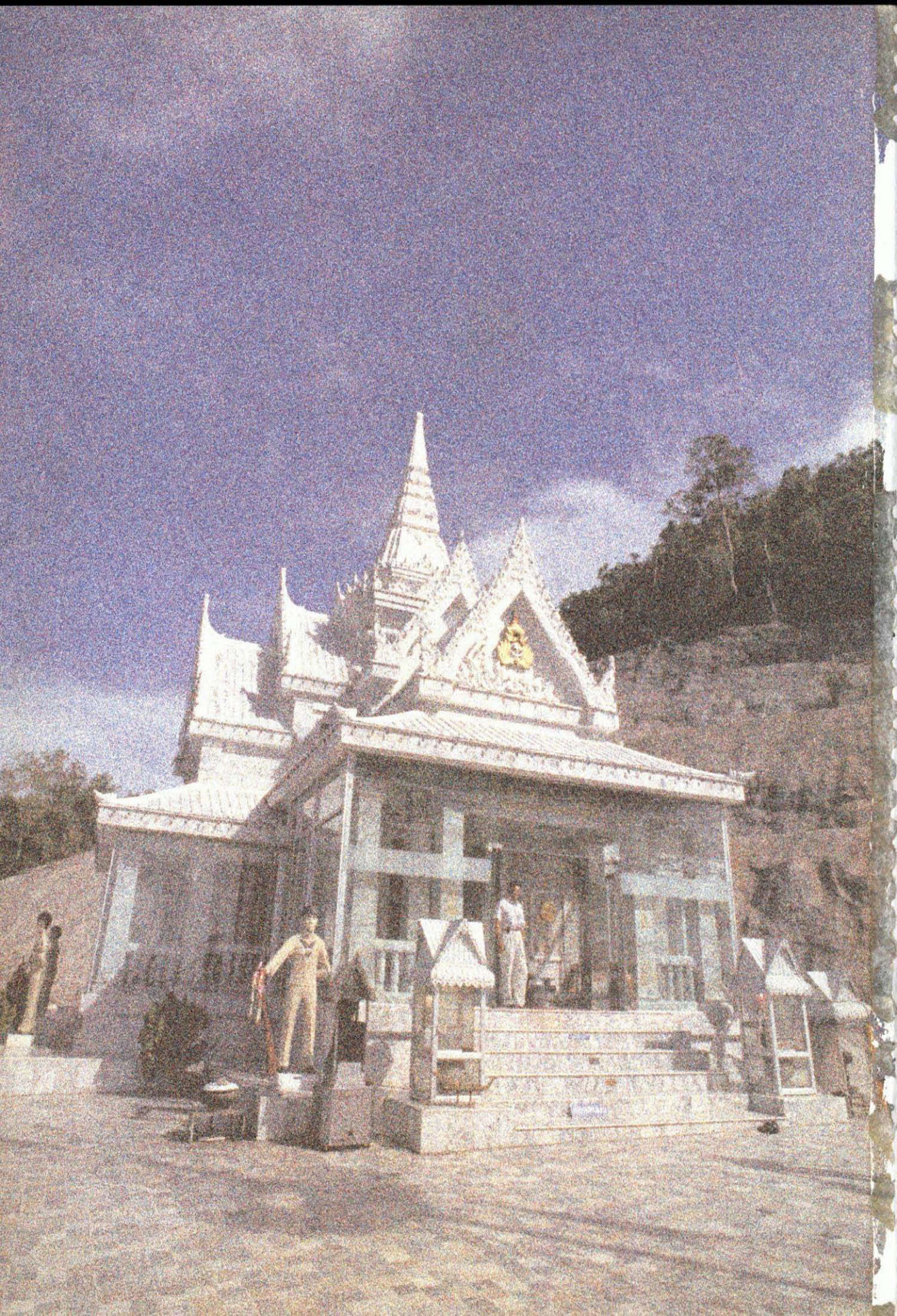
ปกิณกศิลปะวัฒนธรรม

กรมศิลปากร พิพิธภัณฑ์พระ

เมืองโบราณสกลนคร พระกรุพระราชนคร ณ วัดขนิเงิน จังหวัดชุมพร

๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

ปกิณกศิลป์วัฒนธรรม

กรมศิลปากร พิมพ์เผยแพร่

เนื่องในโอกาสถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดชั้นเงิน จังหวัดชุมพร

๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘

ปกิณกศิลป์วัฒนธรรม

พิมพ์ครั้งแรก ๒,๐๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๓๘

ข้อมูลบัตรรายการของหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากร, กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

ปกิณกศิลป์วัฒนธรรม

๑. วัดชั้นเงิน -- ประวัติ ๒. วัฒนธรรมไทย

๓. กรมศิลปากร I ชื่อเรื่อง

๒๕๔.๓๑๓๕

ISBN 974 - 419 - 061 - 2

คณะกรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์

ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ (นางสาวศิระสิทธิ์ ภูเพ็ชร์)

ประธานกรรมการ

หัวหน้าฝ่ายวัฒนธรรมและจารีตประเพณี (นางสาวฉวีงาม มาเจริญ)

กรรมการ

นางจินตนา กระบวนแสง

กรรมการ

นางอลิสา รามโกมุท

กรรมการ

นางสาวนันทวัน สวานายน

กรรมการและเลขานุการ

ผู้ถ่ายภาพ

นางสาวน้ำทิพย์ นงค์สูงเนิน

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๖๕/๑๖ หมู่ ๔ ซอยวัดชัยพฤกษ์มาลา ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทร. ๘๘๒ - ๑๐๑๐ โทรสาร (๖๖๒) ๔๓๓ - ๒๗๔๒

คำนำ

ตามโบราณราชประเพณี ในช่วงฤดูฝนกาลนับตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นต้นไปจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ จะมีพิธีถวายผ้าพระกฐินแก่พระอารามหลวงทั่วพระราชอาณาจักร ซึ่งนอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชกิจด้วยพระองค์เองแล้วยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระกฐินให้พระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรเอกชนนำไปทอด ณ พระอารามหลวงต่างๆ ด้วย กรมศิลปากรในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่ทำนุบำรุงส่งเสริม ฟื้นฟู เผยแพร่ และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ได้สนองพระราชศรัทธาผ้าพระกฐินพระราชทานไปทอดถวาย ณ พระอารามหลวงทั้งในพระนครและส่วนภูมิภาคเสมอมา

ในวันที่ ๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ นี้ กรมศิลปากรได้นำผ้าพระกฐินมาทอด ณ วัดชั้นเงิน อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี ซึ่งนับว่าเป็นวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัด มีปูชนียวัตถุสำคัญและศักดิ์สิทธิ์คู่วัดคือ หลวงพ่ออินทร์ มีฐานะเป็นวัดของเจ้าคณะจังหวัดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๔ และปัจจุบันได้รับการยกย่องจากกระทรวงศึกษาธิการว่าเป็น วัดพัฒนาตัวอย่าง (ด้านการศึกษา)

ดังนั้น เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสนี้ กรมศิลปากรจึงมอบหมายให้ข้าราชการฝ่ายวัฒนธรรมและจารีตประเพณี กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ จัดทำหนังสือ ปกิณกศิลปวัฒนธรรม เผยแพร่ความรู้ที่พิจารณาว่าเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยปาฐกถาพิเศษ เรื่อง วัฒนธรรมไทย - สมบัติไทย ของ ฑฒนา พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ สาระนั้นเกี่ยวกับงานของกรมศิลปากร ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดลพบุรี และประวัติวัดชั้นเงิน

กรมศิลปากรหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรมตามสมควร

ลายมือชื่อ

(นายสมคิด โชติกวณิชย์)

อธิบดีกรมศิลปากร

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

ตุลาคม ๒๕๓๘

สารบัญ

คำนำ	๓
ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง วัฒนธรรมไทย - สมบัติไทย	๗
เรื่องของกรมศิลปากรที่ประชาชนควรรู้	๑๗
โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร	๔๘
ประวัติจังหวัดชุมพร	๗๙
ที่ตั้งและอาณาเขต	๗๙
ลักษณะภูมิประเทศ	๗๙
ภูมิอากาศ	๘๐
การปกครอง	๘๐
ประวัติจังหวัด	๘๐
อำเภอเมืองชุมพร	๘๕
อำเภอหลังสวน	๙๐
อำเภอสวี	๙๔
อำเภอท่าแซะ	๙๖
อำเภอปะทิว	๙๗
อำเภอละแม	๙๙
อำเภอพะโต๊ะ	๙๙
อำเภอทุ่งตะโก	๑๐๐
ประเพณีและงานประจำปีที่สำคัญของจังหวัดชุมพร	๑๐๑
ประวัติวัดขันเงิน	๑๐๗
ชั้นและตำบลที่ตั้ง	๑๐๗
พื้นที่และอาณาเขต	๑๐๗
ประวัติ	๑๐๗

สิ่งสำคัญภายในวัด	๑๐๙
การสาธารณสุขปโภคภายในวัด	๑๑๒
การศึกษาและการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๑๒
จำนวนพระภิกษุสามเณร	๑๑๔
ลำดับเจ้าอาวาส	๑๑๔
ระเบียบและประเพณีของวัด	๑๑๗

บรรณานุกรม ๑๒๕

รายชื่อพระอารามหลวงที่กรมศิลปากรนำผ้าพระกฐินพระราชทานไปถวาย ๑๒๗

ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “วัฒนธรรมไทย - สมบัติไทย” เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมไทย มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อวัฒนธรรมของชาติทั้งด้านการใช้ ภาษาและเนื้อหาของศิลปวัฒนธรรม เป็นการปลุกจิตสำนึกให้คนไทยรู้สึก รัก และหวงแหนในวัฒนธรรมไทยอันเป็นสมบัติล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ ไว้ให้ตั้งแต่โบราณกาลทั้งพยายามที่จะส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบสานต่อเจตนารมณ์ ของบรรพบุรุษเพื่อให้วัฒนธรรมไทยยั่งยืนสืบไป

ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ ได้แสดง ปาฐกถาพิเศษเรื่องนี้ ณ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๗ และอธิบดีกรมศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) เล็งเห็นคุณค่า ของปาฐกถาพิเศษเรื่องนี้ จึงขออนุญาตต่อ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ นำลงพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือที่ระลึก ในโอกาสที่ กรมศิลปากรนำผ้าพระกฐินพระราชทานมาถวาย ณ วัดชั้นเงิน อำเภอลำลูกกา จังหวัดทุมพร ในครั้งนี้

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง วัฒนธรรมไทย - สมบัติไทย

โดย ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ

แสดงที่ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๗

ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ในนามของมูลนิธิ ผมขอขอบคุณที่กรุณาร่วมกิจกรรมในวันนี้

ในเบื้องต้น ขอเรียนทำความเข้าใจก่อนว่าทั้งหมดทั้งสิ้นที่ผมจะพูดต่อไปนี้ เป็นประสบการณ์ โดยสิ้นเชิง ไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นวิชาการและไม่น่าจะนำไปอ้างอิงเชิงวิชาการ ผู้ฟังหลายท่านในที่นี้เป็นนักวิชาการอาจจะมีความเห็นไม่ตรงกันก็เป็นได้

ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๖ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๓๗ รัฐบาลประกาศให้เป็น *ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย* และจะรณรงค์ต่อไปอีกหลายปี กล่าวคือ ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ - ๓๐ กันยายน ๒๕๔๐ เรียกว่า *รักและสืบสานวัฒนธรรมไทย* จะเน้นปี ๒๕๓๘ เป็น *ปีวัฒนธรรมกับการพัฒนา* และในปี ๒๕๓๘ จะมีคำขวัญว่า *ทำอะไรมิวินัยคือไทยแท้* นับเป็นความริเริ่มที่ดียิ่งของรัฐบาล (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) นำขึ้นชมยินดีมากและควรแก่การสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง

ผมมาติดใจเรื่องชื่อและคำแปลของคำว่า *รณรงค์* และ *วัฒนธรรม* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยาม *รณรงค์* ว่าการรบ สนามรบ ให้คำนิยาม *วัฒนธรรม* ว่าสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ พระราชบัญญัติวัฒนธรรม ๒๕๔๕ กำหนดว่าวัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชนในทางวิชาการ วัฒนธรรมแปลว่าพฤติกรรมและสิ่งซึ่งคนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

ฉะนั้น ที่เรียกว่า *ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย* ถ้าแปลตรงไปตรงมาที่จะต้องแปลว่า *การรบกับวัฒนธรรมไทย* ฟังชอบกลออยู่ หากจะใส่คำว่า *เพื่อ* เข้าไปสักคำหนึ่งระหว่าง *รณรงค์* กับ *วัฒนธรรมไทย* น่าจะฟังเข้าใจง่ายขึ้นและตรงกับวัตถุประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญอยู่ที่เจตนาของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นในอันที่จะชักจูง ชวนเชิญให้คนไทยทุกหมู่เหล่าได้ช่วยกันดำรง รักษา ส่งเสริม สืบสาน และ

พัฒนาวัฒนธรรมไทยต่างหาก วัฒนธรรมไทยเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติเรา เป็นสมบัติเก่าแก่ที่บรรพบุรุษได้คิดสร้างสรรค์ ดำรงรักษาและสืบสานต่อกันมาจนถึงยุคสมัยของเรา วัฒนธรรมของเราก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพวกเราเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของเรา ชาติของเราและจะดำรงลักษณะไทยไว้ไม่ได้ ถ้าเราไม่มีวัฒนธรรมและไม่ดำรงรักษาไว้ เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งของคนไทยทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ที่จะต้องช่วยกันร่วมมือกัน มีความสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมของเรา รักและหวงแหนวัฒนธรรมของเรา และรู้แจ้งประจักษ์ชัดว่า การรักษาวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติล้ำค่าของเรานั้น คือ การรักษาชาตินั่นเอง

ท่านผู้มีเกียรติครับ คนเราจะทำอะไรได้ ทำอะไรดี มีปัจจัยหลายตัวเป็นส่วนประกอบ ผมคิดว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดตัวหนึ่ง คือ ความรักต่อสิ่งนั้น เพราะความรักทำให้ใฝ่หา หวงแหนและอาทร ผมขอยกนิ้วและปรบมือให้กับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ใช้คำว่า รักและสืบสานวัฒนธรรมไทย คนเรากล่องไม่รักสิ่งใดแล้ว จะไม่ยินดียินร้ายไม่สนใจและไม่ห่วงใย อาหารต่อสิ่งนั้นเลย

ที่จริง ถ้าเราไปตามชาวบ้านทั่วๆ ไปว่า ที่ทางการชักชวนให้รณรงค์เพื่อวัฒนธรรมไทยนั้นว่า หมายถึงให้ทำอะไร เราอาจจะได้รับคำตอบที่แตกต่างกันออกไป คนภาคใต้อาจจะตอบอย่างหนึ่ง คนภาคเหนืออาจจะตอบอย่างหนึ่ง และคนภาคอีสานอาจจะตอบอีกอย่างหนึ่ง ยิ่งไปตามชาวเขาก็จะได้คำตอบอีกอย่างหนึ่งที่ไม่เหมือนคนภาคไหนๆ ทั้งนี้เพราะชนบทรวมประเพณี ภาษาถิ่น ฯลฯ ของแต่ละภาคไม่เหมือนกัน

การพูดในวันนี้ จะพูดเรื่องวัฒนธรรมไทยบางอย่างเท่าที่ผมรู้และมีประสบการณ์เท่านั้น ที่จริงวัฒนธรรมไทย มีความเก่าแก่และหลากหลายมากและควรแก่การศึกษา และให้ความสนใจยิ่งเพราะนอกจากให้ความสนุกสนานในการค้นคว้าศึกษาแล้ว ยิ่งรู้มากเท่าใดก็ยิ่งทำให้เรารูมิใจในวัฒนธรรมของเรามากยิ่งขึ้นและมีความภูมิใจในความเป็นไทยของเรามากยิ่งขึ้น ผมจึงใคร่ขอเชิญท่านผู้มีเกียรติได้ช่วยกันร่วมมือกันสนับสนุนกันให้คนไทยได้ศึกษาและ รัก วัฒนธรรมไทยกันให้ทั่วประเทศของเรา

ผมขอเริ่มต้นด้วยเรื่องภาษาไทย นักภาษาศาสตร์ประมาณว่าในโลกนี้มีภาษาที่ใช้พูดกันประมาณสามพันภาษา แต่ไม่ถึงร้อยภาษาที่มีภาษาเขียนของตนเอง ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งในไม่ถึงร้อยภาษานั้น ภาษาไทยเป็นภาษาที่ไพเราะ งดงาม และเป็นเอกลักษณ์ของไทยโดยแท้จริง ภาษาไทยมีอายุกว่า ๗๐๐ ปี และเป็นภาษาที่มีพยัญชนะเป็นของตนเอง มีสระ วรรณยุกต์เป็นของตนเอง ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ประเทศในโลกมีหลายประเทศที่ไม่มีภาษาเขียนและหรือภาษาพูดเป็นของตนเอง เช่น ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นต้น ของดีของเราอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรามีเลขไทยใช้ ผมคิดว่าเลขไทยเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งอีกอย่างหนึ่งของภาษาของเรา มีน้อยประเทศมากที่มีเลขใช้เองอาจจะไม่มีเลขก็ได้ เพราะว่าประเทศอื่นๆ หลายประเทศที่ไม่มีเลขของตนเองใช้ แม้แต่ประเทศเพื่อนบ้านของเราอย่าง ลาว พม่า หรือเขมร ก็ยังใช้เลขที่เรียกกันว่าเลขฝรั่ง แต่คนไทยภาษาไทยมีเลขไทยใช้และเป็นเลขที่มีความสวยงามสดงดงาม แต่คนบางคนกลับไม่นิยมใช้เลขไทย หันไปใช้

লেখฝรั่งเป็นส่วนมาก ถ้าผมจำไม่ผิดดูเหมือนจะมีคำชี้แจงของสำนักนายกรัฐมนตรีให้ส่วนราชการต่างๆ ใช้เลขไทยในการสื่อสารติดต่อกันและกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ตีความและน่าจะเชิญชวนกันใช้เลขไทยให้แพร่หลาย เพราะภาษาไทยก็เป็นวัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่ง ที่จำเป็นต้องรณรงค์ให้คนไทยได้รับ ใ้รู้ และใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง เราสามารถพูดได้อย่างสง่าผ่าเผยว่า ภาษาไทยเป็นเครื่องบ่งบอกความเป็นไทย และเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกให้ต่อเนื่องกันได้

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย คงจะเคยได้ยินคนไทยหลายคนทีเดียวที่นิยมพูดภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ แม้คนพูดจะเป็นคนเก่ง รู้ดีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ผมคิดว่าการพูดภาษาไทยคำ ภาษาอังกฤษคำ ไม่สมควรนำมาใช้ในการสื่อสารระหว่างคนไทยด้วยกัน เพราะว่าถ้าคุณสนทนารู้อังกฤษน้อย ก็จะไม่เข้าใจความหมาย บางคนพูดว่าถ้าพูดภาษาไทยโดดๆ โดยไม่มีภาษาฝรั่งปน จะไม่ขลัง ไม่เกิดอารมณ์ หรือการตั้งชื่อการแสดงทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ รายการต่างๆ ก็ตั้งชื่อเป็นภาษาฝรั่ง เพราะคิดว่าการทำอย่างนั้น น่าจะขลังและเกิดอารมณ์มากกว่าการตั้งชื่อรายการต่างๆ เป็นภาษาไทย ผมเองกลับมีความเห็นว่าการทำอย่างนั้นไม่น่าจะดี เราน่าจะคิดภาษาไทยซึ่งมีหลากหลายมาก สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ตั้งชื่อที่ขลังและเกิดอารมณ์ได้ ดูได้จากเพลงไทย ไม่ว่าเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งหรือลูกกรุง เนื้อเพลงจะแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ลึกซึ้ง ทำให้เกิดอารมณ์ได้มาก บางคนถึงกับพูดว่าภาษาไทยมีทั้งพลังและวิญญาณ ผมซักจะเชื่อตามนั้นแล้วว่าภาษาไทยของเรา มีพลังและวิญญาณจริงๆ และเป็นภาษาที่สามารถขยายความก่อให้เกิดจินตนาการได้หลากหลายกว่าภาษาอื่นๆ

เรื่องการตั้งชื่อรายการทางโทรทัศน์และวิทยุเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศถ้ามองในเชิงธุรกิจก็น่าเห็นใจว่าตัวชื่อคงจะจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศบ้าง แต่ถ้ารายการนั้นๆ พยายามนึกถึงว่าจะแปลเป็นไทยได้อย่างไร ที่ธุรกิจไม่เสียหายและได้ความหมายลึกซึ้งหรือวงเล็บเป็นภาษาไทย ว่ารายการนี้เรียกเป็นภาษาไทยได้อย่างไร ก็น่าจะเป็นไปได้ ผมคิดว่าผู้บริโภครายการต่างๆ ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษมีมากกว่าผู้ที่รู้และเข้าใจภาษาอังกฤษ

ทุกวันนี้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายคงเคยได้ยินทางโทรทัศน์และวิทยุว่าการใช้ลักษณะนามใช้กันไม่มีใครจะถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มีสถานีวิทยุและโทรทัศน์หลายสถานี ที่พูดถึงเรื่องคนไทยที่ถูกจับในเขมรแทนที่จะพูดว่า คนไทย ๔ คน ก็พูดว่า ๔ คนไทย จะได้รับการปล่อยตัวและส่งกลับมายังประเทศไทย ดูค่อนข้างจะพัฒนาก้าวหน้าในเรื่องการใช้ลักษณะนามมากหากจะกล่าวได้ว่าไม่ดีก็ได้ เพราะว่าไม่ถูกหลักไวยากรณ์ไทยในการใช้ลักษณะนาม ที่นำมาพูดในที่นี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ระมัดระวังในการใช้ลักษณะนาม ต่อไปก็อาจจะพูดว่า ๔ ไทย ๑ ฝรั่งเศส ๓ จีน อะไรทำนองนั้น จนกลายเป็นเรื่องที่ไม่ดีใครนึกว่าการพูดอย่างนั้น เป็นการพูดที่จะทำให้ภาษาไทย โดยเฉพาะการใช้ลักษณะนามผิดเพี้ยนไป

มีอีกเรื่องหนึ่ง ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพูดของคนไทย โดยเฉพาะคนไทยรุ่นต่างๆ ถ้าท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายได้สังเกตก็จะพบว่า คนไทยแต่ละรุ่นมักจะพูดไม่เหมือนกัน บางรุ่นพูดเร็วจนเกือบฟังไม่ทัน โดยเฉพาะการพูดทางสื่อโทรทัศน์ก็ดี ทางวิทยุกระจายเสียงก็ดี จะพูดเร็วมากและพูดเสียง

ขึ้นสูงกว่าวรรณยุกต์ที่กำกับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีเวลาน้อย หรืออาจเป็นเพราะว่าถ้าขึ้นทำอะไรซักซ้ำ ในสมัยปัจจุบันก็อาจจะไม่ทันกิน

เรื่องการพูดตัว “ร” “ล” ไม่ชัดพูดคำควบกล้ำไม่ได้ก็ยังมียุให้ได้ฟังกันเป็นปกติอยู่เสมอๆ และเกิดขึ้นกับคนทุกรุ่น โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ๆ มักจะเป็นค่อนข้างมาก แต่เรื่องนี้เป็นเรื่อง que ทุกคนก็รู้ว่าการพูดอย่างนั้นไม่ดี ก็น่าจะพยายามฝึกฝนให้สามารถพูดได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น เพราะการพูดคำควบกล้ำไม่ถูก ความหมายของคำบางคำเปลี่ยนไปมาก แต่เท่าที่เฝ้าสังเกตดูเหมือนจะไม่ปรากฏความพยายามฝึกฝนและแก้ไข และสิ่งที่น่าเป็นห่วงยิ่ง คือ สิ่งเหล่านี้มีปรากฏให้ได้ยินได้ฟัง แม้แต่ในสถาบันการศึกษา และองค์กรระดับสูงทั้งของรัฐและเอกชน

ต่อไปนี้จะพูดถึงเรื่องภาษาถิ่นและประเพณีของภาคต่างๆ ภาษาถิ่นของเราคงมีหลายภาษาดูด้วยกัน แต่ผมจะพูดเฉพาะภาษาถิ่นที่สำคัญๆ สำหรับบ้านเราคงได้ว่าภาษาถิ่นบ้านเรามีอยู่สามภาษาดูด้วยกัน คือ ภาษาเหนือ ภาษาอีสาน และภาษาใต้ ภาษาถิ่นเป็นเรื่องที่บ่งบอกถึงสภาพสังคมลักษณะนิสัย ตลอดจนประเพณีการเล่นของถิ่นนั้นๆ ได้ชัดเจน ภาษาถิ่นเป็นภาษาที่น่าสนใจมาก ควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นภาษาที่เราน่าจะอนุรักษ์และดำรงไว้ให้ยั่งยืนควบคู่กับภาษากลางซึ่งใช้เป็นภาษาราชการ ปัจจุบันนี้ภาษาถิ่นค่อนข้างจะเพี้ยนแปรไป ด้วยคนท้องถิ่นเองไม่มีใครจะพูดกันมากอย่างสมัยก่อน บางครั้งก็ใช้ภาษากลางแต่สำเนียงเป็นภาษาถิ่น ที่จริงภาษาถิ่นของภาคต่างๆ ก็มีความแตกต่างกันในเรื่องสำเนียงอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามคำของภาษาถิ่นนั้นๆ คงเป็นคำเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ บางถิ่นเท่านั้น ที่พูดบางคำไม่เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ภาษาใต้ก็มีคำบางคำที่ไม่เหมือนกัน เช่น คนชุมพรและสุราษฎร์ธานี อาจจะพูดคำบางคำไม่เหมือนกับคนนครศรีธรรมราช หรือสงขลา เป็นต้น

ขอเริ่มต้นด้วยภาษาเหนือ ภาษาเหนือเป็นภาษาที่มีความไพเราะ นุ่มนวลละมุนละไมน่าฟังเป็นอย่างยิ่ง คนเหนือพูดค่อนข้างช้า อ่อนหวานแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของคนเหนือว่าเป็นคนเรียบร้อย นุ่มนวล พูดจาไพเราะ ค่อนข้างนิยมทำอะไรช้าๆ แต่ก็ดูสวยงาม อ่อนโยนดี พี่นเล็บของคนเหนือช้า และนุ่มนวล เน้นเรื่องความสวยงามทั้งการแต่งกายและท่าทำ บางคนดูแล้วอาจบอกว่าช้าน่าเบื่อ ทั้งนี้แล้วแต่ความรู้สึกของผู้ชม ผู้ฟัง อย่างไรก็ตามเมื่อได้ยินได้ฟังกันอย่างแพร่หลายแล้วจะรู้สึกรื่นหูดี ทำให้มองเห็นภาพของคนเหนือว่าเป็นคนอย่างไร เช่น ประเพณีสู้วัวของชาวเหนือ ดูสวยสดงดงามมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวเหนือรำถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แสดงออกถึงลักษณะนิสัยของคนเหนือออกมาอย่างเด่นชัดทีเดียว

ส่วนภาคอีสานนั้นภาษาถิ่นของภาคอีสานค่อนข้างจะเร็ว คำพูดคำจาเข้มแข็งกว่า แต่ก็ไม่มีใครจะเร็วเท่าใด อย่างไรก็ตามก็ถือว่ายังเร็วกว่าภาคเหนือ ถ้าสังเกตดีๆ จะพบว่าฟังดูแล้วน่าจะเร็วกว่าที่คนเหนือพูดกัน เมื่อฟังคนอีสานพูดกันจะรู้ได้เลยว่าคนอีสานเป็นคนที่มีความสุขสนาน ยิ่งถ้าเราได้ดูการเล่นของภาคอีสานยิ่งเห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าคนอีสานเป็นคนสนุกสนานร่าเริง การเล่นของคนภาคอีสาน

ไม่ค่อยเน้นถึงความชัดเจนนิ่มนวล แต่มักจะนิยมความสนุกสนานร่าเริงมากกว่าความสวยงาม
จังหวะทำนองของการเต้นการรำมีความสนุกสนานร่าเริงมีอารมณ์ครึกครื้นมากกว่าทางภาคเหนืออย่าง
เห็นได้ชัด แม้ว่าการบายศรีสู่ขวัญของภาคอีสานจะคล้ายกับภาคเหนือ แต่ในรายละเอียดจะไม่เหมือนกัน
ดูได้จากการกล่าวให้ศีลให้พรจะแตกต่างกันไปบ้างตามแบบเฉพาะของภาคเหนือและภาคอีสาน แต่
ใจความคงจะเป็นทำนองเดียวกัน คือ ให้ศีลให้พรให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ที่ตนเคารพ

เมื่อพูดภาษาถิ่นโดยเฉพาะภาคอีสานมีเรื่องน่าสนใจอยู่เรื่องหนึ่ง คือ คนทั่วไปหรือแม้แต่
คนอีสานเองก็พูดอยู่เสมอว่า คนภาคอีสานเป็นลาว พูดภาษาลาว ความจริงมิได้เป็นอย่างนั้น คนอีสาน
คือคนไทยภาคอีสาน พูดภาษาอีสานมิใช่ภาษาลาว ถ้าเราไปถามคนที่อยู่บ้านนอกที่เป็นชนบทของ
ภาคอีสานว่าเขาพูดภาษาอะไรจะได้รับคำตอบว่า *เว่ลลาว* หรือพูดภาษาลาว อันที่จริงภาษาอีสานกับ
ภาษาลาวแตกต่างกันมาก หลายๆ คำอาจจะเหมือนกัน แต่มีใช้ภาษาเดียวกัน สำเนียงอาจจะฟังคล้ายกัน
คำบางคำอาจจะเหมือนกันแต่ไม่ใช้ภาษาเดียวกัน คนอีสานอาจจะข้ามแม่น้ำโขงไปแต่งงานกับคนลาว
ในขณะที่เดียวกันคนลาวอาจข้ามแม่น้ำโขงมาแต่งงานกับคนอีสานก็สามารถพูดเข้าใจดี ทั้งนี้ อาจเป็น
เพราะสภาพความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันจึงทำให้คนทั่วไปเข้าใจไขว้เขวว่า คนอีสานพูดภาษาลาว
โดยเฉพาะคนอีสานตอนเหนือ โดยข้อเท็จจริงแล้วภาษาอีสานกับภาษาลาวมีความแตกต่างกันค่อนข้าง
ชัดเจนทีเดียว ภาษาเขียนเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน คนอีสานเขียนภาษาไทยไม่ได้เขียนภาษาลาว
พยัญชนะของเรากับของลาวก็ไม่เหมือนกัน ผมขอยกตัวอย่างเช่นว่า เวลาเรามีกานเลี้ยงและชักชวนดื่ม
ให้ศีลให้พรกันเหมือนที่คนภาคกลางเราเรียกว่า *ชนแก้ว*กัน คนภาคอีสานก็เรียกว่า *ชนแก้ว*เหมือนกัน
แต่สำเนียงจะออกไปทางอีสาน สำหรับในประเทศลาว คนลาวถ้าพูดชนแก้วเป็นภาษาลาวต้องพูดว่า
ต่าจอก ซึ่งผิดกับคำว่า *ชนแก้ว* จะเห็นว่าไม่เหมือนกัน สิ่งนี้น่าคิดมากและเป็นเรื่องที่ค่อนข้างสำคัญ
คนอีสานจะได้สำนึกว่าพูดภาษาไทยอีสานมิได้พูดภาษาลาว ผมใคร่ที่จะเรียนให้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย
ที่นั่งอยู่ในที่นี้ ซึ่งอาจเป็นคนอีสานบ้างก็ได้ช่วยกันทำความเข้าใจให้คนอีสานโดยเฉพาะคนในชนบท
ได้เข้าใจให้ถูกต้องว่า เขาพูดภาษาไทยอีสานมิใช่ภาษาลาว ตัวผมเองเคยไปรับราชการอยู่ภาคอีสาน
เป็นเวลาค่อนข้างนาน และได้พยายามชี้ให้เห็นว่าภาคอีสานของเราเป็นภาคที่มีภาษาถิ่นของตนเอง
มิใช่ภาษาลาวและเป็นภาษาถิ่นที่ไพเราะมาก

ต่อไปจะพูดถึงภาษาใต้ ภาษาใต้เป็นภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญมาก และมีรูปแบบแตกต่าง
ไปจากภาษาถิ่น ทางภาคเหนือ และภาคอีสาน ภาษาใต้เป็นภาษาที่คนไทยภาคกลางและภาคอื่นๆ
จะพูดให้ชัดเจนเป็นเรื่องลำบาก เพราะสำเนียงของภาษาใต้เป็นสำเนียงค่อนข้างจะแปลกกว่าภาษาถิ่น
อื่นๆ อย่างคนภาคกลางถ้าไปอยู่ภาคเหนือ หรือภาคอีสานเป็นเวลานานพอสมควร ก็พอจะพูดภาษาถิ่น
ของภาคนั้นๆ ได้ แต่สำหรับภาษาใต้อยู่นานเป็น ๑๐ ปี ก็อาจจะพูด อาจจะฟังได้ตลอด แต่จะพูดให้
ชัดเจนเหมือนคนใต้นั้นทำได้ยาก ภาษาใต้มีลักษณะพิเศษของคนใต้เองก็คือ พูดสั้น คำที่มี ๒ พยางค์
ของภาษากลาง ภาษาใต้จะเหลือพยางค์เดียว ถ้าเป็นคำ ๓ พยางค์ ก็เหลือเพียง ๒ พยางค์ อะไร
ทำนองนั้น ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการสื่อก็จะประหยัดได้มาก นอกจากนั้นภาษาใต้ยังบ่งบอกถึงลักษณะของ

คนได้ว่าเป็นคนคล่องแคล่ว รวดเร็ว กระฉับกระเฉง ว่องไว พุดสั้นมีรูปแบบของตนเอง ซึ่งไม่เหมือนใคร แต่ก็อย่างที่ผมเรียนแล้วในตอนต้นว่าภาคต่างๆ แม้แต่พุดด้วยคำเหมือนกันแต่ว่าสำเนียงอาจไม่เหมือนกัน ขอกล่าวซ้ำอีกครั้งถึงภาษาใต้ว่าเป็นภาษาที่ไม่คล้ายคลึงกับภาษาใดๆ เลย การละเล่นก็เช่นเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นจังหวะรวดเร็ว สั้นๆ อย่างที่ภาคกลางเรียกว่า *มโนราห์* ทางภาคใต้เรียกสั้นๆ ว่า *โนราห์* หรือการละเล่นหนังตะลุง ซึ่งทางใต้เรียกว่าหนัง ลุง เป็นการแสดงที่ใช้ภาษาปากซ์เป็นภาษาใต้ที่ค่อนข้างรวดเร็ว อันเป็นลักษณะของคนภาคใต้ เมื่อพุดถึงการละเล่นอยากจะพุดอะไรบางอย่าง ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวกับนาฏศิลป์คัดค้าน หรือบางคนอาจไม่ทราบมาก่อนก็ได้คือเรื่องโนราห์ของภาคใต้ ซึ่งมีมาก่อนผมเกิดด้วยซ้ำไปเพราะผมเกิดมาก็ได้ดูโนราห์แล้ว ที่ผมนำเรื่องโนราห์มาพุดก็เพราะเมื่อมีโอกาสได้กลับไปบ้านได้มีการจัดแสดงโนราห์ให้ดูและให้รับรู้ ว่า โครโนราห์ที่มีชื่อเสียงจริงๆ ไม่ใครจะมีแล้วคนแก่คนแก่ที่มีชื่อเสียงก็เสียชีวิตไป เข้าใจว่าแหล่งที่มีชื่อเสียงที่เหลืออยู่น่าจะเป็นวิทยาลัยครูสงขลาที่วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในการรำโนราห์ และก็รู้สึกซึ่งถึงความเปิ่นมาของโนราห์ถึงขั้นสามารถสอนคนอื่นได้ แต่มีสิ่งหนึ่งของเรื่องโนราห์ที่ทำให้ผมอดจะแปลกใจไม่ได้และไม่เชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้น คือโนราห์สมัยนี้ เวลาออกมารำ สวมถุงเท้าด้วย ดูแล้วค่อนข้างแปลก ผมไม่คิดว่าโนราห์สมัยก่อนจะสวมถุงเท้า โดยความจริงแล้วสมัยที่ผมเป็นเด็กๆ อย่าว่แต่พวกรำโนราห์เลย พวกคนธรรมดาไม่ต้องเป็นชาวชนบทต่อให้เป็นคนที่อยู่ในเมืองอย่างครอบครัวผม อย่าว่แต่สวมถุงเท้าเลย บางครั้งไม่ได้สวมรองเท้าด้วยซ้ำไป เวลาไปไหนๆ ก็เดินด้วยเท้าเปล่า จนกระทั่งโตมากแล้วจึงเริ่มสวมถุงเท้าและรองเท้ากัน ผมจึงเห็นว่าโนราห์ ซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อนผมเกิดไม่น่าจะสวมถุงเท้า หมายความว่ารูปแบบดั้งเดิมที่ถูกต้องน่าจะเป็นเช่นนั้น ผมได้ถามครูที่รำให้ดูว่าทำไมโนราห์สมัยนี้ต้องสวมถุงเท้า ครูก็ตอบเป็นภาษาอังกฤษว่าทำให้ Movement ดีขึ้น ผมก็ได้แต่ฟัง ไม่อยากจะต่อล้อต่อเถียง แต่บอกเขาว่าโนราห์ขนานแท้ และดั้งเดิมไม่น่าจะสวมถุงเท้า จึงเรียนให้ท่านผู้มีเกียรติทราบเป็นความรู้ และลองไปถามกรมศิลปากรด้วยว่ามีเหตุผลอย่างไรที่โนราห์สมัยนี้สวมถุงเท้ากันแล้ว ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจมาก สำหรับภาคใต้ กล่าวคือพี่น้องที่อยู่ใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล พี่น้องของเราส่วนมากที่อยู่ใน ๔ จังหวัดนั้นนับถือศาสนาอิสลาม และผมก็อดแปลกใจไม่ได้ว่าพวกเรามักเรียกพี่น้องที่อยู่ใน ๔ จังหวัดภาคใต้หรือ ๕ จังหวัดคือรวมทั้งสงขลาด้วย แม้ว่าสงขลามีจำนวนคนไทยที่นับถืออิสลามค่อนข้างน้อย เราจะเรียกพี่น้องประชาชน ๕ จังหวัดภาคใต้รวมๆ กันว่า ไทยอิสลาม แต่ทำไมคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นๆ เราไม่เรียกเขาว่า ไทยคริสต์ ไทยฮินดู ไทยเต๋า หรือไทยพราหมณ์ แต่กลับเรียกว่าไทยเฉยๆ รวมทั้งคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามแต่อยู่ในภาคอื่นๆ จะไม่ถูกเรียกว่าไทยอิสลามจะเรียกเฉพาะคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามใน ๔ - ๕ จังหวัดภาคใต้ ผมก็ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องเรียกอย่างนั้น ถ้าเรียกเขาว่าคนไทยเหมือนอย่างกับคนไทยที่อยู่ภาคไหนๆ ของประเทศเราว่า ไทย ก็น่าจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มากกว่าจะไปเรียกเขาว่าไทยอิสลาม อันที่จริงเขาก็เป็นคนไทย มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเหมือนคนไทยทุกประการ เพียงแต่ว่าเขานับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองก็คือวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน เพราะศาสนามีใช้เครื่องปิดกั้นของการดำรงวัฒนธรรมไทย เมื่อราวปลายเดือนกันยายนปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๓๑)

ประมาณวันที่ ๒๙ กันยายน หรือใกล้เคียงนั้น ที่จังหวัดปัตตานี คนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามได้ประกอบพิธีบัยศรีสู่ขวัญแบบศาสนาอิสลามถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ ผมได้ชมจากรายการข่าวทางโทรทัศน์ และได้รับความรู้ว่ามันเป็นประเพณีที่สวยงาม คล้ายๆ กับการบัยศรีของภาคเหนือและอีสาน แต่เขาก็มีรูปแบบของตัวเอง ตามแบบของคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ผมคิดว่าจังหวัดอื่นๆ นอกจากจังหวัดปัตตานี ก็คงมีประเพณีบัยศรีสู่ขวัญอย่างที่ได้เห็นได้ชมในโทรทัศน์ เพราะฉะนั้นผมจึงไม่ใคร่เห็นด้วยที่เราไปเรียกเขาว่าคนไทยอิสลามทั้งๆ ที่เขาเป็นคนไทยเหมือนอย่างเราทุกอย่าง เพียงแต่นับถือศาสนาแตกต่างกันเท่านั้น จึงน่าจะดีลองนำไปช่วยกันคิดว่า การเรียกอย่างนั้นจะมีข้อ ดี ข้อ เสียอะไรบ้าง หรือว่าควรจะเรียกคนไทยเหล่านั้นว่า คนไทยเฉยๆ หรือไม่ โดยไม่เอาศาสนาเข้ามาต่อท้ายเวลาเรียกคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นเราก็มิได้เอาศาสนาเข้ามาต่อท้ายคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นเลย

โดยสรุป กล่าวได้ว่า ภาษาถิ่นเป็นวัฒนธรรมของเราที่ล้ำค่ายิ่ง ฟังสรวนและดำรงรักษาไว้ให้คงรูปเดิมอย่างสมบูรณ์ เป็นหลักเป็นฐาน จะได้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ผมใคร่ขอเชิญบรรดาท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่ได้กรุณามาร่วมในวันนี้ ดูเรื่องของวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของคนไทย ที่จริงเป็นเรื่องสั้นและง่ายมาก เพราะคนไทยทุกคนรู้จักวิธีรับประทานอาหารของเราเป็นอย่างดี กล่าวคือ การรับประทานอาหารของคนไทยใช้การนั่งล้อมวงกัน โดยมีอาหารอยู่ตรงกลาง ในอดีตใช้มือเปิบรับประทาน แต่ในปัจจุบันพัฒนามาเป็นการใช้ช้อน ในสมัยก่อนจะนั่งกับพื้น แต่ในสมัยนี้นั่งโต๊ะ โดยที่นั่งรับประทานอาหารรวมๆ กัน หมายความว่ากับข้าวต่างๆ หลายนๆ ชนิดจะวางอยู่ตรงกลาง เราจะตักกับข้าว แล้วนำไปใส่จานข้าวของแต่ละท่านแล้วจึงรับประทานกัน ขอเรียนว่าที่ผมนำเรื่องนี้มาพูด เพราะปัจจุบันนี้ร้านอาหารไทย โดยเฉพาะตามโรงแรมใหญ่ๆ หลายแห่ง ในต่างประเทศมีหลายประเทศที่มีร้านอาหารไทย ที่มากที่สุด คือ สหรัฐอเมริกา ร้านอาหารไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก อันที่จริงบางร้านก็มีใช่เป็นร้านไทยโดยแท้จริง มิได้ดำเนินการโดยคนไทย แต่เป็นคนลาวบ้าง คนเวียดนามบ้าง แต่ก็ยังใช้ชื่อว่าร้านไทย จึงเป็นเรื่องน่าอินติวว่า อาหารไทยได้แพร่หลายไปยังต่างประเทศ มีอยู่สิ่งหนึ่งครับท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ที่ผมอยากหยิบยกขึ้นมากล่าวคือ ในการบริการอาหารไทยให้กับผู้มาอุดหนุน โดยเฉพาะตามโรงแรมใหญ่ๆ หรือร้านอาหารไทยในต่างประเทศ มักจะใช้วิธีบริการอาหารไทยโดยการยกมาที่ละอย่าง ไม่เหมือนกับที่เรารับประทานตามบ้าน โดยเฉพาะบ้านในชนบท ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของเรา ดังนั้นจึงมีชาวต่างประเทศบางคนบ่นว่าอาหารไทยเผ็ด แฉนร้อนเพราะได้รับประทานแต่ต้มยำเป่ล่าๆ หรือว่าแกงเผ็ดเป่ล่าๆ ก็ต้องเผ็ดเพราะอาหารไทยต้องรับประทานพร้อมกับข้าว จึงจะถือว่าเป็นวิถีปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่ในการบริการอาหารให้กับชาวต่างประเทศ เรามักจะใช้บริการแบบอาหารฝรั่ง นอกจากจะสะดวกในการบริการแล้วพ่อครัวยังปรุงรสอาหารให้เหมาะกับชาวต่างประเทศรับประทานด้วย ทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า วิธีรับประทานอาหารที่ดี รสอาหารที่ดี เป็นไปอย่างที่ขายตามโรงแรมใหญ่ๆ ทั้งๆ ที่จริงมิได้เป็นอย่างนั้น อาหารของประเทศในเอเชียอื่นๆ เช่น อาหารจีนเขาก็บริการอย่างจีน อาหารญี่ปุ่นเขาก็บริการอย่างญี่ปุ่น ทำให้รู้สึกว่าเขารักษาวัฒนธรรมในเรื่องนี้ไว้ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

มากกว่าของเรา เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเรื่องหนึ่ง จึงได้นำมาเรียนให้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายว่า เราน่าจะคิดหาวิธีทั้งการบริการอาหารไทย ที่สื่อถึงวัฒนธรรมไทย รวมทั้งเรื่องการรับประทานอาหาร ชนิดอาหาร รสชาติของอาหารที่เป็นของไทยจริงๆ ให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น ก็น่าจะเป็นการรักษา วัฒนธรรมในเรื่องนี้ไว้ได้อย่างหนึ่ง

เรื่องที่ผมจะพูดต่อไปนี่อีกเรื่องหนึ่ง ก็น่าสนใจพอสมควร ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายคงจะรู้จัก วัน วาเลนไทน์ บางท่านอาจจะเคยฉลองมาด้วยตนเองแล้วด้วยซ้ำไป วันวาเลนไทน์มิใช่วันสำคัญอะไร เป็นเพียงการเล่าต่อๆ กันมาเท่านั้นเอง ฝรั่งเศสทดลองกัน คนไทยเราก็ทดลองกันจนจะกลายเป็นประเพณี ไปเสียแล้ว มีการส่งบัตรถึงกันและกัน ผมมั่นใจว่าวันวาเลนไทน์มิใช่ประเพณีหรือวัฒนธรรมของเรา เราจึงไม่น่าจะเสียสตางค์ในวันนั้นเลย จึงใคร่ขอปรึกษาว่า เราจะทำกันอย่างไรถึงจะถูกต้องไม่ปะปนกัน ท่านผู้มีเกียรติอาจจะจำได้ว่า เมื่อ ๔ - ๕ ปีมาแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เคยทรงชักชวนให้ คนไทยได้ส่งความรัก และระลึกถึงกันในวันวิสาขบูชา ถึงกับทรงออกแบบบัตร และทรงนิพนธ์คำกลอน คำอวยพรด้วยพระองค์เอง ทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ความคิดริเริ่มของ ทูลกระหม่อมอาจารย์ไม่ติดตลาด และสร้างขาไปจนแทบจะไม่เหลือแล้ว เรามาช่วยกันตีใหม่ครับ ช่วยกัน สนองความตั้งใจของสมเด็จพระเทพรัตนฯ กันให้แพร่หลาย วันวิสาขบูชามีความสำคัญมากอยู่ มาช่วยกันปฏิบัติเพื่อสร้างประเพณีอันดีงามให้เกิดขึ้นในชาติของเรา

เรื่องต่อไปนี้น่าสนใจไม่น้อย คือเรื่องความเชื่อถือที่ไม่น่าจะเชื่อถือ เรื่องนี้มักเกิดในชนบทใน หมู่พี่น้องที่ค่อนข้างจะได้รับการศึกษาน้อยและยากจน ท่านผู้มีเกียรติคงจะเคยเห็นและเคยอ่านในหน้า หนังสือพิมพ์ หรือแม้แต่ในโทรทัศน์ก็เคยนำมาออกอากาศ ชาวบ้านไปขุดฝนต้นไม้ (ซึ่งคิดว่าศักดิ์สิทธิ์) เพื่อขอหวย หมูคลอดลูกออกกามมีขาห้าขาถือว่าเป็นโชคเป็นลาภอะไรเหล่านี้เป็นต้น ถ้าเราเคร่งครัด กับคำนิยามว่าวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของหมู่คณะ ก็อาจจะตีความว่า การประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น เป็นวัฒนธรรมก็ได้ แต่เราจะต้องไม่ตีความเช่นนั้น เพราะผู้ที่ได้รับผลกระทบคือพี่น้องที่ยากจนของเรา ในทางตรงข้ามเราจะต้องเข้าใจและเห็นใจ และช่วยกันหาทางช่วยเหลือ แนะนำ ให้การศึกษาทำความเข้าใจว่าการทำเช่นนั้นไม่มีประโยชน์เลย มีแต่จะยากจนลงอีก หนังสือพิมพ์น่าจะเสนอข่าวเช่นนี้ โทรทัศน์น่าจะไม่นำมาออกอากาศ หาทางให้ความรู้ ชี้ให้เห็นเหตุผล เห็นโทษอย่างชัดเจน เพื่อพี่น้อง ของเราจะได้เชื่อและเลิกกระทำจะได้มีเงินซึ่งมีน้อยอยู่แล้ว นำเวลาและโอกาส นำร่างกาย และจิตใจ ไปประกอบกิจกรรมอื่นที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อตนเอง ครอบครัวและบุตรหลานต่อไป

นอกจากเรื่องที่ผมยกมากล่าวแล้ว ความจริงยังมีเรื่องที่คล้ายๆ กันทำนองนี้อีกหลายเรื่องที่ทำให้คนไทยบางส่วนหลงเชื่อผิดๆ อยู่เสมอ เรื่องต่างๆ เหล่านี้ รวมทั้งการรณรงค์รักษาและสืบสาน วัฒนธรรมไทยให้บริสุทธิ์สะอาดนั้น หากหน่วยและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกันให้ความรู้ ความเข้าใจ ก็จะช่วยให้ได้มากทีเดียว โดยเฉพาะสื่อสารมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ผมเองก็อยากจะช่วยแต่ทำอะไรไม่ได้มากไปกว่า ขอร้องและวิงวอน

ท่านผู้มีเกียรติครับ อีก ๒ - ๓ วัน ก็จะถึงปี ๒๕๓๘ แล้ว สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจะเริ่มใช้คำขวัญว่า ทำอะไรมีวินัยคือไทยแท้ ฟังดูแล้วน่าสนับสนุนมากเพราะ วินัย เป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จ เราจะต้องยอมรับกันว่าความจริงคนไทยมีวินัยดีในบางเรื่อง และมีวินัยน้อยในบางเรื่อง บ้านเมืองเราถึงไม่ค่อยสะอาด การจราจรจึงค่อนข้างจะติดขัด นัดกับใครก็ไม่เห็นความสำคัญของการรักษาเวลา จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องอบรมบ่มนิสัย ให้คนไทยได้เห็นความจำเป็น และความสำคัญของการมีวินัยให้มากขึ้นประพฤติปฏิบัติให้ดีขึ้น

ผมคิดว่าคำขวัญของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ดำริขึ้นนี้จะดีและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ถ้าจะเพิ่มคำขวัญเข้าไปอีกประโยคหนึ่งว่า การมีน้ำใจคือไทยแท้ ท่านผู้มีเกียรติคงจะภูมิใจในตนเอง ที่เกิดมาเป็นคนไทย ที่มีน้ำใจประเสริฐ คนไทยรู้จักสามัคคี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน อภัยให้กันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน เหล่านี้ ไม่ใช่สิ่งที่จะอบรมสั่งสอนกันได้ แต่สิ่งเหล่านี้อยู่ในสายเลือดของคนไทยตั้งแต่เกิดมา บริษัทการบินไทยของเราอาจจะไม่ใช่บริษัทการบินที่ดีที่สุดในโลก แต่การบริการของเราถือได้ว่าเป็นหนึ่ง เพราะเราบริการด้วยน้ำใจของเราแบบไทย ที่ไม่มีชาติใดในโลกเลียนแบบได้ จึงเชื่อได้ว่า การมีน้ำใจของเราจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมได้มากที่สุด

เรื่องที่ผมกล่าวมานี้จะเรียกว่า วัฒนธรรมทางใจ ก็น่าจะได้

มีอีกเรื่องหนึ่ง สำคัญที่สุดที่ผมขอพระราชทานอัญเชิญมากล่าว ณ ที่นี้ คือ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงปฏิบัติอยู่เสมอตลอดมาจนทุกวันนี้ คือ ทรงช่วยดำรงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญในการใช้ภาษาสื่อความหมายความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“วิธีที่จะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต้องอาศัยสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ภาษา การได้มาซึ่งความรู้ก็ต้องใช้ภาษา การนำความรู้ไปใช้ก็ต้องใช้ภาษาอีก เช่น เมื่อจะให้ปฏิบัติการใดก็ต้องออกคำสั่งเป็นต้น ในปัจจุบันปรากฏว่า ได้มีการใช้ถ้อยคำฟุ่มเฟือย และไม่ตรงตามความหมายอันแท้จริงอยู่เนืองๆ ทั้งการออกเสียงไม่ถูกต้องตามอักขรวิธี ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ ภาษาของเราก็มีแต่ทรุดโทรม ชาติไทยเรามีภาษาของเราใช้เอง เป็นสิ่งอันประเสริฐอยู่แล้ว เป็นมรดกอันมีค่าตกทอดมาถึงเรา ทุกคนจึงมีหน้าที่รักษาไว้”

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงช่วยเหลือและทรงแนะแนวทางการครองชีพแบบไทยแก่ราษฎรของพระองค์ท่านเสมอมาโดยตลอด มิได้ทรงอาทรต่อความเหน็ดเหนื่อย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระราชทานศูนย์ศิลปาชีพแก่ราษฎรทุกภาคของประเทศ เพื่อศึกษาและประกอบอาชีพต่างๆ อันเป็นวัฒนธรรมไทยตั้งแต่โบราณ เช่น การปั้นพู่หัตถกรรมพื้นบ้าน การทอผ้าไหมและมัดหมี่ การทำเครื่องถม เป็นต้น นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม หาที่สุดไม่ได้

ท่านผู้มีเกียรติครับ การดำรงรักษาและสืบสานวัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนต้องสำนึกว่าเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนไทยที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันทำ เพราะวัฒนธรรม

ของเราเป็นสิ่งที่สวยงามน่าทึ่ง และน่าทึ่งจนน่าประหลาดใจ ฉันมีความคิดเห็นว่า การที่จะปลูกจิตสำนึกให้คนไทยได้ระลึกถึงเรื่องนี้ให้ทั่วถึงกันทั่วประเทศ จำเป็นต้องมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องกัน โดยตลอด มิใช่เพียงแต่จะกระทำกันเป็นปีๆ แล้วหยุดไป เราเคยได้บทเรียนมาพอสมควรแล้วว่าวัฒนธรรมต่างชาติได้แพร่เข้ามาในบ้านเมืองของเราหลายอย่างและหลายทิศทาง เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่พยายามปลูกจิตสำนึกให้คนไทย โดยเฉพาะเยาวชนของเราได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ ก็คงจะเป็นเรื่องที่น่าห่วง ไม่ได้หมายความว่า วัฒนธรรมต่างประเทศไม่ดี ไม่ควรรับ ในทางตรงกันข้าม วัฒนธรรมของทุกชาติเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั้งสิ้น แต่การรับก็เป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งจำเป็นต้องตรึงตรองให้ต้องแท้ถึงความสมควรและไม่ควร ผมคิดว่าวิธีหนึ่งที่จะปลูกจิตสำนึกให้เราดำรงและรักษาวัฒนธรรมไทยของเราเอาไว้ให้ได้ คือ ชี้ให้คนไทยทุกคนเห็นว่า การที่เราเกิดมาในแผ่นดินของเรา แผ่นดินไทยนี้ อันเป็นแผ่นดินที่มีบุญคุณมหาศาลต่อเรา เรามีหน้าที่ที่จะต้องทดแทนบุญคุณของแผ่นดินที่เราอาศัยเกิดมา วิธีทดแทนบุญคุณของแผ่นดินก็คือการมุ่งมั่น แน่วแน่ในการทำดีเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน การดำรงรักษาวัฒนธรรมของไทยเป็นการกระทำความดีให้ปรากฏแก่แผ่นดินวิธีหนึ่ง เป็นสิ่งที่ถูกที่ควรกระทำอย่างยิ่ง จึงขอเรียนฝากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ณ ที่นี้ ถ้าท่านกรุณาเห็นด้วยกับผม ผมมั่นใจว่าการรักษาวัฒนธรรมไทยให้อาศัยเกิดมา วิธีทดแทนบุญคุณของแผ่นดินก็คือการมุ่งมั่น แน่วแน่ในการทำดีเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน การดำรงรักษาวัฒนธรรมของไทยเป็นการกระทำความดีให้ปรากฏแก่แผ่นดินวิธีหนึ่ง เป็นสิ่งที่ถูกที่ควรกระทำอย่างยิ่ง จึงขอเรียนฝากท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ณ ที่นี้ ถ้าท่านกรุณาเห็นด้วยกับผม ผมมั่นใจว่าการรักษาวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่อย่างบริสุทธิ์ สะอาดและสืบสานต่อไป จะไม่ใช่เรื่องยุ่งยากเลย กลับจะรู้สึกรื่นรมย์ เบิกบาน และชื่นใจในการกระทำของเราที่จะนำไปสู่ความรัก ความหวัง แฝง ใฝ่หา ผูกพัน อาหารในวัฒนธรรมอันเก่าแก่ศักดิ์สิทธิ์และยิ่งใหญ่ของชาติของเราไม่มีวันที่ใครจะมาทำลายให้ดับสูญไปได้

ผมขอเรียนซ้ำย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าคนไทยเราเกิดมาในแผ่นดินนี้ มีหน้าที่ต้องทำความดีเพื่อทดแทนบุญคุณของแผ่นดิน และพวกเราคนไทยจะต้องยึดมั่นเสมอ และระลึกถึงสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่า การรักษาวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติเรา คือ การรักษาชาติ

สุดท้ายผมขอขอบคุณ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายที่กรุณาให้ความร่วมมือในการแสดงปาฐกถาที่ผมได้มาจากประสบการณ์ในวันนี้ หวังว่าการพูดของผมจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายบ้างตามสมควร

ขอบคุณและสวัสดิ์

มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

๒๗๔ ถนนศรีอยุธยา สีเสนาทเวศร์

กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

เรื่องของกรมศิลปากรที่ประชาชนควรรู้

กรมศิลปากร ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๔ สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งนั้นสังกัดอยู่กับกระทรวงวัง ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๖๔ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไปอยู่ในความควบคุมของกรมการทหารสมุด และโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้น โดยมีชื่อว่า ศิลปากรสถาน ครั้นต่อมาวันที่ ๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ได้มีพระราชบัญญัติให้จัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นใหม่ในสังกัดกระทรวงธรรมการ ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนราชการอีกหลายครั้งตามความเหมาะสม จนกระทั่งในปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ จึงได้มีพระราชบัญญัติให้กรมศิลปากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจนถึงปัจจุบัน

● หน้าที่ความรับผิดชอบของกรมศิลปากร ●

กรมศิลปากรมีภารกิจหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมของชาติใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ การศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ โบราณคดี การจดหมายเหตุแห่งชาติ และอนุรักษ์มรดกทางศิลปกรรมทุกแขนง

ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช ๒๕๓๖ ได้จัดแบ่งส่วนราชการของกรมศิลปากรออกเป็น ๑๒ กอง ดังนี้

๑. สำนักงานเลขาธิการกรม
๒. กองการเจ้าหน้าที่
๓. กองคลัง
๔. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
๕. กองการสังคีต
๖. กองศิลปศึกษา
๗. กองหอสมุดแห่งชาติ

- ๘. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
- ๙. กองโบราณคดี
- ๑๐. กองสถาปัตยกรรม
- ๑๑. กองหัตถศิลป์
- ๑๒. กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

● ระเบียบเกี่ยวกับงานของกรมศิลปากร ●

๑. งานด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ

๑.๑ การค้นพบโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝัง หรือทอดทิ้งไว้ในราชอาณาจักร หรือในบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ ไม่ว่าที่ซึ่งซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งจะอยู่ในกรรมสิทธิ์ หรือความครอบครองของบุคคลใดหรือไม่ ให้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วมีสิทธิ์จะได้รับรางวัลไม่เกิน ๑ ใน ๓ แห่งค่าของทรัพย์สินนั้น อธิบดีกรมศิลปากรจะตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าของทรัพย์สินและเงินรางวัล หากผู้เก็บได้ไม่พอใจในค่าของทรัพย์สินที่คณะกรรมการฯ กำหนดให้ยื่นอุทธรณ์ต่ออธิบดีกรมศิลปากรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันทราบการกำหนดค่าของทรัพย์สิน คำวินิจฉัยของอธิบดีกรมศิลปากรให้ถือเป็นที่สุด

วิธีปฏิบัติในการส่งมอบโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่พบหรือเก็บได้ ต้องส่งมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรที่ใกล้ที่สุด หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภายใน ๓๖ ชั่วโมง นับแต่วันเวลาที่ได้พบ และให้ผู้รับแจ้งรายงานต่ออธิบดีกรมศิลปากร ภายในเวลา ๗ วัน

การแจ้งการพบโบราณวัตถุหรือโบราณสถานและมีความประสงค์ที่จะแจ้งกรมศิลปากร ถ้าเป็นการพบในกรุงเทพฯ และปริมณฑลให้แจ้งฝ่ายควบคุมดูแลรักษาโบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร และหากพบในส่วนภูมิภาคให้แจ้งได้ที่หน่วยศิลปากรที่ ๑ - ๙

๑.๒ การขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

เมื่ออธิบดีกรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่า โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีได้อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร หากมีคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ อธิบดี

กรมศิลปากรมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น และเมื่อได้มีการขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดแล้ว ผู้ใดจะซ่อมแซมแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากรเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อน และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใด ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นทุกประการ

โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใด ไม่ว่าจะได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่ก็ตาม หากอธิบดีกรมศิลปากรเห็นสมควรที่จะสงวนไว้เป็นสมบัติของชาติ ก็มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดห้ามทำการค้า นอกจากนี้ ยังมีอำนาจที่จะจัดซื้อโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ นั้น หากเห็นสมควรที่จะนำมาเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติสืบต่อไป

ในกรณีที่โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ขึ้นทะเบียนนั้นชำรุดหักพังเสียหาย หรือสูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษา ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีกรมศิลปากรภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้าย

อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้เขตท้องที่ใดก็ตามเป็นเขตสำรวจโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ จะต้องแจ้งปริมาณ รูปพรรณ และสถานที่เก็บรักษา ต่ออธิบดีกรมศิลปากรตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนด อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจมอบหมายให้เข้าไปในเคหสถานของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นไว้ เฉพาะระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือระหว่างเวลาทำการเพื่อประโยชน์ในการจัดทำทะเบียน

๑.๓ การโอนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

การโอนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอนและวัน เดือน ปี ที่โอนไปยังอธิบดีกรมศิลปากรภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันโอน หากโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน อยู่ในความดูแลรักษาของกรมศิลปากรจะโอนกันมิได้ เว้นแต่กฎหมายให้อำนาจ แต่ถ้าโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่ได้มีเหมือนกันอยู่มากเกินต้องการ อธิบดีกรมศิลปากรจะอนุญาตให้โอนโดยวิธีขายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แห่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หรือให้เป็นรางวัล หรือเป็นค่าแรงแก่ผู้ขุดค้นก็ได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่อธิบดีกรมศิลปากรประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

๑.๔ การได้รับกรรมสิทธิ์ในโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว โดยทางมรดก หรือโดยพินัยกรรม

ผู้ที่ได้รับกรรมสิทธิ์ต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีกรมศิลปากรภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับกรรมสิทธิ์ หากมีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์ในโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุเดียวกันหลายคน

เมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการแจ้งแล้ว ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้ว

๑.๕ การควบคุมการทำเทียมโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุในความครอบครองของกรมศิลปากร หรือที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้และมีประโยชน์ หรือคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้การทำเทียมต้องตกอยู่ในความควบคุม ดังนั้น การผลิตเพื่อการค้าหรือมีไว้ในสถานที่ทำการค้า จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนดไว้ในราชกิจจานุเบกษา และให้ผู้ประสงค์จะผลิตสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียม แจ้งรายการสิ่งที่ตนจะผลิตต่ออธิบดีกรมศิลปากร พร้อมทั้งต้องแสดงให้เห็นว่าสิ่งของนั้นเป็นสิ่งที่ได้ทำเทียมขึ้น จากนั้นอธิบดีกรมศิลปากรจะแจ้งชื่อผู้ผลิต และรายการสิ่งผลิตที่ได้รับการควบคุมการทำเทียมนั้นไปยังอธิบดีกรมศุลกากร เพื่อประโยชน์ในการส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรต่อไป

๑.๖ การค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

ผู้ใดประสงค์จะทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีกำหนดไว้ว่าเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้า ต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร โดยการขอรับใบอนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ในกรณีที่ได้รับอนุญาตตามคำขอ ให้อธิบดีกรมศิลปากรประกาศรายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตในราชกิจจานุเบกษา ส่วนในกรณีที่ไม่ได้รับอนุญาตตามคำขอ ผู้ขอรับอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นที่สุด

ผู้ใดได้รับอนุญาตให้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ต้องแสดงใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผย และเห็นได้ง่าย ณ สถานที่ทำการค้า และต้องทำบัญชีแสดงรายการโบราณวัตถุและศิลปวัตถุหรือสิ่งที่ทำเทียมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่อยู่ในความครอบครองของตน ตามแบบที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนดให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง และรักษาบัญชีนั้นไว้ในสถานการค้าโบราณวัตถุและศิลปวัตถุนั้น

อนึ่ง เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สามารถเข้าไปตรวจตราในสถานที่ผลิตสถานที่ทำการค้า สถานที่แสดง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือสิ่งทำเทียมโบราณวัตถุศิลปวัตถุนั้นได้ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือระหว่างทำการ หากพบว่ามีสิ่งที่มีขอบด้วยกฎหมาย หรือมิได้มีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ หรือตามประกาศที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึด หรืออายัดไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี แต่ในการปฏิบัติ

หน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องแสดงบัตรประจำตัวตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้เจ้าของผู้ครอบครอง ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้เกี่ยวข้อง อำนวยความสะดวกให้ตามสมควร

๑.๗ การแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าเข้าชม

ผู้ใดจะแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมศิลปากรทราบก่อน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมศิลปากรประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ใบอนุญาตนี้มีอายุใช้ได้ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคมของปีที่ยกใบอนุญาต หากประสงค์จะขอต่อใบอนุญาตใหม่ จะต้องยื่นคำขอต่ออธิบดีกรมศิลปากรก่อน ใบอนุญาตเต็มสิ้นอายุ และเมื่อได้ยื่นคำขอแล้วก็สามารถประกอบกิจการต่อไปได้จนกว่าอธิบดีกรมศิลปากร จะสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น

กรณีที่อธิบดีกรมศิลปากรมีคำสั่งไม่อนุญาตตามคำขอ ผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีกรมศิลปากรต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นที่สิ้นสุด

ผู้ใดได้รับอนุญาตให้แสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชม ต้องแสดงใบอนุญาตไว้ในที่ที่เห็นได้ง่ายในสถานการแสดงของตน และต้องทำบัญชีแสดงรายการโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีอยู่ในความครอบครองตามที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนดให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง และรักษาบัญชีนั้นไว้ในสถานการแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น

๑.๘ การส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักร

การส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักร แยกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

- การส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการเด็ดขาด กฎหมายกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ไม่ว่าจะนำขึ้นทะเบียนแล้วหรือยังไม่ขึ้นทะเบียนก็ตาม ออกนอกราชอาณาจักร ยกเว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร การขอรับใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่กฎหมายโดยกเว้นไม่ใช้บังคับแก่ศิลปวัตถุที่มีอายุไม่เกินห้าปี และไม่ได้ขึ้นทะเบียน และการนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุผ่านราชอาณาจักร

- การส่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่ออธิบดีกรมศิลปากร เมื่ออธิบดีกรมศิลปากรเห็นสมควร หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการวินิจฉัยให้ออกใบอนุญาตให้ และผู้ส่งได้ยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขวิธีการและข้อกำหนดว่าด้วยการวางเงินประกันและหรือการชำระค่าปรับตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เกี่ยวกับการ

ส่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวแล้ว อธิบดีกรมศิลปากรจึงจะออกใบอนุญาตให้ผู้ยื่นเรื่องราวส่ง หรือนำวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากรออกนอกราชอาณาจักรเพื่อการศึกษา การวิเคราะห์ การวิจัย การซ่อมแซม หรือประกอบ ให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้ เว้นแต่เป็นชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ต้องนำไปแปรสภาพหรือทำลายไปโดยกระบวนการวิเคราะห์ หรือการวิจัยนั้น อธิบดีกรมศิลปากรจะส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรโดยไม่ต้องนำกลับก็ได้

การขออนุญาตส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรนั้น หากอธิบดีกรมศิลปากรมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ขอมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีกรมศิลปากรต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นที่สุด

ถ้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ขออนุญาตส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว มิได้ส่งหรือนำกลับเข้ามาในราชอาณาจักร ตามวัน เดือน ปีที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต ให้ริบเงินประกันเป็นค่าปรับ

๑.๙ การตรวจพิสูจน์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

อธิบดีกรมศิลปากรมอบหมายให้กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยภัณฑารักษ์และนักโบราณคดี ทำการตรวจพิสูจน์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ณ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในระหว่างเวลา ๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. และ ๑๔.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ทุกวันเว้นวันหยุดราชการ สำหรับในส่วนภูมิภาคมีหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๑ - ๙ และหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสาขา เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่

คณะกรรมการฯ จะรับตรวจพิสูจน์เฉพาะโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ดังนี้

- ประติมากรรม เนื่องในศาสนา ได้แก่ พระพุทธรูป เทวรูป และพระพิมพ์
- เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องถ้วยประเภทต่างๆ
- เหรียญกษาปณ์และเหรียญที่ระลึก
- อื่นๆ แล้วแต่ดุลยพินิจของคณะกรรมการตรวจพิสูจน์ ทั้งนี้ผู้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุมาตรวจพิสูจน์ จะต้องชำระค่าธรรมเนียมตามระเบียบ

๑.๑๐ การส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่เป็นปูชนียวัตถุหรือศาสนวัตถุออกนอกราชอาณาจักรไทย

การส่งหรือนำศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุหรือศาสนวัตถุออกนอกราชอาณาจักรไทย จะต้องได้รับใบอนุญาตจากกรมศิลปากร เพื่อป้องกันการส่งหรือนำออกซึ่งศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ออกนอกราชอาณาจักรโดยมิชอบ ดังนั้นผู้ประสงค์จะนำศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุหรือศาสนวัตถุออกนอกราชอาณาจักร จะต้องยื่นขอรับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากรเสียก่อนทุกครั้งโดยมีวิธีปฏิบัติในการขออนุญาต ดังนี้

๑. ติดต่อสอบถามรายละเอียดและขอรับใบคำร้องได้จากหน่วยงานของกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๒. ในวันยื่นคำร้องจะต้องนำศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ หรือศาสนวัตถุ ที่จะขออนุญาตส่งหรือนำออกราชอาณาจักร มาแสดงต่อคณะกรรมการตรวจพิสูจน์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ พร้อมทั้งแนบภาพถ่ายขนาด ๓ x ๕ นิ้ว ของวัตถุที่นำมาขึ้น จำนวน ๒ ภาพ ต่อวัตถุหนึ่งรายการ เจ้าหน้าที่จะตรวจเอกสารให้ครบและถูกต้องก่อนรับใบยื่นคำร้องไว้

๓. ติดต่อขอรับใบอนุญาตได้ภายใน ๕ วันหลังจากยื่นคำร้อง

๔. ในกรณีที่วัตถุที่นำมาขออนุญาตมีคุณลักษณะพิเศษ อาจจะต้องใช้เวลานานถึง ๓ สัปดาห์ขึ้นไป เนื่องจากจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกชั้นหนึ่ง

๕. กรมศิลปากรจะไม่ออกใบอนุญาตให้ หากพิจารณาเห็นว่าวัตถุนั้นสมควรที่จะสงวนรักษาไว้ในประเทศเท่านั้น

ในกรณีที่ศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุหรือศาสนวัตถุที่นำมาขออนุญาตส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรนั้น อยู่ในข่ายเป็นศาสนวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ฯลฯ ผู้ยื่นใบคำร้องจะต้องแนบหลักฐานเหล่านี้มาด้วย คือ

๑. สำเนาพาสปอร์ต กรีนการ์ด (หากมี) และวีซ่า ๑ ชุด (พร้อมต้นฉบับ)

๒. หนังสือถึงอธิบดีกรมศิลปากรแจ้งเหตุผลในการขอส่ง หรือนำออกซึ่งศาสนวัตถุ ดังกล่าว (กรณีเป็นชาวต่างประเทศให้กรอกข้อความแสดงเหตุผลไปในใบคำร้องแทน)

๓. สำหรับผู้ขอรับใบอนุญาตที่เป็นพระภิกษุให้แนบสำเนาใบสุทธิ ประวัติเดิมและปัจจุบัน จำนวน ๑ ชุดมาด้วย (พร้อมต้นฉบับ)

ผู้รับใบอนุญาตจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่กรมศิลปากรกำหนดไว้ ซึ่งอัตราค่าธรรมเนียมขึ้นอยู่กับขนาดและอายุของโบราณวัตถุศิลปวัตถุนั้นๆ ทั้งนี้ ไม่เกินชั้นละ ๒๐๐ บาท

การขออนุญาตส่งหรือนำพระพุทธรูป ศาสนวัตถุ ออกนอกราชอาณาจักรในกรณีพิเศษ ได้แก่ เพื่อนำไปสักการบูชา เพื่อการศึกษาวิจัย เพื่อการเผยแพร่เกียรติคุณ เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือโบราณคดีนั้น ได้มีระเบียบปฏิบัติของกรมศิลปากรระบุไว้ว่า ผู้ขออนุญาตจะต้องนำ

หลักฐานเป็นเอกสารรับรองว่าจะส่งหรือออกนอกราชอาณาจักรเพื่อกรณีดังกล่าวข้างต้น จากสถาบัน หรือบุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. องค์การใดก็ได้ที่เป็นที่เชื่อถือและยอมรับจากทางราชการและบุคคลทั่วไป และสามารถสอบถามรายละเอียดต่างๆ ได้ตลอดเวลา

๒. สมาคมที่ทำงานเกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งเป็นที่เชื่อถือและยอมรับจากทางราชการ และจากบุคคลทั่วไป

๓. พระสงฆ์ที่บวชและมีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอาวาสหรือเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช หรือรองเจ้าอาวาสวัดใหญ่ๆ เป็นผู้เซ็นรับรองในการขออนุญาตส่งพระพุทธรูปไปเพื่อสักการบูชาหรือ เพื่อศึกษาวิจัย

๔. บุคคลที่ทางราชการเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับจากบุคคลทั่วไป เป็นผู้เซ็นรับรอง ในการขออนุญาตส่ง

แต่ถ้าเป็นชิ้นส่วนศาสนวัตถุ ได้แก่ เศียรพระพุทธรูป กรมศิลปากรจะห้ามนำออก นอกราชอาณาจักร

๑.๑๑ การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

โดยปกติโบราณสถานทุกแห่งจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๔ อยู่แล้ว ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งโบราณสถานจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย แต่เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและควบคุมโบราณสถาน อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา ขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ตามที่เห็นสมควร และมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่ เห็นสมควรเป็นเขตโบราณสถาน ซึ่งให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษา และการควบคุมโบราณสถาน

การเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถานให้กระทำได้โดยประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา

กรณีที่ดินโบราณสถานที่อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนนั้น มีเจ้าของหรือ ผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรจะมีหนังสือแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจ ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่อธิบดี กรมศิลปากรแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีกรมศิลปากรระงับการขึ้นทะเบียนหรือการกำหนด เขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณี หากเจ้าของผู้ครอบครองมิได้ร้องต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดี ถึงที่สุด ให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง อธิบดีกรมศิลปากรดำเนินการขึ้นทะเบียนได้

หากโบราณสถานที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และอธิบดีกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้ ชำรุด หักพัง หรือเสียหายไม่ว่าด้วยประการใดๆ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานนั้นแจ้งการชำรุด หักพัง หรือเสียหาย เป็นหนังสือไปยังอธิบดีกรมศิลปากร ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่เกิดชำรุด หักพัง หรือเสียหาย

ในกรณีที่โบราณสถานนั้น ได้จัดให้มีการเรียกเก็บค่าเข้าชม หรือค่าบริการอื่นเป็นปกติธุระ หรือจัดเก็บผลประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากโบราณสถานนั้น ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมด หรือบางส่วนตามที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนด ส่วนค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมโบราณสถานให้อธิบดีแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองร่วมเป็นกรรมการด้วย

อย่างไรก็ตาม การขึ้นทะเบียนโบราณสถานมิได้หมายความว่า กรมศิลปากรจะเข้าครอบครอง หรือเป็นเจ้าของโบราณสถาน สิทธิการครอบครองหรือปกครองดูแล ยังคงเป็นของเจ้าของเดิมทุกประการ เช่น ประชาชนผู้มีกรรมสิทธิ์ในอาคาร หรือวัดที่เป็นนิเวศบุคคลมีพระสงฆ์ปกครองดูแลอยู่ การขึ้นทะเบียนโบราณสถานจึงเป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจกรมศิลปากรควบคุมดูแลโบราณสถานไว้ให้มีคุณค่าเป็นประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน หรือในเขตโบราณสถาน จะต้องแจ้งขออนุญาตต่อทางราชการ สำหรับโบราณสถานร้างเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากรจะต้องดูแลรักษาเพราะถือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน แต่ในกรณีโบราณสถานที่มีนิเวศบุคคลครอบครองอยู่ มิได้หมายความว่ากรมศิลปากรจะต้องมีภาระหน้าที่ผูกพันในกรณีที่จะต้องบูรณะซ่อมแซมให้ ผู้ที่ครอบครองและได้ใช้สอยประโยชน์โบราณสถานนั้นสามารถจะบูรณะซ่อมแซมเองได้ แต่ต้องแจ้งขออนุญาตจากกรมศิลปากร มีบางกรณีเท่านั้นที่กรมศิลปากรจะสนับสนุนงบประมาณในการบูรณะและส่งเจ้าหน้าที่ไปช่วยเหลือในการดำเนินการ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับโอกาสแต่ละครั้งๆ ไป

๑.๑๒ การควบคุมดูแลและซ่อมแซมโบราณสถานและเขตโบราณสถาน

อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลใดๆ ทำการซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้ แต่ต้องมีหนังสือแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบก่อน

ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานเว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมศิลปากร และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นทุกประการ

พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเข้าไปในโบราณสถานเพื่อตรวจดูว่าได้มีการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน

หรือมีการขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานหรือไม่ และหากมีเหตุอันสมควร สงสัยว่าจะเป็นวัตถุที่ได้มาจากการขุดค้นในบริเวณโบราณสถาน ก็มีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดวัตถุนั้นไว้ได้ แต่การปฏิบัติงานจะต้องกระทำในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกแล้วเท่านั้น จากนั้น ให้รายงานต่ออธิบดีกรมศิลปากร กรณีที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนในเขตจังหวัดอื่น ให้รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและอธิบดีกรมศิลปากรเพื่อทราบ

อนึ่ง ภายในเขตโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้ ผู้ใดจะปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ภายในเขตดังกล่าวไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอธิบดีกรมศิลปากร

หากผู้ใดปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจ

- สั่งระงับการก่อสร้าง และให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันได้รับคำสั่ง
- หากยังขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้าง หรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดีกรมศิลปากร อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้

เจ้าของ หรือผู้ครอบครอง หรือผู้ปลูกสร้างที่ขัดขืนคำสั่งของอธิบดีกรมศิลปากร ถือว่ามีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และไม่มีสิทธิ์เรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินการแก่ผู้รื้อถอน ไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น

สัมภาระที่รื้อถอนเจ้าของต้องขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันรื้อถอนเสร็จ หากเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปภายในกำหนด ให้อธิบดีกรมศิลปากรจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้น เงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้ว เหลือเท่าใดให้คืนเจ้าของสัมภาระนั้น

๑.๑๓ กำแพงเมือง คูเมือง

เนื่องจากจังหวัดบางจังหวัดได้เคยรื้อทำลายกำแพงเมืองโบราณ โดยอ้างเหตุผลว่า เพื่อจัดประโยชน์แก่กิจการอย่างใดอย่างหนึ่งของจังหวัด เช่น เพื่อขยายเส้นทางคมนาคมบ้าง เพื่อปลูกสร้างสถานที่ราชการบ้าง ซึ่งเป็นการขัดและผิดต่อการสงวนรักษาโบราณสถาน เพราะกำแพงเมือง คูเมือง นั้นมีคุณค่าอย่างสูงทางประวัติศาสตร์จึงควรให้จังหวัดต่างๆ รักษากำแพงเมืองและคูเมืองของโบราณไว้ให้มากที่สุด

๑.๑๔ การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างใดๆ ใกล้เคียงโบราณสถาน

เนื่องจากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างบางอย่างใกล้เคียงกับโบราณสถาน เช่น ใกล้เคียงอนุสาวรีย์ พระอุโบสถ หรือบริเวณประวัติศาสตร์สถาน เป็นต้น ทำให้โบราณสถานหรือประวัติศาสตร์สถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ชาติความสง่างาม เพราะถูกปิดบังด้วยอาคาร

ที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ บางโอกาสโบราณสถานบางแห่งอาจทรุดพัง เพราะได้รับความสะเทือนในขณะที่กำลังมีการก่อสร้างอาคาร

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘ มีมติให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจใดที่จะมีการก่อสร้างอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างใกล้เคียงโบราณสถานขอให้หารือไปยังกรมศิลปากร เพื่อประโยชน์ในการสงวนรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืนงตลอดไป

๑.๑๕ การก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์หรืออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษากันเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ มีมติให้กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบ อนุมัติหรือไม่อนุมัติ หรือทักท้วง หรือห้ามปราม การสร้างอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญของชาติไทย โดยให้คำนึงถึงความเหมาะสมเกี่ยวกับรูปลักษณะและสถานที่ตั้ง ทั้งนี้ก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างให้ทั้งฝ่ายราชการและฝ่ายเอกชนต้องขออนุญาตตามระเบียบก่อน

การก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์หรืออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ ให้แนบเอกสารดังนี้

๑. พระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ หรือประวัติบุคคลสำคัญที่จะนำมาก่อสร้างอนุสาวรีย์
๒. เหตุผลและวัตถุประสงค์
๓. แผนผังบริเวณสถานที่ที่จะประดิษฐาน พร้อมทั้งบริเวณใกล้เคียง
๔. รูปลักษณะ ขนาด แบบรายการ แผนผัง และรายละเอียดอื่นๆ ในการก่อสร้างรวมทั้งคำจารึก
๕. หน่วยงานหรือบุคคล หรือนิติบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์หรืออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ

๑.๑๖ การจำลองพระพุทธรูปสำคัญ

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษากันเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ มีมติว่าการจำลองพระพุทธรูปสำคัญและพระบรมรูปของพระบรมราชจักรีวงศ์จะต้องได้รับพระบรมราชานุญาตโดยเสนอผ่านกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

การจำลองพระพุทธรูปสำคัญให้แนบเอกสารดังนี้

๑. ชื่อและประวัติความสำคัญของพระพุทธรูปที่ขอจำลอง
๒. เหตุผลและวัตถุประสงค์ที่ขอจำลองพระพุทธรูป
๓. รูป ลักษณะ ขนาด หรือแบบรายการของพระพุทธรูปที่จำลองแล้ว
๔. จำนวนที่ขอจำลอง และชนิดของวัสดุที่ใช้จำลอง
๕. รายละเอียดอื่นๆ รวมทั้งชื่อหน่วยงาน บุคคล หรือนิติบุคคลที่รับผิดชอบดำเนินการจำลองพระพุทธรูปสำคัญ

ในกรณีที่ผู้ขออนุญาตประสงค์จะขอให้กรมศิลปากรพิจารณาในชั้นหลักการและ
ความดำริเริ่ม ผู้ขออนุญาตจะแนบเอกสารเฉพาะข้อ ๑ และข้อ ๒ ก็ได้ แต่ในกรณีการพิจารณาอนุญาต
หรือไม่อนุญาตในการก่อสร้างหรือการจำลองนั้น ผู้ขออนุญาตจะต้องส่งเอกสารประกอบการพิจารณา
ตามข้ออื่นที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เว้นแต่ในกรณีที่ผู้ขออนุญาตมอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบและ
ดำเนินการก่อสร้าง

อนึ่ง ในการพิจารณาคำขออนุญาตก่อสร้างและประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์
พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ และคำขออนุญาตจำลองพระพุทธรูปสำคัญนั้น เมื่อกรม
ศิลปากรพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้นำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำความกราบ
บังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต โดยผ่านสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีตามมติ
คณะรัฐมนตรีต่อไป จากนั้นผู้ขออนุญาตจึงจะดำเนินการก่อสร้างได้ เมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์
อักษรจากกรมศิลปากรแล้วเท่านั้น และการเปลี่ยนแปลงรายการหรือรายละเอียดใดๆ ในการก่อสร้าง
ภายหลังได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรถึงอธิบดีกรมศิลปากร ได้รับอนุญาตแล้วจึง
จะเปลี่ยนแปลงได้ และในส่วนของค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ อนุสาวรีย์
บุคคลสำคัญ หรือการจำลองพระพุทธรูปสำคัญ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ขออนุญาต

๒. งานด้านเอกสาร ภาษา และหนังสือ

การคุ้มครองเอกสารราชการ

คณะรัฐมนตรีมีมติให้ทุกส่วนราชการปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย
งานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ ว่าด้วยการเก็บรักษา ยืมและการทำลายเอกสาร ซึ่งได้ให้อำนาจแก่
กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ดังนี้

๑. พิจารณาการขอทำลายเอกสารของส่วนราชการต่างๆ และหากพิจารณาเห็นว่า
เอกสารใดมีคุณค่าสมควรเก็บรักษาไว้ตลอดไป ก็สามารถยับยั้งการขอทำลายเอกสารนั้น รวมทั้งแจ้ง
ให้หน่วยงานเจ้าของเอกสารส่งเอกสารนั้นๆ มาให้

๒. ให้ทุกหน่วยราชการสำรวจเอกสารในครอบครองที่มีอายุเกิน ๒๕ ปี และให้จัดส่ง
เอกสารดังกล่าวให้กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ถ้าหน่วยงานประสงค์จะเก็บไว้เอง ต้องจัดทำบัญชีเอกสาร
ดังกล่าวมอบให้กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ๑ ชุด

๓. รับฝากเก็บเอกสารของส่วนราชการต่างๆ ที่ยังไม่ถึงกำหนดทำลาย ซึ่งพิจารณาแล้ว
เห็นว่าเป็นเอกสารที่มีความสำคัญ

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม สามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ
ถนนสามเสน กรุงเทพฯ หรือโทรศัพท์หมายเลข ๒๘๒ - ๘๔๒๓, ๒๘๑ - ๘๘๘๓

๓. งานด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม

โครงการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม

กรมศิลปากรมีโครงการที่จะเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมทั่วราชอาณาจักรซึ่งเรียกว่า โครงการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม โครงการนั้นนอกจากจะไปจัดแสดงการละเล่นต่างๆ เช่น โขน ละคร ดนตรี ฯลฯ แล้ว ยังมีการสาธิตที่มีคุณประโยชน์ทางด้านวิชาการอีกด้วย กรมศิลปากรจัดโครงการดังกล่าวนี้โดยใช้เงินงบประมาณของกรมศิลปากร และมีแผนการแสดงภาคละ ๓ จังหวัด โดยจะหมุนเวียนไปเรื่อยๆ จนครบทุกภาค

ในกรณีจังหวัดซึ่งไม่อยู่ในแผนของกรมศิลปากร มีความประสงค์จะให้กรมศิลปากรไปจัดแสดง จังหวัดจะต้องติดต่อกองการสังคีต กรมศิลปากร หรือโทรศัพท์หมายเลข ๒๒๖ - ๑๗๓๓ เพื่อทำการตกลง ในรายละเอียดก่อน

๔. งานด้านบริการ

๔.๑ งานบริการของกองการสังคีต

๔.๑.๑ การใช้บริการโรงละครแห่งชาติ หน่วยงานเอกชน ราชการ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ อาจขอใช้โรงละครแห่งชาติเพื่อการแสดงละคร นาฏศิลป์ และดนตรี ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ได้ โดยอธิบดีกรมศิลปากรจะเป็นผู้พิจารณาอนุญาต แต่ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตดังนี้

ก. เป็นกิจกรรมเพื่อการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม
ข. เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ
ค. เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศ หรือส่งเสริมความสามัคคีระหว่างชนในชาติตามครรลองแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย หรือส่งเสริมเทิดทูนศาสนา พระมหากษัตริย์

ง. เป็นกิจกรรมซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นเฉพาะรายไป

● วิธีการและขั้นตอนในการขอใช้โรงละครแห่งชาติ ●

๑. ผู้มีความประสงค์จะขอใช้โรงละครแห่งชาติโปรดติดต่อขอทราบวันว่างของโรงละครแห่งชาติจากงานธุรการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองการสังคีต ล่วงหน้าเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๓ เดือน และไม่เกิน ๖ เดือน โดยสามารถโทรศัพท์มาที่ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป หมายเลข ๒๒๔-๑๓๗๙, ๒๒๕-๙๐๙๗

๒. เมื่อผู้จัดได้ตรวจสอบวันว่างจากงานธุรการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองการสังคีต แน่แน่นอนแล้ว ในกรณีที่จะขอให้กรมศิลปากรจัดการแสดงหรือการบรรเลง ให้ผู้จัดติดต่อกับผู้อำนวยการกองการสังคีตก่อน เพื่อจัดรายการแสดง การบรรเลง

๓. ทำหนังสือขอจัดการแสดง การบรรเลง ณ โรงละครแห่งชาติ ถึงอธิบดีกรมศิลปากรเพื่อขออนุญาต

๔. เมื่อผู้จัดได้รับหนังสือแจ้งจากกรมศิลปากรแล้ว ให้ผู้จัดติดต่อประสานงานกับผู้ที่กรมศิลปากรแจ้งชื่อไว้ในหนังสือตอบ เพื่อดำเนินการขึ้นรายละเอียด

๕. การจำหน่ายบัตรล่วงหน้าของผู้จัด ให้ผู้จัดดำเนินการจำหน่าย ณ โรงละครแห่งชาติ ได้ก่อนวันแสดงหรือบรรเลงไม่เกิน ๓๐ วัน

๖. ส่วนการประชาสัมพันธ์ (การติดป้ายโฆษณา) บริเวณโรงละครแห่งชาติ ผู้จัดจะดำเนินการได้ก่อนวันแสดงหรือบรรเลงไม่เกิน ๓๐ วัน (ทั้งนี้เพราะสถานที่ติดป้ายมีเนื้อที่จำกัด)

๗. การติดต่อขอชำระเงินค่าเช่าโรงละครแห่งชาติ ค่าบำรุงการแสดง หรือการบรรเลง ตามระเบียบของกรมศิลปากร (กรณีที่ให้กรมศิลปากรจัดการแสดงหรือบรรเลง) และค่าใช้จ่ายต่างๆ อันพึงจ่ายตามระเบียบของกรมศิลปากร เมื่อผู้จัดได้รับหนังสือแจ้งจากกรมศิลปากรให้นำเงินไปชำระได้ที่งานการเงินและพัสดุ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองการสังคีต ก่อนวันแสดงหรือบรรเลง ๘ วัน

อัตราค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นอันได้แก่ ค่าเช่าโรงละคร ค่าบำรุงการแสดง เงินรางวัลสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ค่ากระแสไฟฟ้า ค่าน้ำประปา และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาการใช้งานและลักษณะของงาน ซึ่งผู้ประสงค์จะขอทราบรายละเอียดและค่าใช้จ่ายทั้งหมดได้ก่อนล่วงหน้า ถ้าสามารถระบุกำหนดและรายละเอียดของงานได้ชัดเจน

● การใช้โรงละครแห่งชาติในกรณีอื่นๆ ●

การใช้โรงละครแห่งชาติเพื่อการแสดงอันเป็นการในพระองค์ ให้ถือเสมือนว่าเป็นงานในราชการของกรมศิลปากร ไม่ต้องเสียเงินค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายใดๆ รวมทั้งค่ากระแสไฟฟ้า

การใช้โรงละครแห่งชาติเพื่อการแสดงซึ่งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้จัด ไม่ต้องเสียค่าบำรุง แต่ให้จ่ายเฉพาะค่าใช้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง ค่ากระแสไฟฟ้าและค่าน้ำประปา

กรณีที่หน่วยราชการ องค์การ รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน ได้ขอความร่วมมือให้กรมศิลปากรเข้าร่วมเป็นผู้จัดหรือเจ้าภาพ และไม่สามารถชำระค่าบำรุงตามที่กำหนดได้ หากอธิบดีกรมศิลปากรพิจารณาเห็นสมควรให้ความร่วมมือเพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปะ ก็ให้อธิบดีกรมศิลปากรพิจารณาให้ความร่วมมือได้ตามสมควร โดยให้เรียกเก็บเฉพาะเงินรางวัลกับค่าใช้จ่ายจริง

๔.๑.๒ การจัดบรรเลงดุริยางค์และการแสดงนาฏศิลป์ เอกชน หน่วยงานเอกชน ราชการ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ อาจขอความร่วมมือให้กรมศิลปากรจัดการแสดงดุริยางค์ทั้งไทยและสากล ตลอดจนการแสดงนาฏศิลป์ประเภทต่างๆ ได้ ทั้งในสถานที่และนอกสถานที่ โดยกองการสังคีตกรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบจัดการแสดง ซึ่งจะมีค่าบำรุงศิลปะในอัตราต่างๆ กันตามลักษณะของการ

จัดแสดง ขึ้นอยู่กับขนาด ชนิดของดุริยางค์ หรือการแสดงนาฏศิลป์ ตลอดจนระยะเวลาและสถานที่จัดแสดง

ผู้ประสงค์จะให้กรมศิลปากรจัดบรรเลงดุริยางค์และการแสดงนาฏศิลป์ประเภทต่างๆ ต้องทำหนังสือแจ้งมาถึงผู้อำนวยการกองการสังคีต และติดต่อประสานงานกับผู้ที่กรมศิลปากรแจ้งไว้ในหนังสือตอบ เพื่อดำเนินการขึ้นรายละเอียดต่อไป

● เงื่อนไขในการจัด ●

ในการจัดบรรเลงตามที่กล่าวมาข้างต้นของการจัดวงดุริยางค์ไทย การจัดวงดุริยางค์สากล และการจัดแสดงนาฏศิลป์ ให้ผู้อำนวยการกองการสังคีต หรือผู้ได้รับมอบหมายถือเป็นระเบียบว่าเมื่อหน่วยงานราชการ องค์กร หรือเอกชน ซึ่งมาติดต่อขอให้จัดบรรเลงหรือการแสดงนั้นได้ชำระเงินค่าบำรุงศิลปะแก่เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงถือเป็นตกลงและให้ดำเนินการไปได้ตามที่ตกลงนั้น แต่ถ้าหน่วยงานราชการหรือองค์กรใดจำเป็นต้องส่งเงินภายหลังการแสดงตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้เป็นพิเศษ ก็ให้ทำหลักฐานไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ในกรณีที่หน่วยราชการหรือองค์กรขอความร่วมมือให้จัดบรรเลงหรือแสดง และไม่สามารถชำระค่าบำรุงศิลปะตามที่กำหนดให้ หากอธิบดีกรมศิลปากรเห็นสมควรให้ความร่วมมือเป็นการเผยแพร่ศิลปะ ก็ให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจพิจารณาให้ความร่วมมือได้ตามสมควร โดยให้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายเฉพาะที่จ่ายจริงเป็นค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง เงินรางวัล หรือค่าจ้างของผู้ร่วมปฏิบัติงาน

๔.๒ งานบริการของกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

๔.๒.๑ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ถนนสามเสน

๑. บริการค้นคว้าเอกสารที่พิจารณาแล้วเห็นว่าสามารถเปิดเผยแก่สาธารณชนได้ คนไทยทุกคนมีสิทธิเข้าค้นคว้าเอกสารได้โดยติดต่อทำบัตรขออนุญาตเข้าค้นคว้าในห้องค้นคว้า ใช้รูปถ่าย ๑ ใบ สำหรับผู้ค้นคว้าชาวต่างประเทศจะต้องมีหนังสืออนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และจากอธิบดีกรมศิลปากรมาแสดง ในการเข้าใช้บริการผู้ค้นคว้าไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น ห้องบริการค้นคว้าเปิดบริการวันจันทร์ - วันเสาร์ ระหว่างเวลา ๘.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. ปิดวันอาทิตย์ วันหยุดราชการอื่นๆ และวันที่ ๑๕ - ๓๐ ธันวาคมของทุกปี เพื่อการตรวจสอบเอกสารประจำปี

๒. บริการทำสำเนา ผู้ค้นคว้าสามารถขอทำสำเนาเอกสารจดหมายเหตุประเภทต่างๆ ได้ทั้งเอกสารตัวเขียน รูปสไลด์ เทป แผ่นที่ แผ่นผิง ไมโครฟิล์ม โดยคิดราคาค่าบริการตามระเบียบกำหนด

๓. บริการฝึกอบรม บรรยายเรื่องการจัดเก็บและการทำลายเอกสารแก่ ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ ที่ขอมา โดยเน้นความสำคัญของการจัดเก็บเอกสาร ตั้งแต่เอกสารเกิดขึ้น รวมทั้งการจัดเก็บอย่างถูกวิธีและเป็นระบบ เน้นให้เห็นคุณค่าของเอกสารที่สมควร จัดเก็บไว้อย่างถาวร รวมทั้งการปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ เรื่องการทำลายเอกสารด้วย

๔. บริการนำชมหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นบริการควบคู่กับการฝึกอบรม และการบรรยายแก่ผู้ขอเข้าเยี่ยมชมการปฏิบัติงานโดยวิทยากรของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

๕. บริการให้ยืมนิทรรศการพร้อมคำบรรยายเรื่องต่างๆ ที่กองจดหมายเหตุ แห่งชาติเคยจัดแสดงแก่ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

๔.๒.๒ หอภาพยนตร์แห่งชาติ ถนนเจ้าฟ้า มีงานบริการดังนี้

๑. งานภาพยนตร์ จะให้บริการทั้งที่เป็นภาพยนตร์และวิดีโอเทป ซึ่งจะเป็น ภาพยนตร์ที่ให้ความบันเทิง ภาพยนตร์สารคดี และภาพยนตร์ข่าว

๒. งานศูนย์ข้อมูลและกิจกรรม ในส่วนของศูนย์ข้อมูลจะทำหน้าที่ในการให้ คำแนะนำให้ข้อมูลทางด้านภาพยนตร์ ซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็น แหล่งข้อมูลจากแหล่งตรง ส่วนงานด้านกิจกรรมนั้น ให้การบริการในรูปของการจัดการฝึกอบรมให้ ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ รายการกิจกรรมภาพยนตร์สโมสร ซึ่งเป็นการนำภาพยนตร์ที่ คัดเลือกมาจัดฉายให้ประชาชนได้ชมรวมถึงการเชิญผู้ที่มีความรู้มาสนทนา และให้ความบันเทิงเกี่ยวกับ ภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ

๓. งานเอกสารสนเทศให้บริการในรูปของงานห้องสมุดเฉพาะทางด้านภาพยนตร์ ซึ่งจะมีเอกสารจดหมายเหตุต่างๆ ไว้บริการทั้งในรูปสิ่งตีพิมพ์ และสิ่งที่ไม่ตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร ภาพถ่าย สไลด์ โปสเตอร์ และอื่นๆ อีกมากมาย โดยจะมีเจ้าหน้าที่ไว้อำนวยความสะดวก

เวลาการเปิดให้บริการ คือ วันจันทร์ - ศุกร์ ตั้งแต่เวลา ๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. และ ๑๓.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

การขอใช้บริการสำเนา โดยเฉพาะเป็นกรณีของภาพยนตร์ และวิดีโอ รวมทั้งเอกสาร จดหมายเหตุที่มีข้อจำกัดในเรื่องลิขสิทธิ์ ผู้ขอใช้บริการจะต้องทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร และ ยื่นต่อหัวหน้าหอภาพยนตร์แห่งชาติ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้อย่างละเอียด โดยแนบหนังสือ อนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์มาพร้อมกันด้วย

ในกรณีที่ไมทราบว่าเป็นผู้ใดเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในเอกสารจดหมายเหตุนั้น หอภาพยนตร์แห่งชาติ จะยินยอมให้ทำสำเนาเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น

ผู้ขอใช้บริการ จะต้องเสียอัตราค่าบริการตามระเบียบทำสำเนาของหอภาพยนตร์แห่งชาติ ซึ่งมีรายละเอียดและอัตราค่าบริการทำสำเนาตามชนิดของเอกสารจดหมายเหตุนั้นๆ

เพื่อเป็นการขยายงานด้านบริการ หอภาพยนตร์แห่งชาติได้ให้บริการในรูปของการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ และกิจกรรมทางโทรศัพท์ และบริการทางไปรษณีย์ที่ผู้ใช้บริการอยู่ในส่วนภูมิภาค

นอกจากนี้ หอภาพยนตร์แห่งชาติมีข้อมูลบางส่วนจัดเป็นชุดนิทรรศการ เพื่อให้สถานศึกษาและสถาบันที่สนใจเยี่ยมชมเพื่อจัดนิทรรศการ ให้ความรู้ทางด้านภาพยนตร์อีกด้วย โดยให้หัวหน้าสถานศึกษาหรือสถาบันนั้นๆ ทำหนังสือ และแนบโครงการในการจัดงานมายังหัวหน้าหอภาพยนตร์แห่งชาติ เพื่อที่จะได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่ประสานงานอำนวยความสะดวกแก่ผู้ขอรับบริการต่อไป

๔.๓ งานบริการของกองโบราณคดี

อุทยานประวัติศาสตร์ทุกแห่งของกรมศิลปากร จะเปิดบริการให้ประชาชนเข้าชมได้ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการและวันนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

ค่าเข้าชมชาวไทย ๕ บาท ชาวต่างประเทศ ๒๐ บาท

ผู้ประสงค์จะเข้าชมเป็นหมู่คณะ ติดต่อขอรับบริการได้จากหัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์แห่งนั้นๆ

๔.๔ งานบริการของกองศิลปศึกษา

๑. ให้การศึกษาอบรมทั้งวิชาสามัญและวิชาศิลปะด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ด้านช่างศิลป์ แก่เยาวชนในระบบโรงเรียน ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๒. การบริการในด้านการแสดงนาฏศิลป์และการบรรเลงดนตรี มีวิธีการและขั้นตอนการขอแสดงนาฏศิลป์และบรรเลงดนตรี ดังนี้

๒.๑ หน่วยงานราชการ หรือเอกชน รัฐวิสาหกิจ ประสงค์จะขอการแสดงนาฏศิลป์ หรือการบรรเลงดนตรี ยื่นหนังสือเสนอต่ออธิบดีกรมศิลปากร แจ้งความประสงค์ขอการแสดงหรือการบรรเลง โดยแจ้งรายละเอียด ดังนี้

- การแสดงนาฏศิลป์ หรือการบรรเลงชุดอะไร จำนวนเท่าใด
- กำหนดวันที่แสดง และสถานที่จัดแสดงที่ไหน
- ค่าใช้จ่ายในการแสดงหรือบรรเลง

๒.๒ อธิบดีกรมศิลปากรจะอนุมัติการขอการแสดง หรือการบรรเลงตามที่หน่วยงานได้แจ้งขอมาต่อเมื่อกองศิลปศึกษาเสนอว่าพร้อมที่จะจัดการแสดงหรือการบรรยายตามที่ขอมาได้หรือไม่ และให้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายตามระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการจัดบรรเลงดุริยางค์และการแสดงนาฏศิลป์ พ.ศ. ๒๕๓๔

๒.๓ อธิบดีกรมศิลปากรอนุมัติแล้วจะส่งเรื่องการขอให้หน่วยงานผู้ปฏิบัติ เพื่อดำเนินการจัดการแสดงหรือบรรเลงดนตรีตามที่หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนขอมา ทั้งนี้หน่วยงานที่ปฏิบัติ และหน่วยงานที่ขอจะต้องประสานกันในเรื่องเตรียมการจัดการแสดง หรือบรรเลง เพื่อมิให้มีการผิดพลาดในวันจัดงาน และหน่วยงานที่ขอการแสดงและการบรรเลง จะต้องจ่ายค่าใช้จ่ายในการจัดการแสดงและการบรรเลงก่อนวันแสดง

ในกรณีที่หน่วยงานราชการ เอกชน หรือรัฐวิสาหกิจได้ขอความร่วมมือให้กรมศิลปากรเข้าร่วมเป็นผู้จัดและไม่สามารถจะชำระค่าบำรุงตามที่กำหนดได้ และอธิบดีกรมศิลปากรพิจารณาเห็นสมควรให้ความร่วมมือเป็นการเผยแพร่ศิลปะ ก็ให้อธิบดีกรมศิลปากรพิจารณาให้ความร่วมมือได้ตามสมควร โดยให้เรียกเก็บเฉพาะที่จ่ายจริงเป็นค่าพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง เงินรางวัลหรือค่าจ้างของผู้ร่วมปฏิบัติงาน ฯลฯ

๓. การบริการเปิดการอบรมศิลปะภาคฤดูร้อน (วิทยาลัยช่างศิลป์)

๓.๑ คุณสมบัติของผู้สมัครไม่จำกัดอายุ เริ่มอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป

๓.๒ การรับสมัคร ประมาณกลางเดือนมีนาคมของทุกปี ณ วิทยาลัยช่างศิลป์ วังหน้า

๓.๓ การอบรม เริ่มดำเนินการอบรมประมาณกลางเดือนเมษายน - พฤษภาคมของทุกปี

๓.๔ หลักสูตรในการอบรม ได้แก่ วิชาจิตรกรรมไทย จิตรกรรมสากล การออกแบบ ตกแต่ง การทำเทคนิค Silk Screen

๓.๕ จำนวนผู้เข้ารับการอบรม รับปีละประมาณ ๘๐ คน

๔. การบริการเปิดการอบรมนาฏศิลป์และดนตรีภาคฤดูร้อน

๔.๑ คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม อายุตั้งแต่ ๗ - ๑๔ ปี

๔.๒ การรับสมัครประมาณปลายเดือนมีนาคมของทุกปี

๔.๓ การอบรมเริ่มดำเนินการอบรมประมาณเดือนเมษายนของทุกปี (ใช้ระยะเวลาอบรม ๑ เดือน)

๔.๔ หลักสูตรการอบรม ได้แก่ นาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทย

๔.๕ จำนวนผู้เข้ารับการอบรม รับสาขาละ ๓๐ คน

๕. การบริการเปิดอบรมดนตรีและนาฏศิลป์สำหรับบุคคลภายนอก (วิทยาลัยนาฏศิลป์)

๕.๑ คุณสมบัติของผู้สมัคร ไม่จำกัดอายุ

๕.๒ การรับสมัครประมาณปลายเดือนพฤษภาคมของทุกปี ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์

- ๕.๓ การอบรมเริ่มดำเนินการอบรมประมาณเดือนพฤษภาคม - สิงหาคมของทุกปี
 - ๕.๔ หลักสูตรการอบรม ได้แก่ นาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทย
 - ๕.๕ จำนวนผู้เข้ารับการอบรม รับสาขาละ ๓๐ คน
๖. การบริการเปิดการอบรมหลักสูตรระยะสั้นด้านช่างสิบหมู่แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนและเยาวชนทั่วไป (ศูนย์ฝึกอบรมช่างสิบหมู่จังหวัดสุพรรณบุรี)
- ๖.๑ คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรม จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไป
 - ๖.๒ เปิดการอบรมจำนวน ๓ สาขา คือ สาขาวิชาช่างรัก สาขาวิชาช่างแกะ สาขาวิชาช่างหล่อ
 - ๖.๓ ระยะเวลาในการอบรม เปิดอบรมปีละ ๒ รุ่น แต่ละหลักสูตรใช้เวลา ๖ เดือน
- ๗. จัดการแสดงเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุ
 - ๘. สาธิตการเรียนการสอนการแสดงนาฏศิลป์ดนตรีแก่ผู้ทรงคุณวุฒิจากต่างประเทศ
 - ๙. ให้บริการทางวิชาการด้านช่างสิบหมู่แก่ประชาชนทั่วไป
 - ๑๐. ให้ความรู้ทางวิชาการจัดการสาธิตและเป็นวิทยากรกับหน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน
 - ๑๑. จัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๓๐ ให้แก่เยาวชนและประชาชนที่ผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษา ในส่วนภูมิภาค

๔.๕ งานบริการของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

การขออนุญาตพิมพ์หนังสือ

๑. การขออนุญาตพิมพ์หนังสือแจกในงาน

หนังสือและเอกสารที่กรมศิลปากรเป็นผู้มีลิขสิทธิ์สืบทอด หรือได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ หรือหนังสือที่หน่วยงานในกรมศิลปากรค้นคว้าเรียบเรียงขึ้นตามสาขา งานที่หน่วยงานนั้นๆ เกี่ยวข้องรับผิดชอบดำเนินการอยู่ กรมศิลปากรยินดีต้อนุญาตให้พิมพ์เผยแพร่ในงานกุศลได้ เว้นแต่หนังสือและเอกสารควรสงวนไว้เป็นความลับ ไม่สมควรนำออกตีพิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน หรือหนังสือที่กรมศิลปากรมีโครงการดำเนินการอย่างอื่นไว้แล้ว

ฉะนั้น ผู้ใดต้องการพิมพ์หนังสือดังกล่าวข้างต้น เพื่อแจกเป็นวิทยาทานหรือแจกต่อสาธารณชนประโยชน์ หรือแจกเป็นมิตรพืชมงคลในงานมงคล หรืออวมงคล หรืองานอื่น ซึ่งมีได้เป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งการดี โดยให้แจ้งความจำนงต่อผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร หรือผู้แทน การขออนุญาตจะต้องขอล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน

ในกรณีที่จะต้องจัดพิมพ์โดยรีบด่วนซึ่งผู้ขออนุญาตไม่สามารถจะขออนุญาตล่วงหน้าได้ก่อน ๓๐ วัน เมื่อผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์พิจารณาแล้ว เห็นว่าหนังสือที่จะพิมพ์นั้น เป็นเรื่องใหญ่ ถ้าจะมอบต้นฉบับให้ผู้ขออนุญาตไปจัดพิมพ์เองจะไม่เสร็จเรียบร้อยทันแจกในวันงานได้ กรมศิลปากรอาจจะจัดหาโรงพิมพ์ได้รวดเร็วและเรียบร้อยพิมพ์ให้อเอง โดยให้โรงพิมพ์ติดต่อกำค่าใช้จ่าย ทั้งหมดจากผู้ขออนุญาตพิมพ์ และผู้ขออนุญาตพิมพ์ จะต้องปฏิบัติดังนี้

๑. หนังสือที่จะพิมพ์แจกจ่ายเป็นกุศลวิद्याทานโดยมิได้มุ่งประโยชน์เพื่อการค้า ต้องขออนุญาตพิมพ์ จำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐๐ เล่ม
๒. ต้องจ่ายหนังสือเป็นประโยชน์แก่กรมศิลปากร ร้อยละ ๒๐ ของจำนวนที่พิมพ์ แต่ทั้งนี้ไม่เกิน ๕๐๐ เล่ม ไม่ว่าจะขออนุญาตพิมพ์จำนวนเท่าใดก็ตาม
๓. การส่งหนังสือที่พิมพ์ให้กรมศิลปากรให้นำส่งทันทีที่พิมพ์เสร็จ หรือภายใน ๑๕ วัน
๔. ถ้าส่งไม่ครบจำนวนที่กำหนดไว้ ต้องชดใช้เงินแทนหนังสือตามราคาที่ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์หรือผู้แทนกำหนดให้
๕. หนังสือที่กรมศิลปากรอนุญาตให้นำมาลงตีพิมพ์เผยแพร่ได้ จะต้องส่งใบพิสูจน์อักษรให้เจ้าหน้าที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ตรวจแก้ และเป็นผู้สั่งพิมพ์ทั้งหมด
๖. กรมศิลปากรจะเขียนคำนำไว้เป็นหลักฐานการอนุญาต ซึ่งผู้ขออนุญาตจะต้องตีพิมพ์ไว้เป็นเบื้องต้นของหนังสือ
๗. ห้ามตีพิมพ์ข้อความอื่นๆ หรือบทความอื่นๆ อันมิใช่ลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากรเพิ่มเติมลงในหนังสือ ยกเว้นคำไว้อาลัยหรือข้อความที่ได้นำส่งให้ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์พิจารณาตรวจอนุญาตแล้ว
๘. หน้าปกหนังสือที่พิมพ์แจกงานกุศลจะต้องพิมพ์ตราพระคณาซึ่งเป็นตราประจำกรมศิลปากรลงไปด้วย
๙. ปกในและด้านหลังปกในหนังสือที่จะพิมพ์แจกให้พิมพ์ข้อความตามที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์กำหนดให้
๑๐. ห้ามผู้ขออนุญาตนำหนังสือที่ตีพิมพ์ไปจำหน่ายเพื่อประโยชน์ในการค้า

๒. การขออนุญาตพิมพ์หนังสือจำหน่าย

หนังสือหรือเอกสารซึ่งกรมศิลปากรมีลิขสิทธิ์อยู่หรือได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ หรือหนังสือวิชาการที่หน่วยงานต่างๆ ในกรมศิลปากรค้นคว้าเรียบเรียงขึ้นตามสาขา

ที่หน่วยงานนั้นๆ เกี่ยวข้องรับผิดชอบดำเนินการอยู่ ผู้ใดจะขออนุญาตพิมพ์จำหน่ายเพื่อประโยชน์ในการค้า กรมศิลปากรยินดีต่อนุญาตให้พิมพ์ได้ เว้นไว้แต่หนังสือและเอกสารที่ควรสงวนไว้เป็นความลับไม่ควรนำออกตีพิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน หรือหนังสือที่กรมศิลปากรมีโครงการดำเนินงานอย่างอื่นไว้แล้ว ให้ผู้ขออนุญาตพิมพ์จำหน่ายทำหนังสือพร้อมแจ้งจำนวนพิมพ์ถึงผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์หรือหัวหน้าฝ่ายที่รับผิดชอบ ซึ่งจะนำเสนออธิบดีกรมศิลปากรเพื่อขออนุญาต เมื่อได้รับอนุญาตแล้วผู้ขออนุญาตต้องทำสัญญาไว้กับกรมศิลปากร แล้วจึงรับต้นฉบับไปจัดพิมพ์จำหน่ายได้ และถ้าผู้ขออนุญาตไม่มาทำสัญญากับกรมศิลปากร และมีได้แจ้งข้อขัดข้องให้ทราบภายใน ๓๐ วัน หลังจากวันที่ได้รับอนุญาตถือว่าสละสิทธิ์ กรมศิลปากรอาจจะอนุญาตให้ผู้อื่นจัดพิมพ์จำหน่ายต่อไป

ในการอนุญาตให้พิมพ์จำหน่าย อนุญาตเพียงครั้งเดียวตามจำนวนระบุไว้ในหนังสืออนุญาต ถ้าจะพิมพ์ใหม่ต้องได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากรทุกครั้งไป และผู้ขออนุญาตจะต้องปฏิบัติตามดังนี้

๑. หนังสือที่กรมศิลปากรอนุญาตให้พิมพ์จำหน่าย ต้องมีคำนำของกรมศิลปากรเป็นหลักฐานในการอนุญาตซึ่งผู้อนุญาตต้องตีพิมพ์ไว้เบื้องต้นของหนังสือ
๒. การขออนุญาตพิมพ์ครั้งหนึ่งไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ เล่ม และจะต้องจ่ายผลประโยชน์ให้แก่กรมศิลปากรดังนี้
 - ๒.๑ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ ๓,๐๐๐ เล่ม ให้จ่ายหนังสือ ๑๐๐ เล่ม และจ่ายเงินร้อยละ ๑๐ ของราคาบนปก คูณด้วยจำนวนเล่มหนังสือที่พิมพ์
 - ๒.๒ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ ๔,๐๐๐ เล่ม ให้จ่ายหนังสือ ๑๐๐ เล่ม และจ่ายเงินร้อยละ ๘ ของราคาบนปก คูณด้วยจำนวนเล่มหนังสือที่พิมพ์
 - ๒.๓ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ ๕,๐๐๐ เล่ม ให้จ่ายหนังสือ ๑๐๐ เล่ม และจ่ายเงินร้อยละ ๗ ของราคาบนปก คูณด้วยจำนวนเล่มหนังสือที่พิมพ์
 - ๒.๔ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ ๖,๐๐๐ เล่ม ให้จ่ายหนังสือ ๑๐๐ เล่ม และจ่ายเงินร้อยละ ๖ ของราคาบนปก คูณด้วยจำนวนเล่มหนังสือที่พิมพ์
 - ๒.๕ ขออนุญาตพิมพ์หนังสือ ๑๐,๐๐๐ เล่ม ให้จ่ายหนังสือ ๑๐๐ เล่ม และจ่ายเงินร้อยละ ๗ ของราคาบนปก คูณด้วยจำนวนเล่มหนังสือที่พิมพ์
๓. ผู้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือจำหน่ายจะต้องจ่ายเงินผลประโยชน์แก่กรมศิลปากรในวันทำสัญญา
๔. กรมศิลปากรจะสงวนระยะเวลาไม่อนุญาตให้ผู้อื่นพิมพ์หนังสือเรื่องเดียวกันนั้นออกจำหน่ายอีกภายในระยะเวลาดังนี้
 - ๔.๑ ถ้าขออนุญาตพิมพ์ครั้งละ ๖,๐๐๐ เล่ม ขึ้นไป จะสงวนระยะเวลาไว้ ๑ ปี
 - ๔.๒ ถ้าขออนุญาตพิมพ์ครั้งละ ๑๐,๐๐๐ เล่ม ขึ้นไป จะสงวนระยะเวลาไว้ ๒ ปีทั้งนี้ นับแต่วันที่ลงนามในข้อตกลง หรือสัญญากับกรมศิลปากร

๕. ห้ามผู้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือจำหน่ายตีพิมพ์ข้อความอื่นต่อเติมจากต้นฉบับของกรมศิลปากร และจะต้องส่งใบพิสูจน์อักษรให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร ผู้รับผิดชอบตรวจแก้ และสั่งพิมพ์ทั้งหมด ถ้าปรากฏว่าตอนใดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ได้ตรวจหรือตรวจแก้แล้ว แต่ยังไม่ได้สั่งตีพิมพ์ ผู้ขออนุญาตพิมพ์นำไปพิมพ์เองโดยพลการ ถ้ามีข้อความผิดตกบกพร่องมาก กรมศิลปากรจะไม่นิยมให้วางจำหน่ายจนกว่าจะได้มีการแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง

๖. ผู้ขออนุญาตพิมพ์จำหน่าย ต้องนำแบบปกไปให้ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ หรือหัวหน้าฝ่าย หรือผู้แทนที่รับผิดชอบในการจัดพิมพ์หนังสือ นั้นตรวจพิจารณาเห็นชอบ และอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อนจึงตีพิมพ์ได้

ถ้าผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ หรือหัวหน้าฝ่าย หรือผู้แทนที่รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ไม่เห็นชอบกับลวดลายหรือสี หรือข้อความบนปกที่ผู้ขออนุญาตออกแบบมาจะให้แก้ไขใหม่ตามที่เห็นควรก็ได้

๗. ข้อขัดแย้งต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นระหว่างผู้ขออนุญาตจัดพิมพ์จำหน่ายกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ ให้นำเสนองานศิลปากรเป็นผู้พิจารณาชี้ขาด

ขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่โทรศัพท์หมายเลข ๒๘๑ - ๑๑๕๓, ๒๘๑ - ๐๓๘๒

๔.๖ งานบริการของกองสถาปัตยกรรม

๑. ออกแบบและดำเนินการก่อสร้างอาคารสำคัญของชาติ ทั้งอาคารที่เป็นของหน่วยราชการโดยทั่วไป อาคารทางศาสนา และอาคารที่ใช้ในการพิธีการต่างๆ ตามที่ได้แจ้งขอมมาในรูปแบบของอาคารทรงไทยประเพณี ทรงไทยประยุกต์ สถาปัตยกรรมร่วมสมัย รวมทั้งงานมณฑลศิลป์ต่างๆ และงานจัดภูมิสถาปัตยกรรม

๒. ออกแบบและดำเนินงานด้านการอนุรักษ์โบราณสถานของชาติโดยเฉพาะโบราณสถาน ซึ่งมีคุณค่าทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และยังคงรูปทรงแสดงประโยชน์ใช้สอยอยู่ ได้แก่ อาคารต่างๆ ในพระราชวัง ปุชณีย์สถาน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ฯลฯ เป็นต้น

๓. ให้คำแนะนำปรึกษาทางวิชาการ ด้านการออกแบบสถาปัตยกรรม การออกแบบตามวิชาการด้านวิศวกรรมสาขาต่างๆ การบูรณะโบราณสถาน การประเมินราคางานก่อสร้างและงานบูรณะต่างๆ การจัดการด้านภูมิสถาปัตยกรรม การตกแต่งภายใน และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการบริการและการดำเนินการมีตามลำดับ ดังนี้

๑. ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ที่มีความประสงค์จะขอใช้บริการตามข้อ ๑ - ๓ นั้น ให้แจ้งความประสงค์มายังอธิบดีกรมศิลปากร

๒. นอกจากนั้นยังมีบริการแบบมาตรฐาน เช่น แบบพระอุโบสถ แบบเจดีย์ การเปรียญ ผู้ใดมีความประสงค์ขอใช้บริการดังกล่าว ติดต่อได้ที่

ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กองสถาปัตยกรรม โทร. ๒๒๑ - ๙๖๖๒, ๒๒๑ - ๙๑๙๖

๔.๗ งานบริการของกองหอสมุดแห่งชาติ

๑. การให้บริการในฐนหะห้องสมุดประชาชน

หอสมุดแห่งชาติเปิดให้บริการแก่ประชาชนทุกวัน ระหว่างเวลา ๙.๓๐ - ๑๙.๓๐ น. (เว้นวันนักขัตฤกษ์)

๑.๑ การเข้ารับบริการในหอสมุดแห่งชาติ

๑. ผู้ที่เข้ารับบริการในหอสมุดแห่งชาติจะต้องมีบัตรอนุญาตเข้าหอสมุดแห่งชาติ
๒. ผู้ประสงค์จะทำบัตรอนุญาตเข้ารับบริการในหอสมุดแห่งชาติให้นำ รูปถ่าย ขนาด ๓ x ๔ ซม. หรือ ๑ นิ้ว จำนวน ๑ รูป มอบให้แก่เจ้าหน้าที่ออกบัตรฯ พร้อมทั้งแสดงหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บัตรประชาชน บัตรประจำตัวข้าราชการ บัตรนักเรียน บัตรนักศึกษา เป็นต้น
๓. บัตรอนุญาตเข้ารับบริการในหอสมุดแห่งชาติ มีอายุ ๑๐ ปี นับแต่วันที่ออกบัตรนั้น เมื่อหมดอายุแล้วให้นำมาเปลี่ยนพร้อมทั้งรูปถ่าย ๑ รูป ถ้าผู้ถือบัตรอนุญาตฯ ย้ายที่อยู่ ต้องแจ้งที่อยู่ใหม่ พร้อมทั้งหมายเลขบัตรแก่เจ้าหน้าที่
๔. การเข้าอ่านหนังสือในห้องต่างๆ ผู้มีบัตรอนุญาตต้องมอบให้เจ้าหน้าที่ประจำห้องก่อน และขอรับบัตรนั้นคืนก่อนออกจากห้องอ่านหนังสือทุกครั้ง
๕. ผู้ใช้บริการหอสมุดแห่งชาติต้องฝากหนังสือ เอกสาร หีบห่อ หรือสิ่งของต่างๆ ไว้กับเจ้าหน้าที่ ณ ห้องรับฝากของ
๖. ห้ามนำเอกสาร หนังสือ หรือวัสดุทัศนวัสดุ ตลอดจนทรัพย์สินของทางราชการออกนอกหอสมุดแห่งชาติ เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร จากผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ
๗. ห้ามนำหนังสือหายาก หนังสือตัวเขียน ภาพลายเขียน ภาพแกะสลักและวารสาร หนังสือพิมพ์เย็บเล่ม ออกจากหอสมุดแห่งชาติ เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอธิบดีกรมศิลปากร
๘. ผู้ประสงค์จะคัดลอกภาพถ่ายหรือถ่ายสำเนาหนังสือเพื่อการศึกษาให้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ประจำห้องในวันและเวลาราชการ ทั้งนี้จะต้องใช้บริการ

ถ่ายสำเนาของหอสมุดแห่งชาติ โดยมีค่าใช้จ่ายตามระเบียบการคัดลอก
ถ่ายภาพ หรือสำเนา หากประสงค์จะคัดลอกภาพถ่ายหรือถ่ายสำเนา
หนังสือด้วยเครื่องมือของผู้ใช้บริการเอง จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้
อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติก่อน

๙. ผู้ประสงค์จะคัดลอกถ่ายภาพ ลายเขียน ภาพแกะสลัก และจารึกใน
หอสมุดแห่งชาติต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้อำนวยการ
กองหอสมุดแห่งชาติ
 ๑๐. ผู้ประสงค์จะคัดลอก ถ่ายภาพ หรือถ่ายสำเนาภาพลายเขียน ภาพ
แกะสลัก และจารึกในหอสมุดแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการตีพิมพ์ทำซ้ำ
หรือดัดแปลง จะต้องแสดงหลักฐานการอนุญาตลิขสิทธิ์จากเจ้าของ
ลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย และจะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจาก
อธิบดีกรมศิลปากร
 ๑๑. การขออนุญาตใช้อาคารสถานที่ และบริเวณของหอสมุดแห่งชาติสำหรับ
จัดงานหรือกิจกรรมใดๆ เพื่อประโยชน์ของทางราชการ หรือเพื่อส่งเสริม
การศึกษา จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้อำนวยการ
กองหอสมุดแห่งชาติ
 ๑๒. ผู้ใช้หอสมุดแห่งชาติจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งตนได้ก่อให้เกิด เช่น
ส่งเสียงอื้อฉาว หรือก่อความรำคาญให้แก่ผู้อ่าน ไม่ปฏิบัติตาม
ระเบียบ เจ้าหน้าที่มีอำนาจเชิญออกจากห้องสมุดได้ และถ้าการกระทำ
นั้นๆ เป็นการทำลายทรัพย์สินหอสมุดแห่งชาติ เจ้าหน้าที่อาจดำเนินคดี
ตามกฎหมายอีกด้วย
- ๑.๒ หอสมุดแห่งชาติได้จัดบริการต่างๆ ไว้ให้ผู้ใช้ห้องสมุด ดังนี้คือ
๑. บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า
ห้องสมุดมีบริการช่วยค้นคว้า สำหรับผู้ใช้ห้องสมุดที่มีปัญหาเกี่ยวกับการ
ใช้หนังสือและห้องสมุดที่มาติดต่อสอบถามด้วยตนเอง หรือติดต่อ
สอบถามทางโทรศัพท์และทางจดหมาย โดยมีบรรณารักษ์ซึ่งมีความรู้และ
ประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้แหล่งข้อมูลต่างๆ เป็นผู้ช่วยเหลือและให้
คำแนะนำ โดยเขียนจดหมายถึงหัวหน้าฝ่ายบริการหนังสือ หรือสอบถาม
ทางโทรศัพท์ ๒๕๑ - ๓๖๑๙, ๒๕๑ - ๓๖๓๔
 ๒. บริการเอกสารโบราณ
การบริการเอกสารโบราณ หมายถึง การให้บริการเอกสารโบราณที่อยู่ใน

ความดูแลของงานบริการหนังสือโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติอันได้แก่ หนังสือสมุดไทย กระจดาชเพลลา กระจดาชฝรั่ง สมุดฝรั่ง คัมภีร์โบราณและ จารึกแก่นิลิต นักศึกษา และผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าทั้งชาวไทยและ ชาวต่างประเทศ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามระเบียบการใช้เอกสารโบราณ จึงได้รับอนุญาตให้เข้าศึกษาค้นคว้าได้

ขั้นตอนในการใช้บริการเอกสารโบราณของกองหอสมุดแห่งชาติ

- ๒.๑ ผู้ขอใช้บริการ ต้องกรอกแบบฟอร์มขออนุญาตให้บริการเอกสารโบราณตามที่ หอสมุดแห่งชาติจัดไว้ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการ
- ๒.๒ การอนุญาตครั้งหนึ่งมีกำหนดระยะเวลา ดังนี้
 - การศึกษาค้นคว้าทั่วไป มีกำหนดระยะเวลา ๓ เดือน
 - การทำวิทยานิพนธ์มีกำหนดเวลา ๑ ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับอนุญาต ถ้ายัง ศึกษาในเรื่องที่ขออนุญาตไว้ไม่แล้วเสร็จ สามารถกรอกแบบฟอร์มการขอ อนุญาตศึกษาค้นคว้าต่อ แล้วยื่นต่อเจ้าหน้าที่เพื่อขออนุญาตอีกได้
- ๒.๓ ผู้ใช้บริการจะต้องระมัดระวังอย่างมาก เพราะเอกสารโบราณส่วนใหญ่อยู่ใน สภาพที่ชำรุดและไม่สมบูรณ์
- ๒.๔ ผู้ใช้บริการจะต้องไม่นำเอกสาร หรือหนังสือตัวเขียนซึ่งมีลักษณะเหมือนหรือ คล้ายคลึงกับเอกสาร หรือหนังสือตัวเขียนที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ หรือนำ เอกสาร หรือหนังสือตัวเขียนของหอสมุดแห่งชาติออกไปจากห้องบริการ หนังสือโบราณ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์อันเนื่องด้วยหนังสือตัวเขียนทุกชนิด เว้นแต่ จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ เป็นลายลักษณ์อักษร
- ๒.๕ ผู้ใช้บริการจะต้องไม่นำอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง หรือเครื่อง พิมพ์ดีด เป็นต้น มาใช้ในห้องบริการหนังสือโบราณ
- ๒.๖ ผู้ใช้บริการจะนำบุคคลซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาใช้เอกสารโบราณไม่ได้ ยกเว้น กรณีที่ผู้ให้บริการต้องการมีผู้ช่วยค้นคว้า ต้องปฏิบัติดังนี้
 - ก. ให้ผู้ให้บริการทำหนังสือถึงผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ อ้างถึงความ จำเป็นที่จะต้องผู้ช่วยค้นคว้า
 - ข. ให้ผู้ช่วยค้นคว้ากรอกแบบฟอร์มการขออนุญาตศึกษาค้นคว้าเหมือนกับ ผู้ใช้บริการ โดยแนบบัตรสมาชิกหอสมุดแห่งชาติมาด้วย

๒.๗ การคัดลอก การถ่ายถอด การทำสำเนา การถ่ายไมโครฟิล์ม ภาพนิ่ง และการถ่ายภาพเอกสารโบราณ หรือวัสดุอุปกรณ์อันเนื่องด้วยเอกสารตัวเขียนทุกชนิดถือว่าเป็นหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติ ดังนั้น ผู้ใช้บริการไม่ว่าจะใช้บริการลักษณะใด ต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการได้

๒.๘ เอกสารโบราณที่ได้จัดพิมพ์เป็นเล่ม คัดลอก ถ่ายถอด พิมพ์ดีด ถ่ายไมโครฟิล์ม หรือที่ถ่ายสำเนาไว้แล้ว เจ้าหน้าที่จะให้บริการจากฉบับพิมพ์หรือสำเนานั้นๆ เท่านั้น

๓. บริการโสตทัศนวัสดุ

งานผลิตโสตทัศนวัสดุเป็นหน่วยงานหนึ่งในฝ่ายโสตทัศนวัสดุ กองหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งให้บริการ ๒ ประเภท คือ

- ก. งานด้านไมโครฟิล์ม ให้บริการค้นคว้า และถ่ายหรือทำสำเนา (Copy) ไมโครฟิล์ม ไมโครแจกเกต จากวารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารภาษาโบราณ สมุดไทย โบราณ และหนังสือหายากบางประเภทที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ
- ข. งานด้านบริการถ่ายภาพ อัด - ขยายภาพ (ขาว - ดำ) จากหนังสือเอกสาร และฟิล์มที่อยู่ในหอสมุดแห่งชาติเท่านั้น

การขอใช้บริการอ่านไมโครฟิล์มและไมโครแจกเกต

การติดต่อและการบริการ

ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของงานผลิตโสตทัศนวัสดุ พร้อมทั้งแสดงบัตรเข้าหอสมุดแห่งชาติ และรับแบบฟอร์มไปกรอกรายละเอียดแจ้งวัตถุประสงค์ที่ต้องการค้นคว้า ผู้ใช้บริการสามารถค้นคว้าได้เพียงครั้งละ ๑ รายการเท่านั้น ถ้าไม่ทราบชื่อหนังสือที่ต้องการจะค้น หรือรู้เพียงข้อมูลบางอย่าง เช่น ช่วงปี พ.ศ. ที่ต้องการค้นข้อมูล ชื่อเรื่องที่ต้องการค้น เป็นต้น ทางงานผลิตโสตฯ จะมีสมุดทะเบียนบอกรายละเอียดเกี่ยวกับช่วงปี พ.ศ. ที่ได้ถ่ายไว้ ชื่อหนังสือ หรือชื่อเรื่องเพื่อให้ง่ายกับการค้นคว้าแก่ผู้ใช้บริการในกรณีที่เห็นจดหมายเหตุหรือจดหมายรับสั่งต้องขออนุญาตจากฝ่ายบริการหนังสือตัวเขียน และจารึกเสียก่อน

เมื่อผู้ใช้บริการทราบชื่อหนังสือหรือชื่อเรื่องแล้ว ให้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะช่วยค้นและหยิบฟิล์มไมโครฟิล์มหรือฟิล์มไมโครแจกเกตให้กับผู้มาขอใช้บริการ

หลังจากได้ไมโครฟิล์มหรือฟิล์มไมโครแฉกเกิดแล้วเจ้าหน้าที่จะแนะนำวิธีการใช้เครื่องก่อน เพื่อจะได้สะดวกกับการใช้ค้นคว้าตามประเภทของฟิล์มที่ผู้ขอใช้บริการต้องการใช้

การขอใช้บริการถ่ายหรือทำสำเนาไมโครฟิล์ม และถ่ายไมโครแฉกเกิด

การติดต่อและการบริการ

ผู้ขอใช้บริการต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผลิตโฮตทัศน์วัสดุ ฝ่ายโฮตทัศน์วัสดุ พร้อมทั้งแสดงบัตรขออนุญาตเข้าใช้บริการในหอสมุดแห่งชาติ และแจ้งวัตถุประสงค์ว่าต้องการนำไปเพื่ออะไร ซึ่งเจ้าหน้าที่จะได้อธิบายวิธีการขออนุญาตถ่ายภาพ อัด - ขยายภาพ หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่งานผลิตโฮตฯ จะเป็นผู้ถ่ายภาพ อัด - ขยายภาพ ตามขนาดที่ผู้ขอใช้บริการแจ้งความประสงค์ และจะดำเนินการพร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาให้มารับภาพตามลำดับก่อน - หลัง ที่ได้รับงาน

ผู้ขอใช้บริการสามารถติดต่อได้ที่ งานบริการโฮตทัศน์วัสดุ ฝ่ายโฮตทัศน์วัสดุ

๒. การให้บริการในฐานะหอสมุดแห่งชาติ

คือ เก็บรวบรวมหนังสือ สิ่งพิมพ์ สรรพวิทยากร ไว้เป็นมรดกสมบัติทางวิชาการ ทั้งในรูปแบบของสิ่งพิมพ์และโฮตทัศน์วัสดุ ซึ่งแสดงถึงอารยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และความเจริญทางสติปัญญาของคนในชาติ

- ๒.๑ ให้บริการยืมแก่หน่วยราชการ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานด้านวิชาการค้นคว้า หรือหาข้อมูลของหน่วยงานนั้นๆ
- ๒.๒ จัดเอกสารจากคลังพิสูจน์เป็นพยานเอกสารแก่ศาล
- ๒.๓ ร่วมมือกับต่างประเทศในโครงการบริการเพื่อพัฒนาคน พัฒนากิจการด้านต่างๆ
- ๒.๔ เป็นศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และศูนย์ข้อมูลวารสารแห่งประเทศไทย
- ๒.๕ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ๒.๖ เป็นศูนย์ประสานงานสารนิเทศ สาขามนุษยศาสตร์
- ๒.๗ ฝึกอบรมบุคลากรแก่หน่วยงานห้องสมุด สถาบันการศึกษาในประเทศและจากต่างประเทศ
- ๒.๘ เป็นผู้กำหนดเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือและวารสาร

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) คือ เลขรหัสสากลที่กำหนดขึ้นใช้สำหรับสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือต่างๆ ไป มีความมุ่งหมายที่จะเป็นเอกลักษณ์ของหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง

เพื่อความสะดวกรวดเร็วและรวดเร็วในการควบคุมข้อมูลสิ่งพิมพ์ในคอมพิวเตอร์ ในด้านการสั่งซื้อ การแลกเปลี่ยน การบริการ และการควบคุมสต็อกของสำนักพิมพ์

การใช้เลข

เกี่ยวกับการขอใช้เลข ติดต่อขอระเบียบการ และเลขรหัสได้จากหน่วยบริการของ กองหอสมุดแห่งชาติ หรือตัวแทนที่ได้รับมอบหมาย

เกี่ยวกับรูปแบบการเขียน มี ๒ รูปแบบ คือ แยกวรรคกันเป็น ๔ ตอน ตามที่กำหนด ให้ และต่อวรรคกับเครื่องหมาย (-) เป็น ๔ ตอนตามที่กำหนดให้

เกี่ยวกับตำแหน่งที่เขียนเลข หมายเลข อาจพิมพ์ไว้ ณ ที่แห่งหนึ่ง หรือหลายแห่งก็ได้ ตามที่ระบุคือ ด้านหลังของหน้าชื่อเรื่อง มุมล่างของสันหนังสือ หน้าปกหลัง หน้าปกหลังของใบหุ้มปก

การบริการเลข

หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ หอสมุดแห่งชาติ ซึ่งได้เตรียมรูปแบบบริการไว้ทุกรูปแบบ ได้แก่ ติดต่อทางโทรศัพท์ หมายเลข ๒๘๑ - ๕๒๑๒ ต่อ ๑๑๖ ติดต่อทางจดหมายราชการ ถึงผู้อำนวยการ กองหอสมุดแห่งชาติ ติดต่อด้วยตนเองที่สำนักงาน ติดต่อสอบถามและขอระเบียบการขอรับบัญชีเลขไป ดำเนินการเองตามที่ได้อนุมัติ

สำนักพิมพ์หรือหน่วยงานที่รับบริการ

ต้องแจ้งส่วนประกอบของหนังสือ คือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ครั้งที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้า ราคา อื่นๆ ที่สอบถาม

เมื่อได้รับเลขแล้ว ต้องนำไปพิมพ์ลงไว้ในหนังสือนั้นๆ เท่านั้น

เมื่อพิมพ์เสร็จแล้ว โปรดส่งมอบให้หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ อย่างน้อย ชื่อเรื่องละ ๒ เล่ม ตามเจตนาอันดีร่วมกันของ พ.ร.บ. การพิมพ์

๔.๘ งานบริการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

๑. การบริการในการเข้าชม

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะเปิดทำการเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ในวันพุธถึงอาทิตย์ หยุดวันจันทร์ อังคาร และวันนักขัตฤกษ์
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติศิลป์ พีระศรี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ จะเปิดทำการเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ในวันจันทร์ถึงศุกร์ หยุดวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเรือพระราชพิธี จะเปิดทำการทุกวันเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ไม่เว้นวันหยุดราชการ
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติช้างต้น จะเปิดทำการเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ทุกวัน ยกเว้นวันที่ ๑ มกราคม ๑๒ สิงหาคม และ ๕ ธันวาคม

ค่าธรรมเนียม

ชาวไทย ๕ บาท ชาวต่างประเทศ ๑๐ บาท ส่วนพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครคีรีนั้น ชาวไทย ๑๐ บาท ชาวต่างประเทศ ๒๐ บาท

กรณีของการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการเข้าชมนั้นต้องเป็น

๑. นักเรียน นักศึกษา ในเครื่องแบบ
๒. พระภิกษุ สามเณร
๓. สถานการศึกษา และหน่วยราชการทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ ที่ทำหนังสือขอเข้าชม

เป็นกรณีพิเศษ

๒. ให้บริการแก่ผู้ที่จะขออนุญาตส่งหรือนำโบราณวัตถุศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักร

ก. นำภาพขนาดโปสการ์ด จำนวน ๒ ชุด ถ่ายเฉพาะด้านตรงของวัตถุ มีความชัดเจนพร้อมรายละเอียดภาพถ่ายแนบกับคำร้องขออนุญาตยื่นต่อเจ้าหน้าที่ก่อนวันส่ง หรือออกนอกราชอาณาจักรไม่น้อยกว่า ๕ วัน

ข. หลักฐานที่จะต้องแนบพร้อมคำร้องขออนุญาตนำหรือส่งพระพุทธรูปและศาสนวัตถุ

- สำเนาพาสปอร์ต กรีนการ์ด และวีซ่า ๑ ชุดพร้อมตัวจริง
- จดหมายของผู้นำออกถึงอธิบดีกรมศิลปากร โดยระบุเหตุผลในการขออนำออก (กรณีเป็นชาวต่างประเทศให้กรอกข้อความในแบบฟอร์มแทนจดหมาย)
- สำหรับผู้ขอรับเป็นพระภิกษุให้แนบสำเนาใบสุทธิ ประวัติเดิมและปัจจุบัน ๑ ชุด พร้อมตัวจริง

ค. ติดต่อขอรับใบคำร้องและสอบถามได้ที่

- ฝ่ายธุรกิจศิลปโบราณวัตถุ กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โทร. ๒๒๖ - ๑๖๖๑
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โทร. (๐๕๓) ๓๑๑ - ๗๒๔
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกลาง จังหวัดภูเก็ต โทร. (๐๗๖) ๓๑๑ - ๔๒๖

๓. ให้บริการแก่ผู้ที่จะขออนุญาตถ่ายรูปโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่จัดตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

- ก. นำจดหมายขออนุญาตถ่ายรูปถึงอธิบดีกรมศิลปากร โดยระบุเหตุผลในการขออนุญาต
- ข. ถ้าได้รับอนุญาตให้ถ่ายภาพได้ ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่กรมศิลปากรกำหนด ว่าด้วยการถ่ายรูปโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่จัดตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
- ค. การเสียค่าบริการในการถ่ายภาพ กรณีที่ได้รับอนุญาต
 - ๑๐๐ บาท ต่อสิ่งของที่อนุญาต ๑ ชิ้น ในกรณีไม่ใช่ไฟของทางราชการ
 - ๒๐๐ บาท ต่อ ๑ ชิ้น ในกรณีที่ใช่ไฟของทางราชการถ้าเป็นการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการให้คิดเป็น ๒ เท่าของอัตราดังกล่าว ยกเว้น กรณีที่อธิบดีกรมศิลปากรอนุญาตโดยไม่เรียกเก็บค่าบริการ
- ง. ติดต่อและสอบถามรายละเอียดได้ที่ฝ่ายพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร โทร. ๒๒๔ - ๑๓๙๖

๔. ให้บริการยืมอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์และภาพถ่ายต่างๆ (สำหรับประกอบการจัดนิทรรศการ) แก่สถาบันการศึกษา และหน่วยราชการต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

- ก. นำจดหมายจากหน่วยงานถึงผู้อำนวยการกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอย่างน้อย ๗ วัน โดยระบุเหตุผลในการขอยืมอุปกรณ์โสตฯ
- ข. กำหนดการให้ยืมไม่เกินเครื่องละ ๑๕ วัน (ยกเว้นกรณีถ้าได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการกองเป็นกรณีพิเศษ)
- ค. ติดต่อและสอบถามรายละเอียดได้ที่ฝ่ายบริการการศึกษาและประชาสัมพันธ์ กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โทร. ๒๒๔ - ๑๓๓๓

๔.๙ งานบริการของกองหัตถศิลป์

นอกจากจะให้บริการในเรื่องของการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ และอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญ รวมถึงการจำลองพระพุทธรูปสำคัญแล้ว ยังให้บริการตามลักษณะช่าง ของฝ่ายช่างสิบหมู่ ได้แก่ ช่างเขียน ช่างไม้ประณีต ช่างแกะสลัก ช่างมุก ช่างลายรดน้ำ ช่างโลหะ ช่างปั้น ช่างหล่อหุ่นและลาย ช่างกระจกและช่างปิดทอง ช่างประณีตศิลป์และช่างจิตรกรรม ช่างพุทธศิลป์สถาปัตยกรรม การให้บริการมีดังนี้

๑. ออกแบบลักษณะต่างๆ ของฝ่ายช่างสิบหมู่ ที่เป็นงานในลักษณะสร้างใหม่ให้กับหน่วยงานที่ขอมา

๒. ออกแบบและดำเนินการงานช่างสิบหมู่ ที่เป็นลักษณะงานซ่อมบูรณะ หรือปฏิสังขรณ์ ที่เป็นศิลปวัตถุ ศิลปโบราณวัตถุ และโบราณสถาน ให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่ขอมา

๓. ให้คำแนะนำปรึกษาในลักษณะทางวิชาการช่าง ด้านงานศิลปกรรมที่เป็นช่างประณีตศิลปกรรมของช่างไทยโบราณ และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ ที่มีความประสงค์จะขอใช้บริการในลักษณะช่างอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้แจ้งความประสงค์เป็นหนังสือมายังอธิบดีกรมศิลปากร

หลังจากนั้น ทางกรมศิลปากรจะพิจารณาตามลักษณะงานและชนิดของช่างจะปฏิบัติการอย่างไรและขั้นตอนต่างๆ ต่อไป

-
- ที่มาของข้อมูล :
- บทบาทหน้าที่ต่องานศิลปวัฒนธรรมของชาติ (กรุงเทพฯ : บริษัทฉลองรัตน์ จำกัด)
 - มรดกโลก (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส ๘๑ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๕)
 - พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และแก้ไขเพิ่มเติมตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๐๘ และพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕
 - ข้อมูลจากกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กองการสังคิต และฝ่ายนิติการ กรมศิลปากร

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร

ในโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง

กระทรวงศึกษาธิการ*

๑. ชื่อโครงการ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร
๒. แผนงาน อนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่และพัฒนาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
๓. ความเป็นมา

บทบาทและหน้าที่สำคัญของกรมศิลปากรตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ คือการเป็นสถาบันที่รับผิดชอบในการจัดตั้งและดูแลกิจการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ที่กระจายอยู่ทั่วไปในส่วนต่างๆ ของประเทศ

หากพิจารณาจากจำนวนพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากรจำนวน ๓๘ แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของประเทศนั้น นับเป็นจำนวนที่ยังน้อยอยู่เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ในปัจจุบันที่วิทยาการความรู้มีความก้าวหน้าอย่างมาก การศึกษานอกระบบถูกนำเข้ามาใช้ในการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน และกลายเป็นกลไกของรัฐอย่างหนึ่งในการกระจายความเจริญ ความรู้จากส่วนกลางไปสู่ประชาชนในส่วนต่างๆ ของประเทศ พิพิธภัณฑ์สถานของรัฐนับเป็นองค์กรหนึ่งที่รัฐมุ่งสร้างให้มีบทบาทต่อสังคมด้วยการเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่กระจายความรู้สู่ปวงชน ดังนั้นตามนโยบายของรัฐจึงมุ่งให้เกิดพิพิธภัณฑ์สถานประจำเมืองกระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศครบทุกจังหวัด ทั้งนี้เพื่อมุ่งนำความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นแพร่หลายออกสู่ประชาชน โดยผสมผสานกับการจัดทำสื่อการจัดแสดงที่ทันสมัยด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการนำเสนอเรื่องราวเหล่านั้นสู่สาธารณชน

* ข้อมูลจากกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร นับเป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่เกิดขึ้นจากแนวนโยบายดังกล่าว โดยความร่วมมือระหว่างกรมศิลปากรและจังหวัดชุมพร ซึ่งจังหวัดชุมพรได้มอบที่ดินบริเวณศูนย์ราชการแห่งใหม่ที่เขาสามแก้ว ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เพื่อใช้ในการนี้จำนวน ๗ ไร่เศษ และในขณะนี้กรมศิลปากรกำลังดำเนินการเกี่ยวกับการเตรียมการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน ดังกล่าว โดยเริ่มก่อสร้างอาคารจัดแสดง ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๓๘ เป็นต้นไปในลักษณะของงบประมาณผูกพันต่อเนื่อง ๓ ปี (งบประมาณ ๒๕๓๘ - ๒๕๔๐)

สำหรับการดำเนินงานขั้นต้นในการเตรียมการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้ที่ได้ดำเนินการแล้วในบางส่วน ได้แก่

การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร และการจัดประชุมคณะกรรมการชุดดังกล่าวเพื่อปรึกษาและหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน เพื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้ รวมไปถึงจนถึงเนื้อหาการจัดแสดงในเชิงรายละเอียด โดยคาดว่าเนื้อหาการจัดแสดงที่มุ่งนำเสนอจะประกอบด้วยเนื้อหาการจัดแสดงตามหัวข้อดังนี้

๑. พัฒนาการของเมืองและกลุ่มชนในชุมพร แบ่งเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

- **กลุ่มชนและการตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อนประวัติศาสตร์** กล่าวถึงความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน โดยกลุ่มชนในชุมพรนับแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งชนกลุ่มดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เกิดประดิษฐกรรมประเภทต่างๆ ที่หลงเหลือร่องรอยแห่งวัฒนธรรมดั้งเดิมในรูปของโบราณวัตถุ อาทิ เครื่องมือหิน ภาชนะดินเผา แวดินเผา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานศิลปกรรมที่เกิดขึ้นในรูปของการเขียนภาพเล่าเรื่องด้วยสีสันจากธรรมชาติตามบริเวณเพิงผา อันสะท้อนถึงมโนทัศน์ของผู้สร้างสรรค์งานนั้น วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นผลพวงจากการคิดค้นของกลุ่มชนในสังคมแบบดั้งเดิมที่ดำรงชีพด้วยการเก็บของป่า ล่าสัตว์ ซึ่งหลังจากนั้นในช่วงปลายของพัฒนาการช่วงก่อนประวัติศาสตร์นี้ การสร้างสรรค์ประดิษฐกรรมของกลุ่มชนในชุมพรอาจพัฒนาไปจนถึงระดับที่รู้จักการนำโลหะมาใช้ผลิตเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ ตลอดจนจนเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานที่เป็นหลักแหล่ง รู้จักการทำเกษตรแบบพื้นฐาน อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในสังคม และกลุ่มชนไปสู่การเป็นกลุ่มชนในช่วงต้นสมัยประวัติศาสตร์

- **พัฒนาการของเมืองชุมพรในช่วงต้นสมัยประวัติศาสตร์** กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนในชุมพร ช่วงปลายสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นชุมชนโบราณ อาทิ ชุมชนโบราณบริเวณลำน้ำท่าตะเภา ลำน้ำชุมพร รวมไปถึงจนถึงลำน้ำหลังสวน แหล่งชุมชนโบราณตามบริเวณลุ่มแม่น้ำเหล่านี้สะท้อนถึงแนววิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มักอาศัยอยู่บนที่สูงตามถ้ำ และเพิงผา กลายเป็นการอยู่อาศัยใกล้แหล่งน้ำแทน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้อาณาเขตทางโบราณคดีหลายประเภทได้แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กับดินแดนโพ้นทะเลระหว่างซีกโลกตะวันตกและตะวันออก อาทิ ลูกปัดประเภทต่างๆ เศษภาชนะดินเผาเคลือบ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้นตามลำดับในชุมชนต่างๆ ของชุมพร

- พัฒนาการของชุมพรในสมัยประวัติศาสตร์ กล่าวถึงการดำรงบทบาทของชุมพรในสมัยประวัติศาสตร์ ในการเป็นเมืองเส้นทางข้ามคาบสมุทรที่สำคัญเชื่อมต่อเส้นทางการค้าระหว่างซีกโลกตะวันตกและตะวันออก ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๕ - ๑๐ การเป็นหัวเมืองสำคัญในภาคใต้ที่เรียกว่า เมือง ๑๒ นคร อันเป็นการบ่งบอกถึงความสำคัญของเมืองนี้ในสมัยอยุธยา ซึ่งชุมพรมิได้ดำรงบทบาทเพียงแต่การเป็นเมืองผ่านในเส้นทางยุทธศาสตร์ระหว่างสยามกับพม่าและหัวเมืองมลายูเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแหล่งเสบียงอาหารในยามสงครามที่สำคัญของสยามแหล่งหนึ่ง และด้วยคุณลักษณะที่โดดเด่นของเมืองชุมพรนี้ได้ส่งผลต่อมาถึงพัฒนาการของเมืองในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ การเป็นแหล่งต่อเรือเพื่อใช้ในการสงครามกับพม่า ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ หรือการเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ก่อให้เกิดวีรกรรมของยุวชนทหารที่ชุมพร ซึ่งทำการต่อต้านการยกพลขึ้นบกของฝ่ายอักษะภายใต้การนำของญี่ปุ่น

๒. ชุมพรในวันนี้ เป็นการกล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดชุมพรในปัจจุบัน เช่น ที่ตั้ง สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ลักษณะทางธรณีสัณฐานที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมพรปัจจุบัน เช่น ในกรณีของการเกิดอุทกภัย วาตภัย ซึ่งทำให้จังหวัดชุมพรได้รับความเสียหายอย่างมาก แต่เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ยังคงมีอยู่ ตลอดจนการเป็นจังหวัดที่มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีจากการผลิตแร่ อาติ แหล่งแร่ทองคำ เหมืองแร่ที่ขึ้นชื่อของชุมพรแห่งหนึ่งคือ เหมืองแร่ในเขตอำเภอพะโต๊ะ จึงทำให้ภาพรวมของเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี และมีส่วนต่อการแก้ปัญหาการสูญเสียดังกล่าวให้สามารถแก้ไขกลับคืนสู่สภาพปกติได้ในระยะเวลารวดเร็ว

๓. ศิลปวัฒนธรรมของชุมพร กล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเมืองชุมพร ที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วย

ภาษา ชุมพรเป็นจังหวัดในภาคใต้ที่มีภาษาถิ่นเป็นภาษาถิ่นกลางผสมผสานกับภาษาถิ่นใต้ ซึ่งใช้พูดในกลุ่มเขตอำเภอท่าแซะ อำเภอปะทิว อำเภอเมือง อำเภอสวี อำเภอทุ่งตะโก อำเภอหลังสวน อำเภอพะโต๊ะ และอำเภอละแม

เพลงพื้นบ้าน ในจังหวัดชุมพรมีการเล่นเพลงพื้นบ้านกระจายอยู่ในเขตชนบทหลายแห่งอาทิ เพลงนา นิยมร้องเล่นในเขตตำบลหาดพันไกร ตำบลวังไผ่ ตำบลนาชะอัง ตำบลนาทุ่ง (อำเภอเมือง) ตำบลนากะตาม (อำเภอท่าแซะ) และในบางพื้นที่ของอำเภอปะทิว อำเภอสวี เพลงบอก เป็นเพลงประจำท้องถิ่นเมืองชุมพร นิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์ เพลงกล่อมเด็ก เป็นเพลงที่ใช้ในการกล่อมเด็กให้นอนหลับ เนื้อหาของเพลงจะแฝงไว้ซึ่งคติธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

นาฏศิลป์ ศิลปะการแสดงพื้นเมืองที่เด่นมากของชุมพรและภาคใต้ คือ การเล่นหนังตะลุง หรือ หนังสูง ในภาษาถิ่นภาคใต้ การแสดงดังกล่าวนอกจากให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมแล้ว หนังตะลุงยังเป็นสื่อที่ทำหน้าที่สั่งสอนคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน สะท้อนแนวคิดทางการเมืองของคนในชุมชน

ประเพณีประจำท้องถิ่น ในรอบปีหนึ่งๆ ชาวชุมพรจะมีประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่

- ประเพณีตรุษสงกรานต์ (เริ่มในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ และขึ้น ๑, ๒ ค่ำ เดือน ๕ และวันมหาสงกรานต์)
- ประเพณีกองตายาย (เริ่มวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ)
- ประเพณีการเล่นตีกลิ (นิยมเล่นในวันตรุษสงกรานต์)
- ประเพณีการเล่นสะบ้าลูกสาว (นิยมเล่นในวันตรุษสงกรานต์)
- ประเพณีอาบน้ำคนแก่ หรือ สรงน้ำพระพุทธรูป (นิยมทำในวันสงกรานต์)
- ประเพณีแห่พระแข่งเรือ (นิยมทำในช่วงเทศกาลทอดกฐิน ระหว่างเดือนกันยายน - ธันวาคม)
- ประเพณีวันประจวบ (เริ่มในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ และขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖) เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีเหล่านี้นอกจากสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เป็นเอกภาพแล้ว ยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญทางจิตใจของคนในชุมชนนับแต่สมัยโบราณ

๔. บุคคลเรื่อรนามของชุมพร ชุมพรเป็นหัวเมืองภาคใต้ที่มีความสำคัญแห่งหนึ่ง นับแต่อดีตได้มีบุคคลสำคัญหลายท่านที่มีส่วนในการสร้างสรรค์เมืองชุมพรให้มีความก้าวหน้า ตลอดจนเป็นผู้สร้างชื่อเสียงแก่จังหวัด อาทิ พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระยาจตุรราชโกศการ (คอซิมเด็ก ณ ระนอง) นายโหมต ว่องสวัสดิ์ (ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ จิตรกรรม) นายจุเลียม กิ่งทอง (นายหนังตะลุงของจังหวัดชุมพร) เป็นต้น

ประสานงานกับสถาปนิก กองสถาปัตยกรรมในการออกแบบรายการ ปรับภูมิทัศน์บริเวณ โดยรอบพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร

การจัดทำบทการจั้ดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร โดยละเอียด เพื่อให้มีแผนการออกแบบรายการจัดทำครุภัณฑ์และวัสดุอื่นๆ เพื่อการจัดแสดง

การออกแบบครุภัณฑ์การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร ตามบทการจั้ดแสดงที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการเสนอโครงการเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โดยกำหนดงบประมาณในลักษณะเป็นงบประมาณผูกพัน ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๓๘ - ๒๕๔๐ เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๕,๖๐๐,๐๐๐ บาท (ยี่สิบห้าล้านบาทถ้วน) สำหรับการก่อสร้างอาคาร

สำหรับเนื้อหาการจัดแสดงนั้น มุ่งเน้นในเรื่องราวต่างๆ ของจังหวัดชุมพร ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำจังหวัด โดยกำหนดหัวข้อการนำเสนอตามลักษณะของห้องจัดแสดงโดยครอบคลุมเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดนี้ตั้งที่กล่าวมาแล้ว ประกอบด้วย

๑. พัฒนาการกลุ่มชนและชุมชนในชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์
๒. ชุมพรกับอิทธิพลวัฒนธรรมจากดินแดนโพ้นทะเล
๓. ชุมพรกับพัฒนาการสู่ช่วงต้นประวัติศาสตร์
๔. ชุมพรในสมัยประวัติศาสตร์
๕. ชุมพรในวันนี้
๖. ศิลปวัฒนธรรมในชุมพร
๗. บุคคลเรื่อรนามของชุมพร

๔. หลักการและเหตุผล

จังหวัดชุมพร ตั้งอยู่ในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทยบนแหลมมลายู บริเวณคอคอดกระที่เปรียบเสมือน *ประตูสู่ภาคใต้* ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖,๐๐๙ ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่จังหวัดยาวขนานไปตามชายฝั่งทะเลอ่าวไทยคู่กับจังหวัดระนอง ซึ่งยาวขนานไปกับฝั่งทะเลอันดามัน

จากการสำรวจทางโบราณคดีพบว่า ในเขตจังหวัดชุมพรเคยมีคนอาศัยตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว เนื่องจากได้พบเครื่องมือ เครื่องใช้ของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในหลายท้องที่ เช่น ขวานหินขัด ขวานหินขัดมีขนาดใหญ่รูปร่างต่างๆ ทั้งในเขตท้องที่อำเภอปะทิว อำเภอหลังสวน อำเภอท่าแซะ และอำเภอพะโต๊ะ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง ยังได้พบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ เช่น ขวานหินขัด ภาชนะดินเผา ลูกปัดหิน ลูกปัดแก้ว เครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยโลหะอาทิ กลองมโหระทึกในวัฒนธรรมดองซอน ซึ่งโบราณวัตถุส่วนใหญ่ที่พบจากแหล่งโบราณคดีเขาสามแก้วเป็นหลักฐานยืนยันว่า ชุมชนโบราณที่เขาสามแก้วนี้ได้มีการติดต่อกับดินแดนโพ้นทะเลมาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ในเขตพื้นที่จังหวัดชุมพรยังเป็นเมืองท่าเรือเพื่อการขนถ่ายสินค้าข้ามคาบสมุทรตามเส้นทางสำคัญ ๒ สาย ได้แก่ สายปากน้ำหลังสวนเลียบลำน้ำหลังสวน ไปยังอำเภอพะโต๊ะ แล้วข้ามเทือกเขาไปออกจังหวัดระนอง และสายปากน้ำชุมพรเลียบลำน้ำปากจั่นที่อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง ซึ่งเส้นทางข้ามคาบสมุทรทั้ง ๒ สายนี้ได้ใช้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะได้มีการตัดเส้นทางถนนผ่านเพื่อการสัญจรแล้วก็ตาม

ชื่อของเมืองชุมพรเริ่มปรากฏขึ้นครั้งแรกในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ในฐานะเมืองบริวารในกลุ่มเมือง ๑๒ นักษัตริย์ คือ มะแมเมืองชุมพร ถือ ตราพะพะ ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถราว พ.ศ. ๑๙๙๔ โปรดฯ ให้เมืองชุมพรเป็นเมืองตรี และสันนิษฐานว่าเมืองชุมพรเดิมคงอยู่บริเวณวัดประเดิม หรือบ้านประเดิม บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำชุมพร ซึ่งภายหลังได้ย้ายเมืองมาตั้งที่ริมฝั่งแม่น้ำท่าตะเภาเช่นในปัจจุบัน อันอาจมีสาเหตุมาจากแม่น้ำชุมพรตื้นเขิน เรือสำเภาขนส่งสินค้าที่เคยสัญจรโดยเส้นทางดังกล่าวเดินทางไม่สะดวก และด้วยลักษณะความสำคัญเมืองชุมพรที่เป็นเมืองหน้าด่าน

ซึ่งพม่ามักยกทัพลงไปตีเมืองต่างๆ ในภาคใต้จะต้องผ่านเมืองนี้เสมอ ดังนั้น เมืองชุมพรจึงมักได้รับความเสียหายจากการสงครามเสมอ ดังปรากฏหลักฐานว่าเมืองชุมพรถูกพม่าตีและเผาเมืองถึง ๓ ครั้ง ในช่วง พ.ศ. ๒๓๐๗, ๒๓๒๘ และ พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องมีการย้ายเมือง

ชุมพรนับเป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาการโดยกลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์นับแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ด้วยความยาวนานของประวัติศาสตร์เมือง ผสมผสานกับความหลากหลายของผู้คนก่อให้เกิดรูปแบบของศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รูปแบบการดำรงชีวิตของผู้คนประจำท้องถิ่นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ดังนั้นการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมพรจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำ ด้วยการศึกษา รวบรวม และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอันทรงคุณค่าไว้ เพื่อความภูมิใจของคนในรุ่นต่อไป องค์กรด้านพิพิธภัณฑสถานจึงเป็นหน่วยงานที่จะเข้ามาทำหน้าที่รองรับกิจการดังกล่าวเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร นับเป็นหน่วยงานที่จะเข้ามามีบทบาทในกิจการนี้ ซึ่งจะเป็นสถาบันที่ยังประโยชน์ในแง่ของการเป็นแหล่งรวบรวม จัดแสดง อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นชุมพรได้อย่างตรงจุดมุ่งหมายที่สุด เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด

๕. วัตถุประสงค์

- ๕.๑ เพื่อเป็นสถานที่อนุรักษ์และรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และเอกสาร อันเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น มิให้สูญหายกระจัดกระจายไป เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสำหรับอนุชนรุ่นหลังต่อไป
- ๕.๒ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษา ค้นคว้าเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชาติพันธุ์วิทยา และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดชุมพร
- ๕.๓ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้ทราบและเข้าใจในประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นจังหวัดชุมพร ก่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าแห่งวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะทำให้เกิดความเป็นเอกภาพในท้องถิ่น ทั้งทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ
- ๕.๔ เพื่อเป็นการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของจังหวัดชุมพร ด้วยการออกแบบอาคาร จัดแสดงเป็นอาคารแบบท้องถิ่นเพื่อการจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
- ๕.๕ เสริมสร้างรายได้แก่ประชาชนในจังหวัดด้วยการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่ประชาชน
- ๕.๖ เพื่อพัฒนาศักยภาพของพิพิธภัณฑสถานให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประเทศชาติได้

๖. เป้าหมาย

๖.๑ เป้าหมายเชิงปริมาณ

- ๖.๑.๑ เพื่อให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่มีความพร้อมทั้งอาคาร สถานที่ การจัดแสดง ข้อมูล เรื่องราวและการให้บริการทางวิชาการ อันจะทำให้การดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้เป็นไปตามเป้าหมาย ด้วยการเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติส่วนภูมิภาค ที่มีศักยภาพในบทบาทการเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบอีกแห่งหนึ่งในภาคใต้
- ๖.๑.๒ เพื่อเป็นสถาบันทางวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดที่ให้ความรู้ และความบันเทิงแก่ผู้มาเยี่ยมชม ซึ่งหากโครงการดังกล่าวแล้วเสร็จสมบูรณ์ คาดว่าจะมีผู้เข้าชมไม่ต่ำกว่า ๔๐,๐๐๐ คน/ปี
- ๖.๑.๓ จัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในห้องจัดแสดงตามหัวข้อการจัดแสดงจำนวน ๗ หัวข้อ โดยแยกเป็นห้องต่างๆ
- ๖.๑.๔ ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ จำนวน ๗ ไร่เศษ ให้มีความสวยงาม ร่มรื่น เหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดอีกแห่งหนึ่ง
- ๖.๑.๕ สร้างบ้านพักยามรักษาความปลอดภัยจำนวน ๑๐ หน่วย เพื่อทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในทรัพย์สินของทางราชการ

๖.๒ เป้าหมายเชิงคุณภาพ

- ๖.๒.๑ เพื่อเป็นสถาบันที่ให้บริการทางการศึกษา เป็นแหล่งความรู้และสิ่งสมซึ่งภูมิปัญญาให้เกิดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้สนใจทั่วไป เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชาติพันธุ์วิทยา และลักษณะทั่วไปของจังหวัดชุมพร
- ๖.๒.๒ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมกันแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในการพิทักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ อันจะเป็นเกียรติแก่ประเทศสืบต่อไป
- ๖.๒.๓ เพื่อผลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศให้มีความสมบูรณ์ครบวงจร ทั้งในด้านการเป็นแหล่งพักผ่อน ให้ความบันเทิง รวมไปถึงจนถึงการให้ความรู้ควบคู่กัน
- ๖.๒.๔ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้อยู่ในระดับดีขึ้น จากการได้รับการศึกษา และมีรายได้จากการทำงานหัตถกรรมพื้นเมืองที่ผลิตขึ้นโดยประชาชนในท้องถิ่นซึ่งจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมา
- ๖.๒.๕ เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพของประชาชนในท้องถิ่น ด้วยการสร้างความเสมอภาคในทางการศึกษา ด้วยการนำการบริการทางการศึกษานอกระบบมาใช้

กับกิจการพิพิธภัณฑ์สถาน อันจะเป็นการลดช่องว่างระหว่างประชาชนใน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๖.๓ เป้าหมายในการลดปัญหา

- ๖.๓.๑ เพื่อลดอัตราการสูญเสียชีวิตทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ ในปัจจุบันที่รัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้เป็นจำนวนค่อนข้างมากในการ สกัดกั้นการลักลอบ หรือทำลายหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อนำไปเป็นสินค้าใน ตลาดค้าของเก่า
- ๖.๓.๒ เพื่อลดอัตราการว่างงานและการหลังไหลของประชาชนในท้องถิ่นสู่กรุงเทพ- มหานครเพื่อเป็นแรงงานในภาครัฐและเอกชน
- ๖.๓.๓ เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ประชาชาติระหว่างประชาชนในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค
- ๖.๓.๔ เพื่อลดปัญหาการขาดสถานที่ให้ความรู้และสันตนาการสำหรับเยาวชน อันจะ เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทางหนึ่ง

๗. วิธีดำเนินการ

๗.๑ การดำเนินงานขั้นเตรียมการ

- ๗.๑.๑ จัดทำเค้าโครงขั้นตอนการปฏิบัติงานและโครงการ เพื่อเสนอของบประมาณ
- ๗.๑.๒ ประสานงานกับสำนักงานราชพัสดุและสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชุมพร เพื่อ ขอใช้ที่ดินในการก่อสร้างอาคารต่างๆ
- ๗.๑.๓ ประสานงานและให้รายละเอียดเพื่อประกอบการออกแบบตัวอาคารใน พิพิธภัณฑ์สถานกับสถาปนิกและมัณฑนากร จากกองสถาปัตยกรรม
- ๗.๑.๔ นำเสนอแผนแม่บทโครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร ต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อขออนุมัติดำเนินการและค่าใช้จ่ายตามโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติประจำเมือง
- ๗.๑.๕ ประกาศจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร ในราชกิจจานุเบกษา

๗.๒ ขั้นตอนการดำเนินงานขั้นที่ ๑

- ๗.๒.๑ การรวบรวมค้นคว้า และศึกษาข้อมูลทางวิชาการประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชาติพันธุ์วิทยา ธรณีสันฐานจังหวัดชุมพร ทั้งจากหลักฐานทางโบราณคดี

เอกสารโบราณ และสิ่งของต่างๆ พร้อมทั้งทำการสำรวจในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีและสถานที่สำคัญของชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลในส่วน of ข้อมูลภาคสนาม

๗.๒.๒ จัดการประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อ

- หาข้อสรุปอันจะเป็นแนวทางในการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้
- จัดเตรียมเอกสารสิ่งพิมพ์ทางวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชาติพันธุ์วิทยา ธรณีวิทยา ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น
- ระดมความคิด ความรู้ของนักวิชาการท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานให้มีความสอดคล้องต่อความต้องการของคนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
- จัดตั้งคณะทำงานเพื่อรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุพิพิธภัณฑสถาน โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นประธาน หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูหรือศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภัณฑารักษ์ฝ่ายวิชาการ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๘ และผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัด และหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช เป็นกรรมการและเลขานุการ
- การจัดทำบการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร
- ประสานงานกับมัณฑนาการเพื่อออกแบบนิทรรศการถาวร ครุภัณฑ์ การจัดแสดงรวมทั้งการติดตั้ง
- ภัณฑารักษ์ดำเนินการจัดทำบัญชี จำแนกประเภท จัดกลุ่มและกำหนดอายุของศิลปวัตถุ โบราณวัตถุที่จัดแสดง

๗.๓ การดำเนินงานขั้นที่ ๒

- ๗.๓.๑ การดำเนินการติดตั้งและจัดแสดงนิทรรศการถาวรในอาคารจัดแสดงตามโครงเรื่องที่กำหนด
- ๗.๓.๒ การจัดซื้ออุปกรณ์ ครุภัณฑ์การศึกษา โสตทัศนอุปกรณ์ ครุภัณฑ์สำนักงาน และวัสดุครุภัณฑ์อื่นที่จำเป็น
- ๗.๓.๓ ติดตั้งระบบโสตทัศนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดแสดง
- ๗.๓.๔ บรรจุและอบรมผู้ปฏิบัติงานในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร

๗.๔ การดำเนินงานขั้นที่ ๓

๗.๔.๑ จัดตั้งคณะทำงานเตรียมการในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดีกรมศิลปากร และรองอธิบดีกรมศิลปากร หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ผู้อำนวยการกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หัวหน้าฝ่ายกิจการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ภูมิภาค หัวหน้าสำนักงานจังหวัด และบุคคลอื่นที่เห็นสมควร

๗.๔.๒ การทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการและให้บริการแก่บุคคลทั่วไป

๘. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

เป็นโครงการต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๔๑ รวมระยะเวลา ๔ ปี โดยมีแผนการดำเนินงานดังนี้

๘.๑ ปีงบประมาณ ๒๕๓๘ - ๒๕๔๐

- ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร (อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ขนาดพื้นที่ประมาณ ๓,๒๐๐ ตารางเมตร) จำนวน ๑ หลัง

๘.๒ ปีงบประมาณ ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙

- การสำรวจพื้นที่เขต ๘ อำเภอของจังหวัดชุมพร
- การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อกำหนดแนวทางการจัดแสดงและเปิดตัวโครงการ

๘.๓ ปีงบประมาณ ๒๕๔๐

- ก่อสร้างอาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่ จำนวน ๑๔ หน่วย
- ก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ เพื่อใช้เป็นห้องประชุม สำนักงาน ห้องคลัง ฯลฯ จำนวน ๑ หลัง
- ติดตั้งเครื่องปรับอากาศในอาคารจัดแสดง
- ทำการติดตั้งและจัดแสดงนิทรรศการถาวรในห้องจัดแสดง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร
- จัดทำฉากจำลองขนาดใหญ่ (Panorama) แสดงเหตุการณ์การยกพลขึ้นบกของทหาร ญี่ปุ่นและวีรกรรมของยุวชนทหาร พร้อมโสตทัศนูปกรณ์
- จัดทำวีดิทัศน์ประกอบการจัดแสดงในห้องจัดแสดงจำนวน ๓ ชุด ได้แก่ แหล่งโบราณคดีที่สำคัญในชุมพร พระเกียรติคุณในพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพร-เขตอุดมศักดิ์ ต่อชาวชุมพร ประเพณีสำคัญของชุมพร ตามจุดการจัดแสดงที่กำหนดไว้

- จัดทำฉากจำลองขนาดย่อ (Diorama) พร้อมโสตทัศนอุปกรณ์
- ติดตั้งระบบเสียงตามสายในห้องจัดแสดง จำนวน ๑๖ จุด
- จัดสร้างบ้านหรือฉากจำลองหมู่บ้านในภาคใต้ จำนวน ๑ ชุด

๘.๔ ปีงบประมาณ ๒๕๕๑

- ปรับปรุงภูมิทัศน์และบริเวณโดยรอบ เช่น ไฟฟ้าสนาม สวนหย่อม ป้อม ลานจอดรถ เสาธง ถนน ทางเท้า สนาม ทางระบายน้ำ สระ เป็นต้น
- ติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ (Multi Media) เพื่อแสดงข้อมูลและภาพแก่ผู้เข้าชมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร แนะนำโบราณวัตถุชิ้นเด่นของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร และเนื้อหาการจัดแสดงในแต่ละห้องโดยสังเขป จำนวน ๑ ชุด
- ติดตั้งระบบโทรศัพท์ติดต่อกายใน จำนวน ๒๐ จุด
- ติดตั้งระบบเสียงตามสายในห้องจัดแสดง จำนวน ๑๖ จุด
- ติดตั้งระบบโทรทัศน์วงจรปิดในห้องจัดแสดงเพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย จำนวน ๑๒ จุดในแต่ละส่วนของอาคารจัดแสดง
- จัดพิมพ์เอกสารสิ่งพิมพ์ประกอบการจัดแสดง
- พิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร เพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป

กิจกรรม	๒๕๓๘	๒๕๓๙	๒๕๔๐	๒๕๔๑
๑. ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร (คอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น) จำนวน ๑ หลัง	/	/	/	
๒. การสำรวจพื้นที่เขต ๘ อำเภอ ของจังหวัดชุมพร	/	/		
๓. การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อกำหนด แนวทางการจัดแสดงและเปิดตัวโครงการ	/	/		
๔. ก่อสร้างอาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่ จำนวน ๑๔ หน่วย			/	
๕. ก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ เพื่อใช้เป็น ห้องประชุม สำนักงาน ห้องคลัง ฯลฯ จำนวน ๑ หลัง			/	
๖. ทำการติดตั้งและจัดนิทรรศการถาวรในห้อง จัดแสดง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร			/	
๗. จัดทำฉากจำลองขนาดใหญ่ (Panorama) แสดง เหตุการณ์การยกพลขึ้นบกของทหารญี่ปุ่น และ วีรกรรมของยุวชนทหาร พร้อมโสตทัศนอุปกรณ์			/	
๘. จัดทำวีดิทัศน์ประกอบการจัดแสดงในห้อง จัดแสดงจำนวน ๓ ชุด ได้แก่ แหล่งโบราณคดี ที่สำคัญในชุมพร พระเกียรติคุณในพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ต่อชาวชุมพร ประเพณีสำคัญของชุมพร ตามจุดการจัดแสดงที่กำหนดไว้			/	

กิจกรรม	๒๕๓๘	๒๕๓๙	๒๕๔๐	๒๕๔๑
๙. จัดทำฉากจำลองขนาดย่อ (Diorama) พร้อมโสตทัศนอุปกรณ์			/	
๑๐. ติดตั้งระบบเสียงตามสายในห้องจัดแสดง จำนวน ๑๖ จุด			/	
๑๑. ติดตั้งเครื่องปรับอากาศในอาคารจัดแสดง			/	
๑๒. จัดสร้างบ้านหรือฉากจำลองหมู่บ้านในภาคใต้ จำนวน ๑ ชุด			/	
๑๓. ติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ (Multi Media) เพื่อแสดงข้อมูลและภาพแก่ผู้เข้าชม เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร แนะนำโบราณวัตถุชิ้นเด่นของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร และเนื้อหาการจัดแสดงในแต่ละห้องโดยสังเขป จำนวน ๑ ชุด				/
๑๔. ติดตั้งระบบโทรศัพท์ติดต่อภายใน จำนวน ๒๐ จุด				/
๑๕. ปรับปรุงภูมิทัศน์และบริเวณโดยรอบ เช่น ไฟฟ้าสนาม สวนหย่อม ป้อม ลานจอดรถ เสาดง ถนนทางเท้า สนาม ทางระบายน้ำ สระ เป็นต้น				/
๑๖. ติดตั้งระบบโทรทัศน์วงจรปิดในห้องจัดแสดง เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย จำนวน ๑๒ จุด ในแต่ละส่วนของอาคารจัดแสดง				/

กิจกรรม	๒๕๓๘	๒๕๓๙	๒๕๔๐	๒๕๔๑
๑๗. จัดพิมพ์เอกสารสิ่งพิมพ์ประกอบการจัดแสดง				/
๑๘. พิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร เพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป				/

๙. งบประมาณและทรัพยากร

๙.๑ งบประมาณ : งบลงทุน เป็นค่าครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างและค่าปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เป็นเงิน ๙๘,๕๘๒,๘๘๐ บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ค่าก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร ๑ หลัง
เงิน ๒๕,๖๐๐,๐๐๐ บาท
- ค่าก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์สถาน
เงิน ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท
- ค่าการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดแสดงและเปิดตัว
โครงการ (๒ ครั้ง) เงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท
- ค่าก่อสร้างบ้านพักเจ้าหน้าที่ จำนวน ๑๔ หน่วย เงิน ๕,๔๗๒,๐๐๐ บาท
- ค่าติดตั้งเครื่องปรับอากาศในอาคาร ๒ หลัง เงิน ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ค่าใช้จ่ายการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมการจัดแสดง ในเขต ๘ อำเภอ ได้แก่
 - ๑. อำเภอเมืองชุมพร
 - ๒. อำเภอท่าแซะ
 - ๓. อำเภอปะทิว
 - ๔. อำเภอสวี
 - ๕. อำเภอทุ่งตะโก
 - ๖. อำเภอหลังสวน
 - ๗. อำเภอพะโต๊ะ
 - ๘. อำเภอละแม
 เงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท
- ค่าจัดทำนิตยสารการถาวรและจัดแบ่งพื้นที่ส่วนบริการ อำนวยการและโสตทัศนูปกรณ์
เงิน ๒๕,๗๗๘,๐๐๐ บาท
- ค่าปรับปรุงภูมิทัศน์ เงิน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ค่าจัดซื้อครุภัณฑ์สำนักงานและบริการ เงิน ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ค่าจัดพิมพ์เอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่และพิธีเปิด เงิน ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ดำเนินการ
๖	ค่าก่อสร้างอาคารบ้านพัก จำนวน ๑๔ หน่วย และบ่อมขาม	๕,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๗	ทำการติดตั้งและจัดนิทรรศการถาวรในห้อง จัดแสดง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร	๑๗,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๘	จัดทำฉากจำลองขนาดใหญ่ (Panorama) แสดงเหตุการณ์การยกพลขึ้นบกของทหาร ญี่ปุ่น และวีรกรรมของยุวชนทหาร พร้อม โสตทัศนอุปกรณ์	๑,๑๕๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๙	จัดทำวีดิทัศน์ประกอบการจัดแสดงในห้อง จัดแสดง จำนวน ๓ ชุด ได้แก่ แหล่งโบราณคดีที่สำคัญในชุมพร พระเกียรติคุณใน พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง ชุมพรเขตรอดมศักดิ์ ต่อชาวชุมพร ประเพณีสำคัญของชุมพรตามจุดการจัด แสดงที่กำหนดไว้	๒๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๐	จัดทำฉากจำลองขนาดย่อ (Diorama) พร้อมโสตทัศนอุปกรณ์	๑,๖๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๑	จัดซื้อรถยนต์กระบะบรรทุกับเคลือบสีล้อ จำนวน ๑ คัน	๖๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๒	จัดซื้อรถจักรยานยนต์ จำนวน ๑ คัน	๑๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๓	ตั้งอัตรากำลังกำหนดเงินเดือน ค่าจ้าง ประจำสำหรับผู้ปฏิบัติงาน	๑,๖๘๒,๘๘๐	๒๕๕๐

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ดำเนินการ
๑๔	ค่าใช้สอยตอบแทน และวัสดุ	๓๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๕	ค่าสาธารณูปโภค	๑๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๖	ค่าจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุน	๑,๓๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๗	จัดซื้อโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเพื่อใช้สำหรับการจัดแสดง	๑,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๘	จัดทำป้ายคำบรรยายภาคภาษาไทย อังกฤษ และจัดทำภาพถ่าย ภาพโปรังแสง แผนที่ แผนที่ประกอบการจัดแสดง	๒๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๑๙	จัดทำครุภัณฑ์ในห้องจัดแสดง	๒,๗๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๒๐	ติดตั้งเครื่องปรับอากาศในอาคารจัดแสดง (อาคาร ๒ หลัง)	๑๕,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๒๑	จัดสร้างบ้านหรือฉากจำลองหมู่บ้านในภาคใต้ พร้อมใส่ทัศนูปกรณ์ ๑ ชุด	๑,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๒๒	ติดตั้งระบบเสียงตามสายในห้องจัดแสดง จำนวน ๑๖ จุด	๓๐๐,๐๐๐	๒๕๕๐
๒๓	ปรับปรุงภูมิทัศน์และบริเวณโดยรอบ เช่น ไฟฟ้าสนาม สวนหย่อม บ่อม ลานจอดรถ เสาธง ถนนทางเท้า สนาม ทางระบายน้ำ สระ เป็นต้น	๕,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๕๑
๒๔	ติดตั้งระบบโทรทัศน์วงจรปิดจำนวน ๑๒ จุด	๗๐๐,๐๐๐	๒๕๕๑

ที่	กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ดำเนินการ
๒๕	ติดตั้งระบบโทรศัพท์ติดต่อภายใน จำนวน ๒๐ จุด	๔๐๐,๐๐๐	๒๕๕๑
๒๖	ติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ (Multi Media) เพื่อแสดงข้อมูลและภาพแก่ผู้เข้าชมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด ชุมพร แนะนำโบราณวัตถุชิ้นเด่นของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร และเนื้อหาการจัดแสดงในแต่ละห้องโดยสังเขป จำนวน ๑ ชุด	๘๐๐,๐๐๐	๒๕๕๑
๒๗	จัดพิมพ์เอกสารสิ่งพิมพ์ประกอบการจัดแสดงและพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร เพื่อให้บริการแก่ประชาชน	๒,๕๐๐,๐๐๐	๒๕๕๑

ทรัพยากรที่ต้องการ

- ที่ดิน
- พื้นที่ห้องจัดแสดงและพื้นที่ให้บริการไม่น้อยกว่า ๓,๒๐๐ ตารางเมตร
- บ้านพักภัณฑารักษ์ ระดับ ๖ - ๗ จำนวน ๑ หลัง
- บ้านพักภัณฑารักษ์ ระดับ ๓ - ๕ จำนวน ๓ หลัง
- บ้านพักยามรักษาการณ์ จำนวน ๑๐ หลัง
- อาคารสวนปฏิบัติการ พื้นที่ไม่น้อยกว่า ๑,๒๕๐ ตารางเมตร
- อุปกรณ์ดำเนินงาน
 - ครุภัณฑ์จัดแสดงและจัดเก็บในคลัง
 - อุปกรณ์สำนักงาน
 - อุปกรณ์การสื่อสาร
 - อุปกรณ์การจัดนิทรรศการและจัดกิจกรรม
 - อุปกรณ์รักษาความปลอดภัย

- อุปกรณ์การจัดทำทะเบียน
 - อุปกรณ์เพื่อการอนุรักษ์และสงวนรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
 - อุปกรณ์ให้บริการทางการศึกษาและประชาสัมพันธ์
 - อุปกรณ์เพื่อการบำรุงรักษา ดูแลพื้นที่และบริเวณของพิพิธภัณฑ์สถาน
- บุคลากร จำนวน ๑๗ ตำแหน่ง ๔๕ อัตรา จำแนกรายละเอียด ดังนี้
๑. ข้าราชการ จำนวน ๑๑ ตำแหน่ง ๒๖ อัตรา ประกอบด้วย
- ภัณฑารักษ์ ระดับ ๗	จำนวน ๑	อัตรา
- ภัณฑารักษ์ ระดับ ๖	จำนวน ๑	อัตรา
- ภัณฑารักษ์ ระดับ ๓ - ๕	จำนวน ๒	อัตรา
- เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ระดับ ๓ - ๕	จำนวน ๑	อัตรา
- เจ้าหน้าที่การเงิน ระดับ ๒ - ๔	จำนวน ๑	อัตรา
- เจ้าหน้าที่ธุรการ ระดับ ๑ - ๓	จำนวน ๒	อัตรา
- เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์และบริการการศึกษา ระดับ ๓ - ๕	จำนวน ๒	อัตรา
- เจ้าหน้าที่โสตทัศนอุปกรณ์ ระดับ ๓ - ๕	จำนวน ๒	อัตรา
- นักวิชาการช่างศิลป์ ระดับ ๓ - ๕	จำนวน ๑	อัตรา
- นายช่างไฟฟ้า ระดับ ๓ - ๕	จำนวน ๑	อัตรา
- เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ ระดับ ๒ - ๔	จำนวน ๑๐	อัตรา
- ช่างศิลปกรรม ระดับ ๑ - ๓	จำนวน ๑	อัตรา
- เจ้าหน้าที่พัสดุ ระดับ ๑ - ๓	จำนวน ๑	อัตรา
๒. ลูกจ้างประจำ จำนวน ๖ ตำแหน่ง ๑๙ อัตรา ประกอบด้วย
- พนักงานพิมพ์ดีด	จำนวน ๑	อัตรา
- พนักงานขับรถยนต์	จำนวน ๑	อัตรา
- นักการภารโรง	จำนวน ๓	อัตรา
- คนงานคนสวน	จำนวน ๔	อัตรา
- ยามรักษาการณ์	จำนวน ๘	อัตรา
- ช่างไม้ชั้น ๑	จำนวน ๒	อัตรา

๑๐. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ฝ่ายวิชาการ กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

๑๑. การประเมินผลโครงการ

๑. จากสถิติจำนวนผู้เข้าชมและผู้ขอใช้บริการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
๒. จากปริมาณของกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานที่มีผู้ต้องการเข้าร่วม
๓. จากปริมาณสมาชิกของพิพิธภัณฑ์สถานในแต่ละประเภท
๔. จากปริมาณการให้ความร่วมมือของชุมชนต่อกิจกรรมที่ส่งเสริมกิจการพิพิธภัณฑ์ในด้านต่างๆ
๕. จากปริมาณโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและวัตถุพิพิธภัณฑ์ซึ่งเก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อจัดแสดงและเก็บในคลังเพื่อหมุนเวียนนำออกจัดแสดง

๑๒. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นการกระจายหน่วยงานทางการศึกษานอกระบบ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การเสริมสร้างคุณค่าชีวิตแก่ประชาชนในต่างจังหวัดให้อยู่ในระดับใกล้เคียงกับประชาชนในส่วนกลาง อันจะเป็นทางลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนไทยทางหนึ่ง
๒. เกิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในส่วนภูมิภาคแห่งใหม่ที่มีความสมบูรณ์แบบในการรวบรวม สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีคุณค่าควรแก่ความภาคภูมิใจของประชาชนในจังหวัด
๓. เป็นสถาบันรวบรวมข้อมูลสำหรับการเผยแพร่และค้นคว้าในสรรพวิทยาการต่างๆ อาทิ วิชาการด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยา ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนี้
๔. ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในภาครัฐและเอกชน ในการกระทำกิจกรรมทางด้านการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น
๕. สถาบันที่มีบทบาทในแง่ของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแหล่งหนึ่งของจังหวัด อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เป็นการกระจายรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากการมีรายได้จากการขายสินค้าหรือผลผลิตแก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังส่งผลดีต่อการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัด
๖. เสริมสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในการตระหนักถึงบทบาทในการเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตน อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจในการสนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑ์ในฐานะของการเป็นสถาบันด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น

๑๓. อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงาน

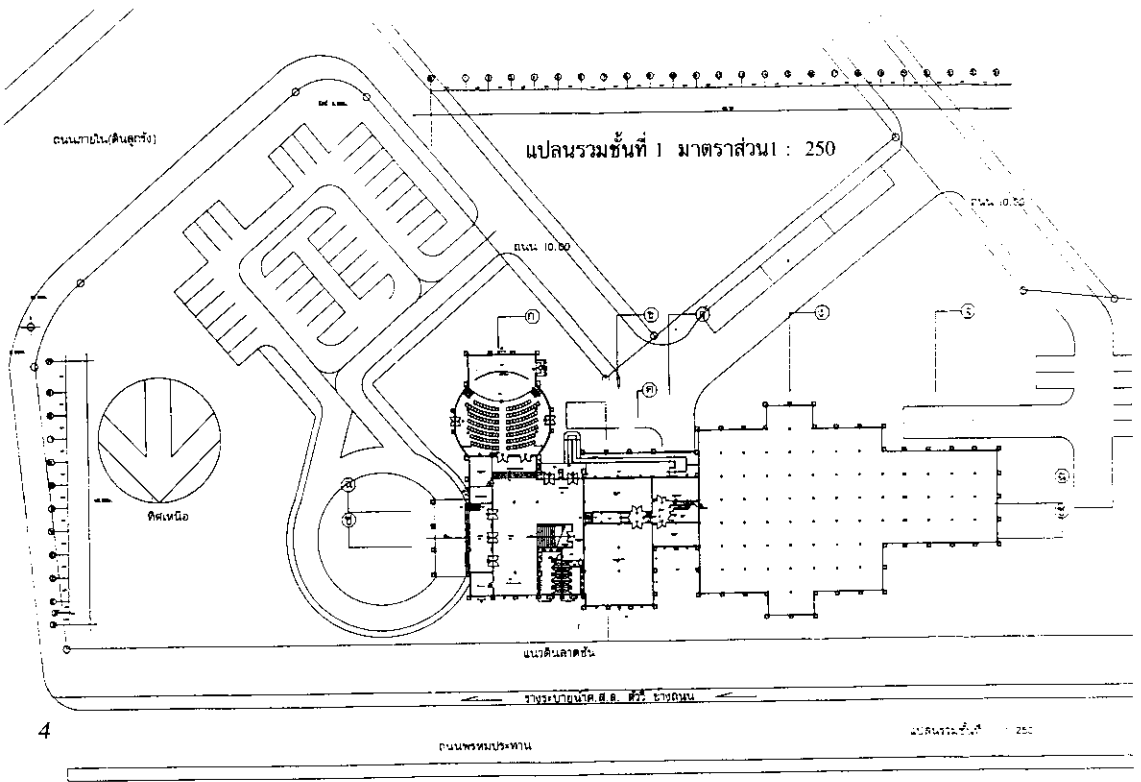
แม้ว่าโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร จะมีความพร้อมในแง่ของพื้นที่ เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ของส่วนราชการ อันเหมาะสมแก่การพัฒนาพื้นที่เพื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคตได้ก็ตาม แต่ในขั้นต้นของการจัดตั้งนั้น เนื่องจากจังหวัดชุมพร ได้มอบที่ดินจำนวน ๗ ไร่เศษ เพื่อใช้ดำเนินการ ลักษณะของพื้นที่มีลักษณะลาดเอียงโดยมีกลุ่มอาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บางส่วน จากการสำรวจพื้นที่ในขั้นต้นระหว่างภัณฑารักษ์ สถาปนิกและวิศวกร พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังนี้

๑๓.๑ การใช้พื้นที่ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน

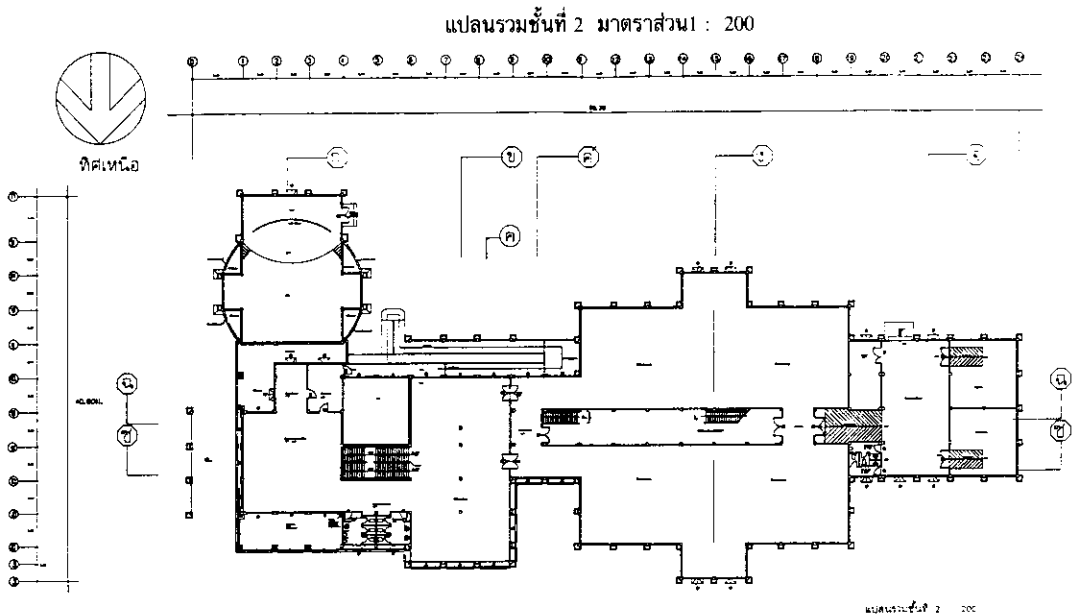
จังหวัดชุมพร ได้มอบที่ดินแก่กรมศิลปากร เพื่อใช้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น ๗ ไร่เศษ ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ขั้นต้นพบว่าการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อการใช้งานจำเป็นต้องแก้ไขใหม่ให้สอดคล้องกับลักษณะของอาคารจัดแสดงที่จะสร้างขึ้นใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากในที่ดินซึ่งทางจังหวัดมอบให้กรมศิลปากรมีลักษณะเป็นพื้นที่เนินลาดเอียง ตอนหน้าของที่ดินมีอาคารสิ่งก่อสร้างเป็นบ้านพักเจ้าหน้าที่ ๑ หลังตั้งอยู่ อันเป็นปัญหาในการออกแบบอาคารจัดแสดงของสถาปนิก ซึ่งจะต้องใช้พื้นที่สำหรับการก่อสร้างอาคารในระนาบยาว แม้จะได้ทำการแก้ปัญหาพื้นที่ลาดเอียงด้วย การออกแบบอาคารจัดแสดงให้มีรูปลักษณะเป็นอาคารต่างระดับแล้วก็ตาม แต่ปัญหาที่ตามมาคือเรื่องเกี่ยวกับภูมิสถาปัตยกรรม ซึ่งในการออกแบบจำเป็นต้องรื้ออาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่ดังกล่าวเพื่อมิให้บดบังทัศนียภาพ ทั้งนี้ในขั้นตอนของการรื้อถอนอาคารดังกล่าวจะได้ทำการประสานงานกับทางจังหวัดเพื่อขอขุดใช้คาร์ร็อน ด้วยการก่อสร้างอาคารแบบเดียวกันนี้ในพื้นที่ใหม่ ซึ่งจังหวัดเป็นผู้เสนอ โดยคาดว่าจะการเจรจาจะเริ่มเมื่อมีการเปิดประมูลงานก่อสร้างอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร

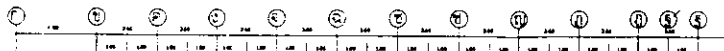
๑๓.๒ ทิศทางและจุดมุ่งหมายที่แน่ชัดของรัฐในการสนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑสถาน

การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร เป็นโครงการที่เกิดขึ้นโดยการดำริของผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร เมื่อราว พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งกรมศิลปากรได้กำหนดเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตามโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเมือง ของคณะรัฐมนตรี โดยมุ่งหมายในการกระจายพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติออกไปทั่วประเทศ ด้วยการจัดสรรงบประมาณจำนวนมหาศาลไปกับกิจกรรมดังกล่าว จึงเกิดโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกิดขึ้นใหม่ในหลายจังหวัดของประเทศนับแต่ พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามการดำเนินงานโครงการทุกโครงการล้วนต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๓ ปี ในลักษณะงบประมาณผูกพันต่อเนื่อง ซึ่งรัฐควรมีเป้าหมายที่แน่ชัดในการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากร ที่จะเข้ามามีส่วนในการจัดการเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถาน โดยถือเป็นนโยบายหลักของประเทศมากกว่าที่จะเป็นการกำหนดเป็นนโยบายเฉพาะของรัฐบาลชุดใดชุดหนึ่งที่จะเข้ารับหน้าที่บริหารประเทศเท่านั้น เพราะโครงการดังกล่าวมีผลต่ออนาคตประเทศ

แบบพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

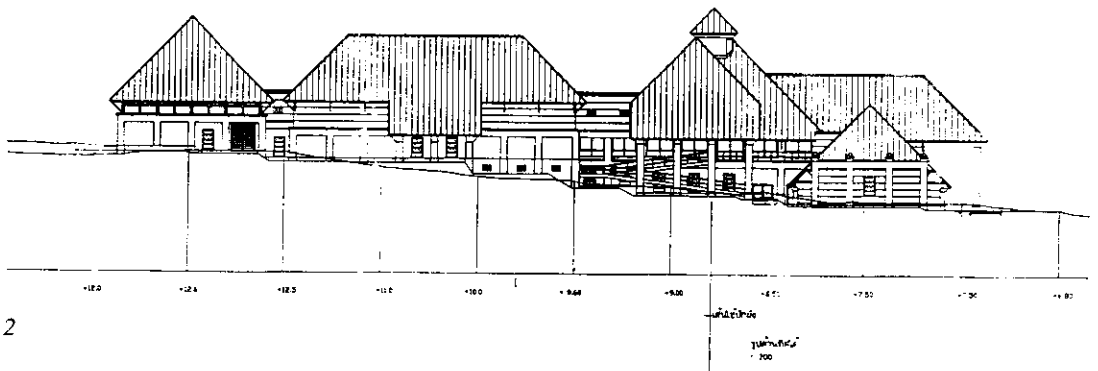

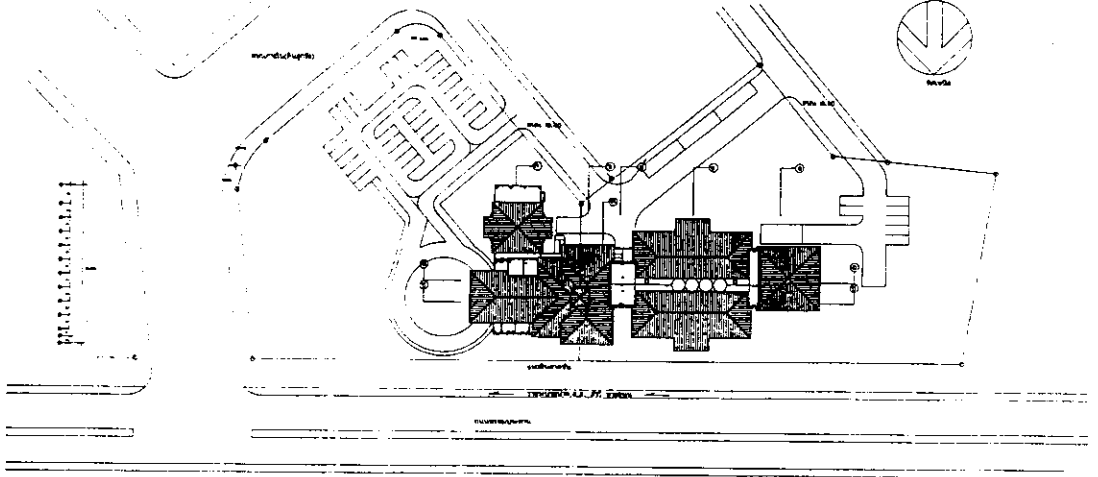
รูปด้านทิศตะวันออก 1 : 100

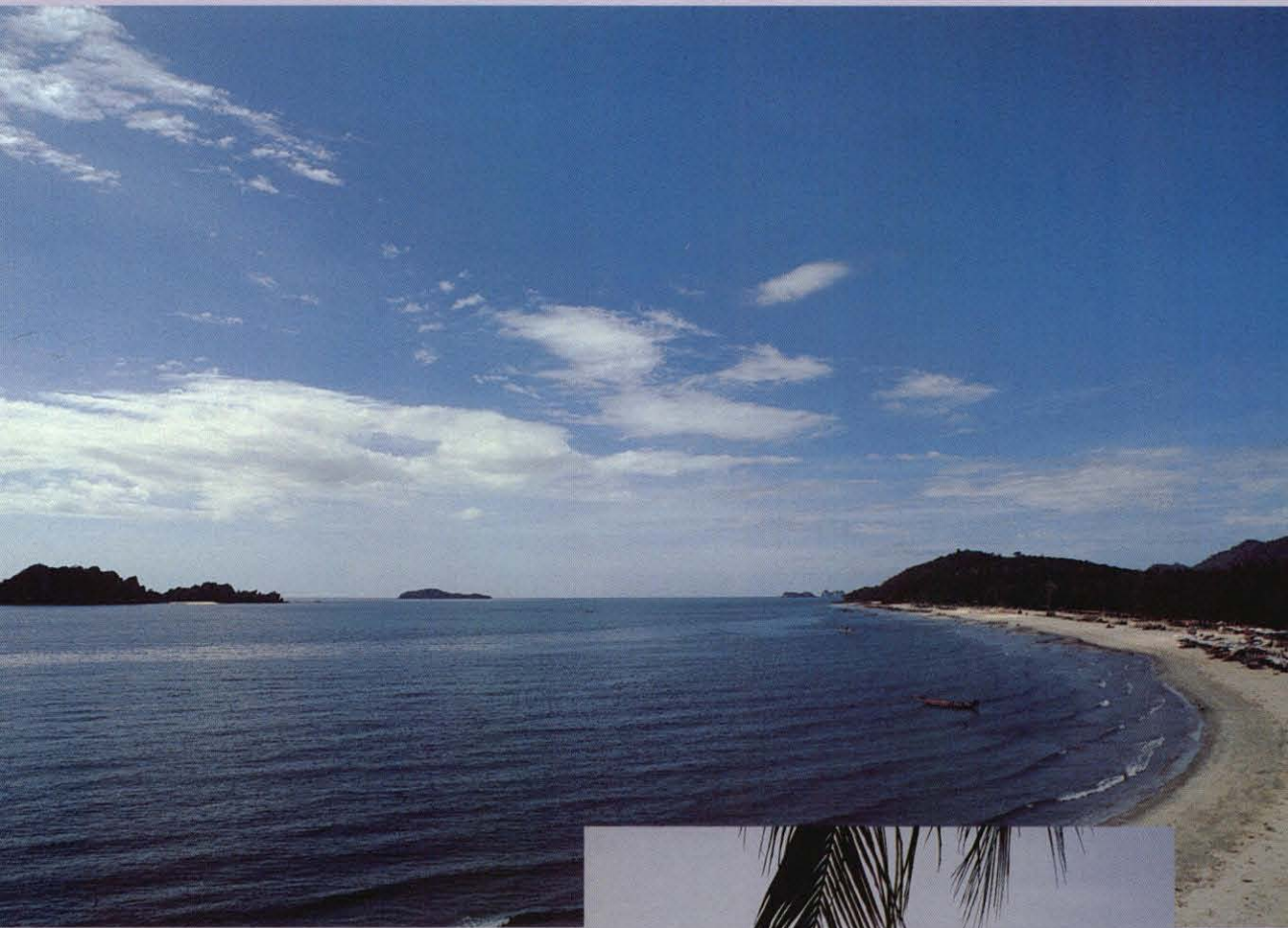

รูปด้านทิศใต้ 1 : 200

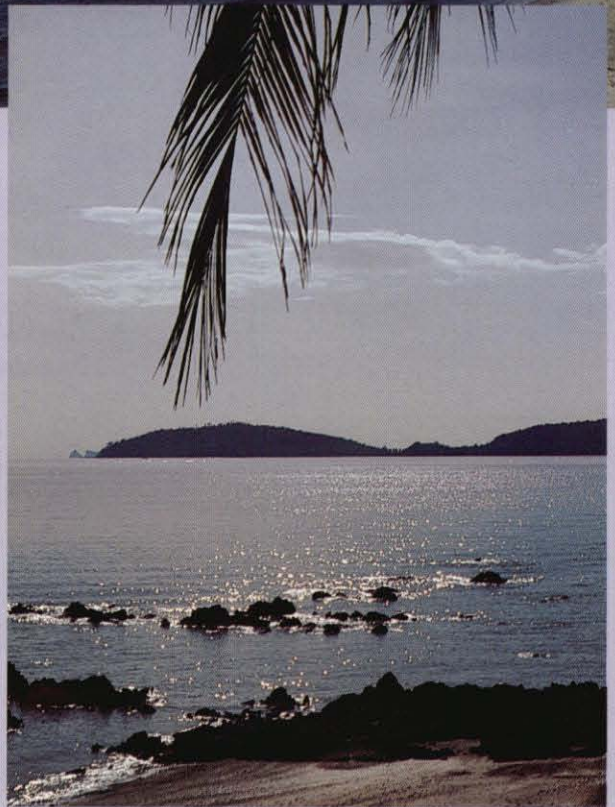

ผังบริเวณกลุ่มอาคาร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 1 : 500

หาดทรายรี

หาดมราตร

พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

เรือหลวงชุมพร

พระธาตุเจดีย์ศรีชุมพร

บริเวณปากน้ำชุมพรเก่า

ศาลหลักเมืองชุมพร
อนุสาวรีย์ยุวชนทหาร

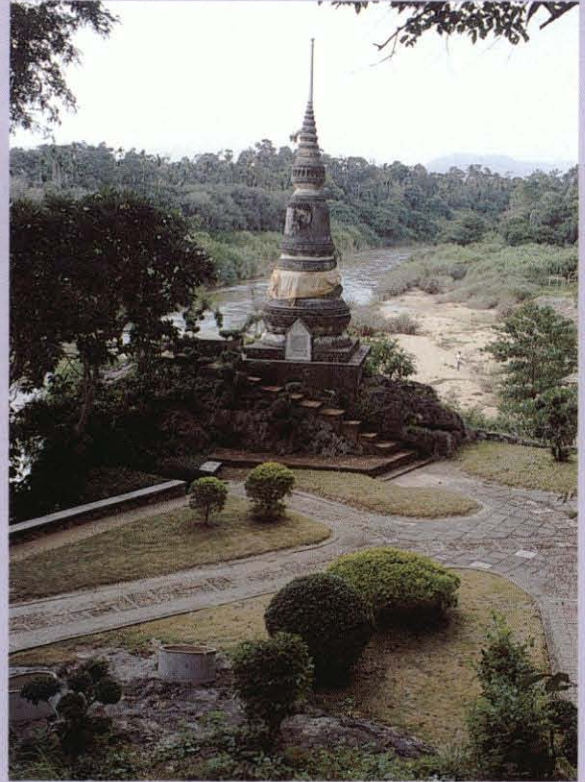
กุฏิสงฆ์วัดราชภัฏร์บูรณาราม อำเภอหลังสวน

พระพุทธรูปหน้าถ้ำทะเลเข็ญ
หรือถ้ำพระ วัดเทพเจริญ อำเภอท่าแซะ

พระปรมาภิไธยย่อ จปร. ที่ถ้ำเขาเงิน

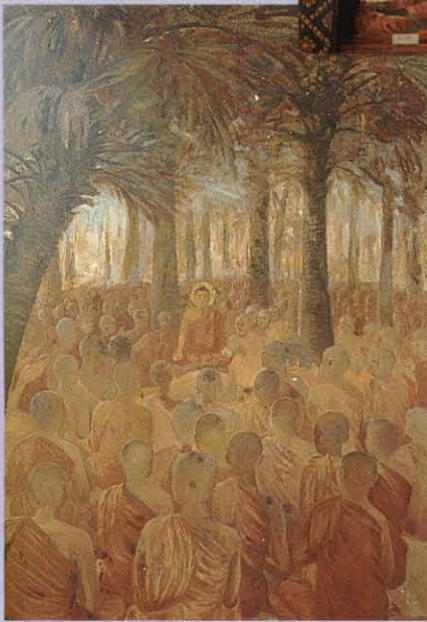

เจดีย์หน้าถ้ำเขาเงิน
รอยพระพุทธรูปสลักบนหินทรายสีแดง ที่วัดเทพเจริญ

แม่น้ำหลังสวน

ภาพเทพเจ้า
ในศาสนาฮินดู

จิตรกรรมฝาผนัง
ในพระอุโบสถวัดสามแก้ว
(ภาพพุทธประวัติ)

พระอุโบสถวัดสามแก้ว

พระปราสาทวัดประเดิม

พระบรมธาตุสวี

ประวัติจังหวัดชุมพร

◆ ที่ตั้งและอาณาเขต ◆

ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๐ องศา ๒๙ ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ ๙๙ องศา ๑๑ ลิปดาตะวันออก บริเวณคอคอดกระ ทางฝั่งตะวันตกของอ่าวไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามระยะทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (เพชรเกษม) ระยะทางประมาณ ๔๖๓ กิโลเมตร และทางรถไฟสายใต้ประมาณ ๔๘๕ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศใต้	เขตอำเภอละแมและอำเภอพะโต๊ะ ติดต่อกับอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอรบุรี จังหวัดระนอง และทิศตะวันตกของอำเภอท่าแซะ บางส่วนติดต่อกับสหภาพพม่า

◆ ลักษณะภูมิประเทศ ◆

ภูมิประเทศโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นแนวยาวและแคบไปตามชายฝั่งทะเลอ่าวไทย มีชายฝั่งทะเลยาวถึง ๒๒๒ กิโลเมตร ความกว้างของจังหวัดโดยเฉลี่ยประมาณ ๓๖ กิโลเมตร พื้นที่ประกอบด้วยภูเขาสูงสลับพื้นที่ราบ พื้นที่ฝั่งตะวันตกของจังหวัดเป็นเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเขตชายแดนไทย-พม่า การที่จังหวัดชุมพรถูกขนาบด้วยภูเขาและทะเล อีกทั้งยังได้รับมรสุมทั้งทาง ฝั่งทะเลด้านตะวันออกและด้านตะวันตก ทำให้มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ป่าไม้ ดิบุก และปะการัง แม่น้ำที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ แม่น้ำท่าตะเภา และแม่น้ำหลังสวน นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยลำคลองสายสั้นๆ ไหลจากเทือกเขาทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดลงสู่อ่าวไทยบริเวณปากน้ำชุมพร

◆ ภูมิอากาศ ◆

อากาศอบอุ่น มี ๒ ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน ฝนเริ่มตกในเดือนพฤษภาคม ตกชุกในเดือนมิถุนายน - เดือนธันวาคม จะทิ้งช่วงในเดือนสิงหาคม และหยุดตกในเดือนมกราคม มีระยะที่แห้งแล้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนเมษายน

◆ การปกครอง ◆

จังหวัดชุมพรแบ่งการปกครองออกเป็น ๘ อำเภอ ๗๐ ตำบล ๖๔๒ หมู่บ้าน
คือ

อำเภอเมืองชุมพร

อำเภอหลังสวน

อำเภอสวี

อำเภอท่าแซะ

อำเภอละแม

อำเภอพะโต๊ะ

อำเภอทุ่งตะโก

อำเภอปะทิว

มีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น ๖,๐๐๙,๐๐๘ ตารางกิโลเมตร

◆ การคมนาคม ◆

ทางรถยนต์จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางพุทธมณฑล นครปฐม เพชรบุรี หรือเส้นทางสายธนบุรี - ปากท่อ (หมายเลข ๓๕) แล้วแยกที่อำเภอปากท่อ เข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๕ (ถนนเพชรเกษม) ผ่านจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ จนถึงสี่แยกปฐมพร จากนั้นแยกซ้ายเข้าเมืองชุมพรตามทางหลวงหมายเลข ๕๐๐๑ อีกประมาณ ๘ กิโลเมตร หรือโดยทางรถไฟสายใต้

◆ ประวัติ ◆

ชุมพรเป็นเมืองเก่าเมืองหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน มีปรากฏแต่ในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชว่า เมื่อศักราชได้ ๑๐๙๘ ปี พระยาศรีธรรมมาไสกราชก็สร้างการลง ณ หาดทรายชเลรอบเป็นเมืองนครศรีธรรมราชมหานคร แล้วสั่งให้ทำอิฐทำปูนก่อพระธาตุครั้งนั้น...

แล้วตั้งเมืองสิบสองนักษัตรขึ้นแก่เมืองนครศรีธรรมราช... ปี่มะแหมเมืองชุมพรถือตราแพะหนึ่ง... เข้ากัน ๑๒ เมือง มาช่วยทำอิฐปูนก่อพระมหาธาตุขึ้น^๑

อย่างไรก็ตามจากการสำรวจของกองโบราณคดีที่อำเภอเมืองและอำเภออื่นๆ ในจังหวัดชุมพร พบโบราณวัตถุประเภทขวานหิน เศษภาชนะดินเผาและภาพเขียนสีตามเพิงผาหลายแห่ง จึงกล่าวได้ว่าในบริเวณจังหวัดชุมพรเคยเป็นชุมชนอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาถึงสมัยประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ ดังตัวอย่างหลักฐานที่ปรากฏต่อไปนี้

จุลศักราช ๘๑๖ (พ.ศ. ๑๔๕๗) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงตั้งทำเนียบศักดิ์นา กำหนดจำนวนที่นาตามตำแหน่งยศของพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง และข้าราชการบริพารต่างๆ ขึ้น ทำเนียบศักดิ์นาดังกล่าวมีปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดฯ ให้ชำระขึ้น และมีความที่เกี่ยวข้องกับเมืองชุมพรว่า *ออกญาเคาะจะทราธิบดีศรีสุรตวลุมหนักพระชุมภอร เมืองตรี นา ๕๐๐๐ ขึ้นประแดงอินปญาชาย*^๒ ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่ามีเมืองขึ้นตรีเมืองหนึ่งในสมัยอยุธยา ชื่อเมืองชุมภอร หรือที่เรียกกันว่าชุมพรในเวลาต่อมา เจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์เป็นพระและจากการที่เมืองชุมพรในอดีตมีอาณาเขตติดทะเล ๒ ด้าน และมีพื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ตรงส่วนที่เป็นคอคอดกระหรือส่วนที่แคบที่สุดของแหลมทอง ชุมพรจึงเป็นเมืองหน้าด่านมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นประตูสู่ภาคใต้และมีชัยภูมิที่เหมาะสมในการยกพลขึ้นบกเดินทัพต่อไปยังประเทศพม่าเพราะเป็นระยะทางที่สั้นที่สุด มีการตั้งทัพรวมพลที่เมืองชุมพรและยกทัพผ่านเมืองชุมพรหลายครั้ง ทั้งการยกทัพไปรบกับพม่าและยกทัพไปปราบกบฏทางใต้ นับตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ครั้งสำคัญๆ มีดังนี้

พ.ศ. ๒๒๒๔ สมเด็จพระเพทราชาโปรดฯ ให้ยกทัพไปปราบปรามเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นขบถแข็งเมือง พระยาสุรสงครามได้ยাত্রาทัพผ่านเมืองชุมพรและเกณฑ์เอาราชฎรเมืองชุมพรไปในกองทัพด้วย

^๑ กรมศิลปากร. ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช. (พระนครฯ : โรงพิมพ์ยัมศรี, ๒๔๘๑). หน้า ๑๑.

^๒ กรมศิลปากร. เรื่องกฎหมายตราสามดวง. (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, ๒๕๒๑). หน้า ๑๗๖.

พ.ศ. ๒๓๐๗ รัชกาลสมเด็จพระเจ้าเอกทัศหรือสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ พม่ายกทัพเข้ามาทางเมืองทวายตีเมืองทวายได้ แล้วยกไปตีเมืองมะริด เมือง ตะนาวศรีแตกทั้งสองเมือง หุยตาจงเจ้าเมืองทวายหนีลงไปทางเมืองกระเข้าเมือง ชุมพร พม่ายกทัพตามลงไปถึงเมืองชุมพรและเผาเมืองชุมพรแล้วยกทัพไปตีเมือง ปะทิว เมืองกุย เมืองปราณ เมื่อตีได้ทั้งสามเมืองแล้วจึงยกทัพกลับไปเมืองทวาย

พ.ศ. ๒๓๑๗ หลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าและสมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราชทรงกู้อิสรภาพได้ และปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว โปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรี (แขก) เป็นแม่ทัพยกทัพไปตีเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าพระยา จักรียกกองทัพไปทางเมืองเพชรบุรีถึงเมืองปะทิว ชาวเมืองปะทิว ชาวเมืองชุมพร อพยพครอบครัวหนีเข้าป่า มีแต่ชาวเมืองชุมพรคนหนึ่งชื่อนายมัน พวพรคพวก เข้ามาขอสวามิภักดิ์ เจ้าพระยาจักรี (แขก) จึงกราบทูลมายังสมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงโปรดฯ ตั้งให้นายมันเป็นพระชุมพรและ ให้เข้าร่วมในกองทัพด้วย

พ.ศ. ๒๓๒๘ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พม่าได้ยกกองทัพเข้าตีหัวเมืองทางเหนือและทางใต้ของไทย ทางใต้พม่ายกทัพมา ทางเมืองกระบุรี เมืองระนอง แล้วเข้าตีเมืองชุมพร เจ้าเมืองชุมพรเห็นว่าไม่มีกำลัง จะต้านทานได้ ก็พาครอบครัวและชาวเมืองอพยพหนีเข้าป่า กองทัพพม่าจึงเข้า เมืองและเผาเมืองชุมพรเสียหาย แล้วยกทัพส่วนหนึ่งไปตีเมืองไชยา จนกระทั่ง สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาททรงยกทัพเรือจากกรุงเทพฯ มาถึงเมืองชุมพร ยกพลขึ้นตั้งค่ายหลวงและตำหนักที่ประทับที่เมืองชุมพร และจัดทัพออกไปรบกับ พม่าและตีเมืองไชยาคืนมาได้ แล้วจึงเสด็จยาตราทัพต่อไปยังเมืองนครศรีธรรมราช

สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทจะเสด็จยกทัพไปตีเมืองเกาะตะมะ โดยผ่านขึ้นไปทางเมืองมะริด ได้เสด็จมาประทับต่อเรือรบอยู่ริมทะเลเขตแดนเมือง ชุมพร

พ.ศ. ๒๓๕๒ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระเจ้า ปะดุงกษัตริย์พม่าโปรดฯ ให้ยกกองทัพมาตีกรุงเทพฯ อะเต็งวุ่นแม่ทัพพม่าให้แยมอง เป็นนายทัพคุมพล ๔,๐๐๐ ลงเรือรบมาตีเกาะกลางกองหนึ่ง ให้ดูเรียงสาลกะยอคุม พล ๓,๐๐๐ มาขึ้นที่เมืองระนอง เมืองกระบุรี เพื่อยกเข้าตีเมืองชุมพรกองหนึ่ง ดูเรียงสาลกะยอกพลตั้งที่ปากจั่นแขวงเมืองกระบุรี แล้วเข้าตีเมืองชุมพรได้ใน วันเสาร์เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๗๑ (พ.ศ. ๒๓๕๒) และตั้งมั่นอยู่ที่เมืองชุมพร จนกระทั่งสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทเสด็จยกทัพลงไปถึง จึงโปรดฯ ให้

พระยาจำแสนยาก (บัว) ยกเข้าตีกองทัพที่เมืองชุมพร พม่าต้านทานไม่ได้ก็แตกหนีกระจัดกระจายไป

พ.ศ. ๒๓๖๗ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้พระยามหาโยธา พระยาสุรเสนา พระยาพิพัฒน์โกษา ยกกองทัพไปทางด่านพระเจดีย์สามองค์ ให้พระยาชุมพร (ชุย) ยกทัพเรือไปทางเมืองระนอง ไปช่วยอังกฤษรบกับพม่า

สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นที่จังหวัดชุมพรเพื่อเดินทัพเข้าไปในประเทศพม่า ยุวชนทหาร ดำรวจข้าราชการพลเรือนและประชาชนชาวชุมพรได้รวมกำลังกันสู้กับทหารญี่ปุ่น ฝ่ายไทยและญี่ปุ่นสู้รบกันหลายชั่วโมง รัฐบาลไทยและกองทัพญี่ปุ่นจึงได้ตกลงทำสัญญาเป็นพันธมิตรกันยุติการรบที่จังหวัดชุมพร และประเทศไทยอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไปยังประเทศพม่าได้ การรบครั้งนี้ทำให้สูญเสียชีวิตชาวชุมพรและอาคารบ้านเรือนของทางราชการและประชาชนชาวชุมพรเป็นอันมาก

การที่เมืองชุมพรเป็นเมืองหน้าด่านติดทะเลที่มีเส้นทางสู่ประเทศพม่าที่สั้นที่สุด และเป็นประตูจากภาคเหนือสู่ภาคใต้ของประเทศไทย จึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การยกพลขึ้นบกและรวมพลมาทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่สามารถสันนิษฐานได้ว่าชื่อ *ชุมพร* อาจเลือกมาจากคำว่า *ประชุมพล* ซึ่งมีความหมายว่า เป็นที่รวมพลหรือชุมนุมพล ต่อมาคำกร่อนลง กลายเป็น *ชุมพร* ไปในที่สุด หรือไม่เช่นนั้นชุมพรก็อาจจะแปลตรงตามความหมายของคำคือแปลว่าเป็นที่รวมของสิ่งดีสิ่งประเสริฐ หรือการร่วมกันช่วยชี้ยให้พรแก่กองทัพ ซึ่งมารวมพลกัน ณ เมืองนี้ ให้มีชัยในการสงคราม

เมืองชุมพรแต่เดิมตั้งอยู่ที่ใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเรียบเรียงไว้ในตำนานเมืองระนองตอนหนึ่งว่า *เมืองชุมพรประหลาดผิดกับเมืองอื่นในแหลมมลายู เมืองที่ตั้งมาแต่โบราณเช่นเมืองไชยา เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น ล้วนมีโบราณวัตถุและมีตัวเมืองปรากฏอยู่บ้าง รู้ได้ว่าเป็นเมืองมาแต่โบราณ แต่เมืองชุมพรยังไม่ได้พบโบราณสถานวัตถุเป็นสำคัญแต่อย่างใด^๑*

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๕๐ เรื่องตำนานเมืองระนอง. (พระนครฯ : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย, พ.ศ. ๒๔๖๔). หน้า ๒.

มีหลักฐานเพียงสังเขปที่พอจะสันนิษฐานถึงที่ตั้งเมืองชุมพรแต่เดิมได้ว่า ตั้งอยู่ระหว่างคลองท่าตะเภาและคลองชุมพร ริมฝั่งขวาของคลองชุมพร ตรงบ้าน ประเดิมหรือบ้านวัดประเดิม ตำบลตากแดด อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยเหตุที่ บริเวณนี้มีวัดเก่าขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใกล้เคียงหลายวัด เช่น วัดพระขวาง และวัด ประเดิม ที่ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุเหลืออยู่บ้าง และมีคลองชื่อเดียวกับเมือง ไหลผ่าน อีกทั้งมีวัดชื่อประเดิม ซึ่งมีความหมายว่าเริ่มต้นตั้งอยู่ในบริเวณนี้ด้วย ต่อ มาได้ย้ายเมืองจากบริเวณวัดประเดิมมาตั้งบริเวณบ้านท่าตะเภา ซึ่งอยู่ใกล้กับปาก อ่าว ครั้งนี้ตั้งเมืองที่บริเวณคลองใหญ่ซึ่งเรือสินค้าสามารถแล่นผ่านได้ ชื่อว่า คลอง ท่าตะเภา เป็นคลองเชื่อมจากปากอ่าวเข้ามาถึงเมือง สะดวกต่อการคมนาคมติดต่อ ค้าขายกับชุมชนอื่น ปัจจุบันยังคงมีท่าเรือและมีบ้านเรือนประชาชนหนาแน่นอยู่ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองในแหลม มลายูคราว ร.ศ. ๑๐๙ (พ.ศ. ๒๔๓๓) พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร จังหวัดชุมพรด้วย การเสด็จในครั้งนั้นปรากฏในจดหมายเหตุเสด็จประพาสหัวเมือง ในแหลมมลายูคราว ร.ศ. ๑๐๙ ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ พระราชดำเนินถึงพลับพลาที่ประทับแรมที่ท่าตะเภาเหนือหมู่บ้านที่เป็นเมืองชุมพร เวลาเย็น ๕ โมงเศษ เวลาจวนค่ำ เสด็จลงเรือพระที่นั่งข้ามฟากไปขึ้นที่ท่าบ้าน ผู้ว่าราชการเมือง แล้วเสด็จพระราชดำเนินประพาสหมู่บ้านตะเภาที่เป็นตลาด เมืองชุมพร แสดงว่าในรัชกาลที่ ๕ เมืองชุมพรได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่ท่าตะเภาแล้ว และ เมื่อตั้งมณฑลชุมพรขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้มีการก่อสร้างศาลารัฐบาลหรือ ที่ทำการมณฑลขึ้นที่ริมคลองท่าตะเภาตรงที่เป็นบ้านพักนายอำเภอเมืองชุมพรใน ปัจจุบัน

เมืองชุมพรก่อนที่จะเป็นมณฑลชุมพรและจังหวัดชุมพรในปัจจุบันนั้น มี ฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีอาณาเขตติดทะเล ๒ ด้าน มีเมือง เล็กๆ ขึ้นด้วย ๖ เมือง ทางด้านทะเลฝั่งตะวันออก ๔ เมือง คือ เมืองปะทิว (ปัจจุบัน คืออำเภอปะทิว) เมืองท่าแซะ (ปัจจุบันคืออำเภอท่าแซะ) เมืองตะโก (ปัจจุบันคือ อำเภอตะโก) เมืองหลังสวน (ปัจจุบันคืออำเภอหลังสวน) ทางฝั่งตะวันตกมีเมือง กระ (ปัจจุบันคืออำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง) เมืองมลิวัน (ปัจจุบันคือเกาะสองหรือ Victoria Point ของประเทศสหภาพพม่า) และเมืองระนอง (ปัจจุบันคืออำเภอเมือง ระนอง จังหวัดระนอง)

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้จัดการ ปกครองส่วนภูมิภาคแบบเทศาภิบาลขึ้น จึงได้มีการรวมเมืองต่างๆ จัดตั้งเป็น มณฑล เมืองชุมพรได้รับการจัดขึ้นเป็นมณฑลในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ประกอบด้วย

เมือง ๔ เมือง คือ ชุมพร ไชยา หลังสวน กาญจนดิษฐ์ ตั้งที่บัญชาการมณฑลที่เมืองชุมพร ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลสุราษฎร์ มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองไชยา จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๘ มณฑลสุราษฎร์จึงถูกยุบไปเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ

จังหวัดชุมพรเดิมเรียกว่า เมืองชุมพร มาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีการเปลี่ยนเรียกเมืองเป็นจังหวัด เมืองชุมพรจึงกลายเป็นจังหวัดชุมพรนับแต่นั้นมา

◆ อำเภอเมืองชุมพร ◆

อำเภอเมืองชุมพรตั้งอยู่ที่ถนนปรมินทรมรรคา ตำบลท่ามะกา มีพื้นที่ประมาณ ๗๔๙.๙ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอปะทิว อำเภอท่าแซะ
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอสวี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

◆ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ◆

วัดประเดิม หรือ วัดสุทธาวาสธาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลตากแดด สันนิษฐานว่าเป็นวัดสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะได้พบใบเสมาและเศียรพระพุทธรูปหินทรายสมัยอยุธยาจำนวนหนึ่งที่วัดนี้ จึงเชื่อกันว่าบริเวณวัดนี้เป็นที่ตั้งเมืองชุมพรเก่า ปัจจุบันมีโบราณสถานสำคัญคือพระปรางค์ก่ออิฐถือปูนรูปทรงแปลก สันนิษฐานว่าเดิมอาจจะไม่ใช่รูปทรงเช่นปัจจุบัน แต่ได้รับการบูรณะหลายครั้งจนเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม กล่าวกันว่าภายในองค์พระปรางค์มีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป และในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ จะมีงานปิดทองห่มผ้าองค์พระธาตุเป็นประจำทุกปี กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๓๔ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๔

วัดสามแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านสามแก้ว ตำบลนาชะอัง ที่ตั้งวัดอยู่บนเนินเขาเตี้ยๆ ซึ่งเคยมีการขุดพบลูกปัดสีต่างๆ และกลองมโหระทึกขนาดต่างๆ ลักษณะ

คล้ายกลองมโหระทึกที่พบที่เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี กรมศิลปากรประมาณอายุของกลองมโหระทึกที่พบที่บริเวณเนินเขาที่ตั้งของวัดสามแก้วนี้ อาจจะเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่มาเมืองหนึ่ง

วัดสามแก้วสร้างขึ้นประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๓ พระอุโบสถที่วัดนี้มีลักษณะหลังคาแตกต่างไปจากอุโบสถของวัดโดยทั่วไป คือ หลังคาไม่มีช่อฟ้าใบระกา พระอุโบสถวัดสามแก้วจึงมีลักษณะคล้ายกลองสี่เหลี่ยมลายไทย ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังฝีมือพระยาอนุศาสตร์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) ช่างเขียนมีชื่อในรัชกาลที่ ๗ พระยาอนุศาสตร์จิตรกรลงมือร่างและเขียนภาพตั้งแต่วันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๑ หยุดเขียนเมื่อมีธุระจำเป็นต้องเดินทางกลับกรุงเทพฯ และเดินทางกลับมาเขียนต่อจนแล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ โดยมีได้คิดค่าใช้จ่ายในการเขียนภาพครั้งนี้แต่อย่างใด ท่านได้วาดภาพที่พระอุโบสถแห่งนี้เพื่ออุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาพเขียนภายในพระอุโบสถแบ่งเป็น ๓ ตอน ตอนบนสุดเขียนภาพเทพพนมชายหญิง ตอนกลางเขียนภาพเทพเจ้าในเทพนิยาย ได้แก่ จัดุโลกบาล เทพนพเคราะห์ คณะเทพและพระโพธิสัตว์ ตอนล่างสุดตามช่องผนังระหว่างเสาและบานประตูหน้าต่างเขียนภาพพุทธประวัติ ส่วนผนังด้านหน้าพระประธานเขียนรูปแม่พระธรณีบีบมวยผมขนาดใหญ่ ฝีมืองดงามมาก

วัดท่ายางกลาง (วัดพิชัยาราม) ตั้งอยู่ที่บ้านท่ายาง สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน มีแต่เรื่องราวซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงบันทึกไว้เมื่อครั้งเสด็จฯ จวนเจ้าเมืองชุมพรที่ตำบลท่าสะมาท กล่าวถึงตำบลท่ายางว่า ท่ายางเป็นชุมชนสำคัญของเมืองชุมพรในอดีต มีโรงกงสีภาษีรุ่งนกออยู่หมู่หนึ่ง มีโรงเรียนค้าขายของราษฎรริมถนนสองฟากหนาแน่น มีโรงเตาต้มเหล้าสองฟากถนน เป็นต้น ปัจจุบันบริเวณบ้านท่ายางมีวัดเก่ารุ่นเดียวกัน ๓ วัด ตั้งเรียงติดต่อกัน คือ วัดท่ายางเหนือ วัดท่ายางกลาง และวัดท่ายางใต้ (วัดคงคาราม) สิ่งก่อสร้างของทั้ง ๓ วัด สร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมดยกเว้นวัดท่ายางกลาง ซึ่งยังมีพระอุโบสถเดิมเหลืออยู่

วัดพระขวาง ตั้งอยู่ที่ตำบลขุนกระโทง สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานเป็นที่ประดิษฐาน พระขวาง พระพุทธรูปปางมารวิชัยหินทรายพอกปูนทับขนาดใหญ่หน้าตักกว้าง ๑.๔๕ เมตร สูงประมาณ ๒.๕๐ เมตร มีตำนานเล่าเกี่ยวกับพระขวางว่า พระพุทธรูปองค์นี้ลอยน้ำมาแล้วหยุดขวางอยู่กลางคลองชุมพรตรงหน้าวัด ชาวบ้านช่วยกันดึงขึ้นมาแต่ไม่สำเร็จ ต่อมาพระพุทธรูปองค์นี้ไปเข้าฝันคน

แก่คนหนึ่งบอกว่าไม่ต้องจุดลาก ท่านจะเสด็จขึ้นไปเอง ขอให้สร้างที่อยู่ให้เสร็จเสียก่อน ชาวบ้านจึงร่วมกันสร้างวิหารขึ้นประดิษฐาน หลังจากสร้างวิหารแล้วเสร็จเช้าวันรุ่งขึ้นปรากฏว่าพระพุทธรูปขึ้นไปประดิษฐานในวิหารเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านจึงศรัทธานับถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จัดงานนมัสการในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ เป็นประจำทุกปี

ถ้าไกรลาสและถ้าสุวรรณ ตั้งอยู่ที่ตำบลหาดพันไกร บนเขาหาดพันไกร ภายในถ้ำประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์และพระพุทธรูปต่างๆ ซึ่งเดิมอาจจะมีการตั้งสมัยอชุตยา ต่อมามีการบูรณะซ่อมแซมลักษณะจึงเปลี่ยนแปลงไป ที่เชิงเขามีวัดตั้งอยู่วัดหนึ่งชื่อวัดสุวรรณ มีพระพุทธรูปหินทรายสมัยอชุตยาประดิษฐานอยู่ภายในโบสถ์ สันนิษฐานว่าโบราณวัตถุในถ้ำไกรลาส ถ้ำสุวรรณ และวัดสุวรรณอาจมีความเกี่ยวข้องกันหรือมีอายุร่วมสมัยกัน

พระมาลิกเจดีย์ ตั้งอยู่บนเกาะเล็กๆ ชื่อ มัตตโพน ริมฝั่งปากน้ำชุมพร บนเกาะมีเจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์สูงประมาณ ๑๒ เมตร ชื่อว่า พระมาลิกเจดีย์ เวล่าน้ำลงเต็มที่สามารถเดินตามสันทรายไปยังเกาะได้ พระมาลิกเจดีย์นี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมือง ทุกปีชาวเมืองจะจัดงานนมัสการในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๗

ถ้ำขุนกระทิง (แหล่งโบราณคดีเขานาพร้าว) ตั้งอยู่ที่หมู่ ๘ ตำบลขุนกระทิง เพิงผาที่ตั้งถ้ำขุนกระทิงอยู่ทางทิศตะวันออกของเขานาพร้าว ลักษณะเป็นเพิงผาขนาดใหญ่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นเพิงผาอยู่สูงจากระดับพื้นที่ทั่วไปในบริเวณนั้นประมาณ ๑๐ - ๑๕ เมตร บริเวณพื้นเพิงผามีทางเดินต่อกันเป็นแนวยาว ถ้ำขุนกระทิงอยู่ทางทิศใต้ของเพิงผา ภายในถ้ำประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ยาวประมาณ ๔ เมตร และพระพุทธรูปอื่นๆ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ในวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๕ ทุกปีจะมีงานประเพณีขึ้นถ้ำ ปิดทองพระพุทธรูปไสยาสน์ ในงานนี้การเล่นที่จัดให้มีเป็นประจำคือควายชน นอกจากนี้บริเวณหน้าเพิงผาเขานาพร้าวพบภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เป็นภาพลายเส้นบนผนังหินเขียนด้วยสีแดงมีลายเส้นตรง เส้นหยัก และวงกลม เขียนต่อกันหรือเป็นส่วนของภาพเดียวกัน บางส่วนของภาพถูกน้ำหินปูนเคลือบทับจึงมองเห็นได้ไม่ชัดเจนว่าเป็นภาพอะไร

วัดชุมพรรังสรรค์ ตั้งอยู่ที่หมู่ ๕ ตำบลนาทุ่ง ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ ๑ กิโลเมตร ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๒๕ แต่เดิมมีชื่อว่า วัดราชคฤห์ดาวคะนอง ประชาชนทั่วไปนิยมเรียกว่า วัดท่าตะเภาเหนือ เพราะตั้งอยู่ในหมู่บ้านท่าตะเภาเหนือ

พระยาเพชรกำแหงสงคราม (ชัย) เจ้าเมืองชุมพร เป็นผู้สร้างวัดชุมพร
รังสรรค์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๓ หลังจากทำศึกชนะพม่าและได้รับพระมหากรุณาธิคุณ
จากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่งตั้งให้เป็น **พระยาเพชรกำแหง**
สงคราม ในรัชกาลที่ ๕ การรถไฟได้ตัดทางรถไฟผ่านกลางบริเวณวัด ทำให้พื้นที่
วัดถูกแบ่งเป็น ๒ ส่วน จนถูกประชาชนเข้าถือครองพื้นที่ทางด้านตะวันออกของ
ทางรถไฟไปหมด พื้นที่ใช้สอยของวัดจึงเหลือเพียงพื้นที่ด้านตะวันตกของทางรถไฟ
เท่านั้น

พ.ศ. ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ปากน้ำชุมพร พระอุโบสถวัดชุมพร
รังสรรค์ (ในครั้งนั้นชื่อวัดท่าตะเภาเหนือ) ได้รับความเสียหายพังทลายลงเหลือแต่
พระประธานในพระอุโบสถเพียงองค์เดียว ประชาชนเห็นเป็นสิ่งอัศจรรย์จึงได้ถวาย
นามว่า **หลวงพ่อรอดสงคราม** เป็นที่เคารพบูชาอันศักดิ์สิทธิ์มาจนปัจจุบัน ความ
เสียหายจากสงครามในครั้งนั้นทำให้วัดต้องร้างลงชั่วระยะหนึ่ง จนเมื่อสงครามโลก
ครั้งที่ ๒ สงบลง พระปลัดเปี่ยม จนทสโร เจ้าอาวาสจึงกลับมาปฏิสังขรณ์
พระอุโบสถขึ้นใหม่

พ.ศ. ๒๕๐๐ คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดชุมพรได้พิจารณาให้วัดท่าตะเภา
เหนือเป็นวัดตัวอย่างของจังหวัดชุมพร และมีมติเห็นชอบให้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดชุมพร
รังสรรค์ มีความหมายว่าวัดนี้ชาวชุมพรเป็นผู้สร้าง

อนุสาวรีย์ยุวชนทหาร ตั้งอยู่ที่ตำบลบางหมาก ใกล้สะพานท่านางสังข์
ก่อสร้างเป็นรูปยุวชนทหารยืนในท่าถือปืน สร้างขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงวีรกรรม
ของทหารกองพันที่ ๓๘ ตำรวจและยุวชนที่ ๕๒ โรงเรียนศรียาภัยที่รวมกำลังกันต่อสู้
กับกองทหารญี่ปุ่นที่ยกพลขึ้นบกที่จังหวัดชุมพร ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อ
วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมืองชุมพรมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

หาดทรายรี อยู่ห่างจากเขตเทศบาลเมืองชุมพรไปทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร เป็นหาดทรายที่ยาวและมีทรายสีขาวสะอาดตา
เชื่อมติดต่อกับหาดภราดร แนวชายหาดทรายรีเป็นที่ตั้งอนุสรณ์สถานของ
พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ผู้ทรงสถาปนา
กองทัพเรือ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวชุมพรและจังหวัดใกล้เคียง

ศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพร เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว หลังคาทรง
ไทยแบบจตุรมุข เป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่บนเนินเขามัทรี สมมุติว่าตั้งอยู่บนเรือ

หลวงพระร่วง แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ด้านที่หันหน้าออกสู่ทะเลเป็นตัวศาล ภายในศาลประดิษฐานพระรูปยืนของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ บนผนังด้านหลังเหนือพระรูปนี้มีภาพเขียนสีน้ำมันของหลวงพ่อดุข วัดมะขามเต่า จังหวัดชัยนาท พระอาจารย์ของพระองค์ อีกส่วนหนึ่งจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนพระองค์

ตำหนักกรมหลวงชุมพร อยู่ต่ำจากศาลกรมหลวงชุมพรลงมา เล่ากันว่า พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ สิ้นพระชนม์ที่ตำหนักแห่งนี้ เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้วได้อัญเชิญพระศพลงเรือหลวงเจนทะเลเข้าไปยังกรุงเทพมหานคร และเรือหลวงพระร่วงได้อัญเชิญพระศพจากปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปวังท่าราชวรดิฐ หลังจากนั้นจึงอัญเชิญพระศพไปตั้งยังวังที่ประทับของพระองค์ที่ตำบลนางเลิ้ง (ปัจจุบัน คือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร)

พระตำหนักกรมหลวงชุมพรเดิมเป็นเรือนไม้ ปัจจุบันชำรุดมาก ทางราชการจึงรื้อออกและสร้างอาคารขึ้นใหม่แทนของเดิมเป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว หลังคาทรงไทย โดยเริ่มลงมือก่อสร้างเมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ ชาวจังหวัดชุมพรและจังหวัดใกล้เคียงถือว่าพระตำหนักแห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของจังหวัดชุมพร

เรือหลวงชุมพร เรือหลวงชุมพรเป็นเรือตอร์ปิโดขนาดใหญ่ มีความยาวตลอดลำเรือ ๖๘ เมตร กว้าง ๖.๕๕ เมตร เรือลำนี้ปลดประจำการเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ กองทัพเรือได้มอบเรือลำนี้ให้มาตั้ง ณ หาดทรายรี เพื่อเป็นอนุสรณ์ของกรมหลวงชุมพรฯ แต่นั้นมา ตั้งอยู่ใกล้กับตำหนักกรมหลวงชุมพร

สวนสมุนไพรหมอปอ อยู่บริเวณเชิงเขา เป็นโครงการของกระทรวงสาธารณสุขเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรที่มีคุณค่า สืบทอดเจตนารมณ์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ หรือหมอปอของชาวบ้าน

เกาะทะเล อยู่ห่างจากปากน้ำชุมพรระยะทางประมาณ ๑๓ กิโลเมตร เป็นเกาะหินปูนขนาดเล็กยาวประมาณ ๑๐๐ เมตร ตัวเกาะมีลักษณะเป็นโขดหิน ไม่มีหาดทรายหรือที่ราบ ลักษณะเด่นที่สุดของเกาะทะเลคือ ในตอนกลางของเกาะจะมีช่องซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของคลื่นทะเลไปอีกด้านหนึ่ง

หาดคอสน อยู่ห่างจากตัวเมืองชุมพรไปตามถนนสายชุมพร - ปากน้ำชุมพร (สายเก่า) ประมาณ ๑๓ กิโลเมตร เป็นหาดทรายผสมดินเลนที่มีหอยทะเล

ชุกชุม เช่น หอยรอก หอยกระปุก หอยขาว หอยแครงน้อย ฯลฯ

ปากน้ำชุมพร อยู่ห่างจากตัวเมืองชุมพร ประมาณ ๑๓ กิโลเมตร เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดชุมพร เพราะเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ และเป็นช่องทางที่เรือประมงเข้าออก

เกาะลังกาจิว (เกาะรังนก) ตั้งอยู่ด้านหลังของเกาะทองหลาง เป็นเกาะที่มีนกนางแอ่นทำรังมาก

ศาลหลักเมืองจังหวัดชุมพร ตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดชุมพร ถนนทางหลวงหมายเลข ๔๐๙๘ และ ๔๑๑๙ เป็นสัญลักษณ์ของการสร้างบ้านสร้างเมือง และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวจังหวัดชุมพร

เขาเจ้าเมือง อยู่ห่างจากหาดทรายรีเลียบริมทะเลประมาณ ๑ กิโลเมตร และแยกขวาไปตามถนนลาดยางอีก ๑ กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวซ้ายขึ้นเขาอีก ๔๐๐ เมตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นจุดชมทัศนียภาพที่สวยงามในระยะไกลได้

พระพุทธธาตุเจดีย์ศรีชุมพร พระพุทธธาตุเจดีย์ศรีชุมพร ตั้งอยู่บนเขาเจ้าเมือง เป็นเจดีย์ที่ชาวชุมพรและจังหวัดอื่นๆ ได้ร่วมกันสร้างขึ้น โดยมี นายประยูร พรหมพันธ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรในขณะนั้นเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง ออกแบบโดยนายประเสริฐ สุนทรโวาท สถาปนิกของกรมศิลปากร อธิบดีกรมศิลปากร ได้มอบพระธาตุ จำนวน ๑๐๐ องค์ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรนำไปบรรจุในพระเจดีย์เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป และชาวชุมพรถวายชื่อว่า **พระพุทธธาตุเจดีย์ศรีชุมพร**

พลับพลาชุมพร เดิมเป็นเรือนไม้ อยู่ภายในบริเวณพลับพลาปิยะมหาราช ห่างจากเขาเจ้าเมืองประมาณ ๕๐๐ เมตร ปัจจุบันกำลังดำเนินการก่อสร้างใหม่ เป็นพลับพลาคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาทรงไทย พลับพลาแห่งนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เคยเสด็จมาประทับแรมเมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินประพาสแหลมมลายูในปี ร.ศ. ๑๐๙ (พ.ศ. ๒๔๓๓) ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคลและความร่มเย็นแก่ชาวจังหวัดชุมพรโดยทั่วกัน

◆ อำเภอหลังสวน ◆

ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๑ ตำบลขันเงิน ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ ๗๖ กิโลเมตร อำเภอนี้มีพื้นที่ประมาณ ๙๓๕ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอทุ่งตะโก
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอละแม
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอพะโต๊ะ

หลังสวนเป็นเมืองเก่าเล็กๆ เมืองหนึ่งขึ้นกับเมืองชุมพร ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งมณฑลชุมพรขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๙ เมืองหลังสวนจึงเป็นเมืองหนึ่งขึ้นกับมณฑลชุมพร มีอำเภอขึ้นด้วย ๔ อำเภอ คือ อำเภอเมืองหลังสวน อำเภอสวี อำเภอพะโต๊ะ และอำเภอประจักษ์ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอเมืองหลังสวนเป็นอำเภอขึ้นเงิน และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเรียกเมืองเป็นจังหวัด เมืองหลังสวนจึงกลายเป็นจังหวัดหลังสวนอยู่ระยะหนึ่ง จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ จังหวัดหลังสวนจึงถูกยุบลงและให้อำเภอขึ้นเงินเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดชุมพร และครั้งหลังสุดในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปลี่ยนชื่ออำเภอขึ้นเงินเป็นอำเภอหลังสวน เพราะเป็นชื่อที่ประชาชนนิยมเรียกกันเป็นส่วนมาก

ความหมายของชื่ออำเภอหลังสวน น่าจะมาจากคำว่า รังสวน หรือ คำว่า คลังสวน ซึ่งแปลว่าที่มีสวนมาก เพราะที่เมืองหลังสวนนี้มีสวนมากมาแต่อดีต ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงมีรับสั่งเมื่อคราวเสด็จตรวจการมณฑลปักษ์ใต้ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ว่า ที่ตั้งเมืองหลังสวนอยู่ลึกขึ้นไปจากปากน้ำมาก ลำน้ำแคบเป็นอย่างชนิดที่เรียกว่า คลอง ทางฝั่งขวา (ข้างลง) ไกลปากน้ำมีเขาดกน้ำแห่งหนึ่งเรียกว่าเขาลิงต่าง สองฝั่งน้ำมีต้นมะพร้าวแลต้นหมากตาดต้นไปสมชื่อเมืองฯ อันชื่อว่าหลังสวนนี้ น่าจะเนื่องมาจากรังสวนที่แปลว่ามีสวนมาก^๑

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ถ้าเขาเงิน ตั้งอยู่ที่บ้านเขาเงินหมู่ที่ ๗ ตำบลท่ามะปลา (เดิมชื่อเขาเอ็นหรือเขาเอน) บนเขาเงินมีถ้ำอยู่ ๓ ถ้ำ ถ้ำกลางอยู่ต่ำกว่าอีก ๒ ถ้ำ ปากถ้ำกลางหันหน้าไปทางทิศใต้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ (ร.ศ. ๑๐๘) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาที่ถ้ำนี้และได้ทรงจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. และปีที่

^๑ กรมการศาสนา. “ระยะทางสมเด็จพระมหาสมณะ เสด็จตรวจการคณะสงฆ์ในมณฑลปักษ์ใต้ พ.ศ. ๒๔๕๕”, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ฉบับกรมการศาสนา. (พระนครฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๑). หน้า ๓๖.

เสด็จ (ร.ศ. ๑๐๘) ไว้ที่ผนังถ้ำกลางด้านขวามือ ภายในถ้ำกลางปัจจุบันมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ๑ องค์ พระพุทธรูปปูนปั้นทาสีbronze ๖ องค์ ที่ไหล่เขาด้านหลังถ้ำกลางมีพระสังกัจจายน์ปูนปั้นองค์ใหญ่สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ ประดิษฐานอยู่ สูงจากถ้ำกลางขึ้นไปมีพระพุทธรูปบาทจำลองสัมฤทธิ์ประดิษฐานอยู่ นอกจากนี้ที่ช่องอนหินหน้าถ้ำริมฝั่งแม่น้ำหลังสวนมีพระเจดีย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นองค์หนึ่งสูงประมาณ ๘.๑๕ เมตร ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ ๔.๕ เมตร ที่ฐานเจดีย์มีค้ำจารึกกล่าวถึงการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคมาที่ถ้ำชันเงิน พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระยาจรูญราชโกศากร ผู้ว่าราชการเมืองหลังสวน ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์นี้ วันเดือนปีที่สร้าง วันเดือนปีที่แล้วเสร็จ งบประมาณดำเนินการก่อสร้าง และให้เปลี่ยนนามถ้ำเป็นถ้ำเขาเงิน

บริเวณถ้ำเขาเงินในปัจจุบันได้พัฒนาบริเวณเป็นสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ชุมพร ปลูกไม้ผลและไม้ประดับ และจัดให้มีงานประเพณีขึ้นถ้ำ ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นประจำทุกปี

วัดราษฎร์บูรณาราม ตั้งอยู่ที่หมู่ ๒ ตำบลท่ามะปลา เดิมชื่อว่า วัดเขาห่อ เนื่องจากมีภูเขาล้อมรอบ สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๒๙๖ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ในรัชกาลที่ ๓ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๕ ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปให้^๑ ให้เป็นพระประธานในพระอุโบสถและพระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดราษฎร์บูรณาราม ต่อมาเจ้าคุณภัทรธรรมธาดาแห่งวัดสามแก้ว เจ้าคณะจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการเปลี่ยนนามวัดใหม่ว่า วัดราษฎร์บูรณาราม เพราะเป็นวัดในชนบทที่อยู่ห่างไกลไม่เหมาะสมที่จะใช้ชื่อราษฎร์บูรณาราม

วัดราษฎร์บูรณาราม มีลำห้วยไหลผ่านกลางวัด จึงเสมือนถูกแบ่งเป็นสองส่วน ชาวบ้านจึงเรียกว่า วัดนอก วัดใน ที่วัดนี้เดิมมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ คือ เจดีย์อิทธิพลศิลปะสมัยศรีวิชัย (ปัจจุบันพังทลายลงแล้ว) พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยเชียงแสนและพระพุทธรูปดินเผาสมัยอยุธยา (ปัจจุบันหายไปหมดแล้ว)

อย่างไรก็ตาม ในเขตสังฆาวาสมีอาคารที่มีลักษณะศิลปกรรมงดงามอยู่หลังหนึ่งคือกุฏิไม้ประดับเชิงชายฉลุวดลาย สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ปัจจุบันยังคงอยู่ในสภาพดีและใช้เป็นกุฏิสงฆ์ วัดราษฎร์บูรณารามแห่งนี้ได้รับรางวัลที่ ๑

^๑ อุทัย ชูโชติ. ประวัติวัดราษฎร์บูรณาราม. (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๙).

ในการประเมินมาตรฐานวัดระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๖๕ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณรและสถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนในละแวกวัด ตั้งอยู่ในวัดนี้ด้วย

นอกจากสถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีดังกล่าวแล้ว ที่อำเภอหลังสวนมีแผ่นดินส่วนหนึ่งของคอคอดกระ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในด้านที่เป็นภูมิประเทศซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยและของโลก หากได้ดำเนินขุดแผ่นดินส่วนนี้ออกให้เป็นคลองเชื่อมมหาสมุทรอินเดียกับอ่าวไทย เพราะจะเป็นการย่นระยะทางของเรือสินค้าต่างๆ ไม่ต้องไปอ้อมแหลมมลายูที่ประเทศสิงคโปร์

คอคอดกระ ตั้งอยู่ระหว่างอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร กับ อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง ยาวประมาณ ๕๐ กิโลเมตร นับเป็นส่วนที่แคบที่สุดของแหลมมลายู ในสมัยโบราณใช้เป็นเส้นทางสำหรับเดินตัดข้ามจากทะเลตะวันตกมายังทะเลตะวันออก อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หากประเทศไทยขุดคอคอดกระจะได้รับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจอย่างมหาศาล แต่ในขณะเดียวกันก็อาจจะเกิดปัญหาในเรื่องการดูแลรักษาดินแดนทางภาคใต้ของประเทศไทย ทำให้รัฐบาลไทยยังไม่อาจตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ ได้

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอหลังสวนมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ อยู่บริเวณด้านหน้าทางเข้าถ้าเขาเงิน มีเนื้อที่ทั้งหมด ๗๕ ไร่ เป็นสวนภูเขาซึ่งลักษณะส่วนใหญ่เป็นธรรมชาติ บนเขามีศาลาพักผ่อนเป็นระยะ และมีรอยพระพุทธรูปอยู่บนเขา เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ของนักท่องเที่ยว

เกาะพิทักษ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางน้ำจืด เป็นเกาะขนาดเล็ก อยู่ห่างจากฝั่งประมาณ ๑ กิโลเมตร เป็นเกาะที่มีโขดหินสวยงามมาก และมีหมู่บ้านชาวประมงอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะ มีหาดทรายเล็กๆ และสามารถเดินทางไปได้โดยเรือประมงจากบริเวณปากน้ำตะโก เมื่อยามน้ำลดสามารถเดินจากฝั่งถึงตัวเกาะได้

หาดคอเขา ตั้งอยู่ที่ตำบลนาพญา เป็นหาดที่มีความสวยงามไปด้วยธรรมชาติและท้องทะเล ถัดจากชายหาดขึ้นมาเป็นเนินเขามีไม้ป่านานาชนิด และยังเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์เทพนิมิตร (วัดคอเขา) มีพระพุทธรูปปางประทานพรองค์ใหญ่ และรูปเจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้อีกด้วย

น้ำตกห้วยเหมือง น้ำตกผางาม น้ำตกสามแหว น้ำตกทั้งสามแห่งนี้อยู่ที่บ้านห้วยเหมือง อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๖๕ กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดกลางที่มีความสวยงามมาก

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามแล้ว หลังสวนยังเป็นแหล่งปลูกผลไม้สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ เช่น มังคุด ทุเรียน เงาะ ลางสาด ฯลฯ

◆ อำเภอสวี ◆

อำเภอสวี ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลด้านตะวันออก ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ถนนปกครอง ตำบลนาโพธิ์ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๓๓ กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่ออำเภอเมืองชุมพร
ทิศใต้	ติดต่ออำเภอทุ่งตะโก
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่ออำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

สวีเป็นชื่อเมืองเก่าเมืองหนึ่งในสมัยโบราณ กล่าวกันว่าเดิมชื่อ ฉวี แล้วเพี้ยนเป็น สวี ในภายหลัง เมืองฉวีหรือสวีเดิมตั้งอยู่ที่ใดไม่มีหลักฐานปรากฏ จนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในส่วนภูมิภาคใหม่ เมืองสวีจึงได้รับการจัดตั้งเป็น อำเภอสวี

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

พระบรมธาตุสวี ตั้งอยู่ที่บ้านสวี ตำบลสวี ในบริเวณวัดพระธาตุสวี สันนิษฐานว่าคงจะสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างชัดเจน มีแต่เพียงตำนานเล่าว่า ประมาณปี พ.ศ. ๑๘๐๓ พระเจ้าศรีธรรมมาโสกราช เสด็จยกกองทัพขึ้นมารบกับกองทัพอยุธยาที่บริเวณเมืองกำเนิดนพคุณ เมื่อสงครามเสร็จสิ้น พระองค์จึงเสด็จยกกองทัพกลับเมืองนครศรีธรรมราช ระหว่างที่หยุดพักรัฟพลในเขตเมืองสวีบริเวณวัดร้างแห่งหนึ่ง มีกาฝูงหนึ่งจับกลุ่มส่งเสียงร้องและกระพือปีกอยู่บนกองอิฐเก่ากองหนึ่ง พวกทหารไล่เท่าไรก็บินกลับมาที่เดิมอีกและในกาฝูงนั้นมีกาเผือกอยู่ตัวหนึ่งตัวเป็นที่น่าสนใจ พระองค์จึงโปรดฯ ให้เรียกกองอิฐนั้นออกดูพบว่าใต้กองอิฐนั้นเป็นฐานพระเจดีย์ใหญ่และเมื่อขุดลึกลงไปได้พบผอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จึงโปรดฯ ให้ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์องค์นั้นขึ้น พร้อมทั้งนำพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้เช่นเดิมด้วย แล้วพระราชทานชื่อว่า พระบรมธาตุ กาวีปีก หมายถึง พระบรมธาตุกากระพือปีก (คำว่า กระพือ ภาษาปักษ์ใต้เรียกว่า วิ ต่อมาคำว่า กาวี เพี้ยนเป็นสวี จึงได้เรียกว่า พระบรมธาตุสวี ในที่สุด) และเมื่อพระเจ้าศรีธรรมมาโสกราชจะเสด็จยกกองทัพกลับเมืองนครศรีธรรมราชนั้น พระองค์ได้ตัดศีรษะนายทหารคนหนึ่งชื่อว่า นายเมือง เช่นสรวงบูชาไว้ที่ศาล

เพียงตา เพื่อให้วิญญานนายเมืองเฝ้าองค์พระบรมธาตุไว้ ศาลนี้เรียกว่า ศาลพระเสื้อเมือง ชาวบ้านโดยเฉพาะชาวจีนนับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ มักเรียกกันว่า ศาลพ่อท่านเมือง

ในต้นรัชกาลที่ ๖ องค์พระบรมธาตุสวี่ได้หักพังลงมา และถูกปลอยทิ้งไว้ อยู่หลายปีจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ หลวงพ่อทอง พุทธสุวรรณโณ อดีตเจ้าอาวาสดอน-สทอน และพระครูดำ จันทร์โตณ อดีตเจ้าคณะอำเภอสวี่ได้จัดการบูรณะซ่อมแซม และสร้างเจดีย์องค์ใหญ่ครอบองค์เจดีย์เดิมไว้ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้มีการบูรณะซ่อมแซมกำแพงแก้วรอบองค์พระเจดีย์ และเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร ได้เป็นประธานยกยอดหัวเม็ดพระบรมธาตุสวี่

พระบรมธาตุสวี่เป็นที่เคารพสักการะของชาวสวี่และประชาชนในจังหวัดใกล้เคียง ประมาณกลางเดือน ๖ ประชาชนจะจัดให้มีงานนมัสการองค์พระธาตุเป็นประจำทุกปี

วัดถ้ำขวัญเมือง ตั้งอยู่ที่ตำบลนาโพธิ์ สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน เดิมบริเวณวัดถ้ำขวัญเมืองเป็นป่าทึบ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก บนเขาถ้ำขวัญเมืองมีถ้ำหลายถ้ำใช้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ทางด้านตะวันออกมีถ้ำใหญ่อยู่ถ้ำหนึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเนื้อโลหะทรงเครื่อง ปางห้ามสมุทร สูงประมาณ ๑.๖๖ เมตร ๑ องค์ กล่าวกันว่าเป็นพิมพ์เดียวกับพระปางห้ามสมุทรในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม นอกจากนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ทางวัดได้ก่อสร้างเจดีย์บนภูเขา ๑ องค์ ภายในองค์เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอรหันตสาวกธาตุไว้ด้วย ไตรฐานเจดีย์เป็นห้องพัก ห้องสวดมนต์ของพระภิกษุสงฆ์ ปัจจุบันวัดนี้ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมธรรมะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอสวี่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑,๗๐๐ ไร่ เป็นศูนย์ทดลองปลูกมะพร้าว Mawa ซึ่งเป็นพันธุ์ผสมระหว่างพ่อพันธุ์อัฟริกากับแม่พันธุ์มาเลเซีย โดยมีแปลงทดลองปลูกพืชอื่นๆ เช่น พริกไทย กาแฟ โกโก้ ปลูกสลับกับแปลงมะพร้าว

หาดทรายรีสวี่ ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าหิน เป็นหาดทรายที่สวยงามที่สุดในอำเภอสวี่

ถ้ำทิพย์ปรีดา ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาค่าย ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๗๐ กิโลเมตร เป็นภูเขาหิน มีลำธารไหลผ่านด้านหน้า บริเวณภูเขา มีถ้ำน้อยใหญ่ประมาณ ๔๐ ถ้ำ แต่ละถ้ำงดงามมาก บางถ้ำมีแอ่งน้ำอยู่ภายในด้วย

◆ อำเภอท่าแซะ ◆

ที่ว่าอำเภอท่าแซะตั้งอยู่ที่ถนนท่าแซะ - สะพลี หมู่ที่ ๖ ตำบลท่าแซะ ห่างจากจังหวัดประมาณ ๓๑ กิโลเมตร พื้นที่ประมาณ ๑,๔๕๕ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอปะทิว และอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองชุมพรและอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองชุมพรและอำเภอปะทิว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง และประเทศสหภาพพม่า

อำเภอท่าแซะ เดิมคือเมืองท่าแซะ เป็นเมืองเล็กขึ้นกับเมืองชุมพร ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้จัดการปกครองหัวเมืองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล จัดให้อำเภอท่าแซะขึ้นตรงต่อจังหวัดชุมพร ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้ยุบอำเภอท่าแซะเป็นกิ่งอำเภอท่าแซะขึ้นต่ออำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร และได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอขึ้นตรงต่อจังหวัดชุมพรอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

วัดเทพเจริญ (ถ้ำรับร่อ) ตั้งอยู่เชิงเขาพระ ตำบลท่าข้าม ไม่ปรากฏหลักฐานแต่มีตำนานพื้นบ้านเล่ากันต่อมาว่า เขาพระหรือเขารับร่อ เป็นเขาหินปูนมีถ้ำอยู่หลายถ้ำ ที่สำคัญคือ ถ้ำทะเลเซียะ มีพระพุทธรูปปูนปั้นองค์ใหญ่ ปางมารวิชัย เรียกว่า พระหลักเมือง หรือ พระปู่หลักเมือง หน้าตักกว้างประมาณ ๓ เมตร ประดิษฐานอยู่กลางถ้ำ รอบๆ ถ้ำมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ๒ องค์ พระพุทธรูปแกะสลักจากไม้จำนวนนับร้อยองค์ หน้าถ้ำมีพระพุทธรูปปูนปั้นทรงเครื่องปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๕๐ - ๒.๐๐ เมตร จำนวน ๓ องค์ ซึ่งอาจจะสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรืออยุธยาตอนปลายเป็นอย่างสูง และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ไว้เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕

นอกจากถ้ำทะเลเซียะ หรือ ถ้ำพระแล้ว ที่เขารับร่อนี้ยังมีถ้ำที่สำคัญอีกถ้ำหนึ่ง คือ ถ้ำอ้ายเตย ภายในถ้ำดัดแปลงใช้เป็นที่วิปัสสนากรรมฐาน ผนังด้านหนึ่งของถ้ำมีภาพจิตรกรรมพระพุทธรูปปางไสยาสน์สูงจากพื้นถ้ำประมาณ ๔๐ เซนติเมตร เป็นภาพที่เขียนยังไม่แล้วเสร็จ สันนิษฐานว่าอาจจะเขียนขึ้นในสมัย

อยุธยา โดยสืบทอดคติการสร้างภาพพระพุทธรูปไสยาสน์ในถ้ำตามแบบวัฒนธรรมทวารวดี เช่น ที่ถ้ำฝาโถ ถ้ำจาม จังหวัดราชบุรี แต่การสร้างภาพเปลี่ยนแปลงวิธีการไปจากการสลักภาพลงบนผนังแล้วลงสี แต่เป็นการลงสีบนภาพอย่างเดียว ภาพเขียนนี้ในปัจจุบันลบเลือนไปมาก นอกจากถ้ำต่างๆ แล้ว ที่ศาลาราชภัฏสามัคคี ซึ่งตั้งศพลวงปู่ไสย มีรอยพระพุทธรูปสลักจากหินทรายสีแดง สลักภาพลายมงคล ๑๐๘ ประการ ส่วนขอบสลักภาพกิจกรรมของกลุ่มชน ซึ่งคงเป็นกลุ่มชนท้องถิ่นนี้ รอยพระพุทธรูปจำลองนี้เดิมประดิษฐานอยู่ในถ้ำพระ แหล่งโบราณคดีนี้เป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี กรมศิลปากร จึงประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๓ ตอนที่ ๓๔ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๔

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอท่าชะม่มีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

วนอุทยานน้ำตกกะเปาะ อยู่ในตำบลสลวย ห่างจากอำเภอท่าชะม่มตามทางหลวงเพชรเกษม ประมาณ ๑๓ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๗,๐๐๐ ไร่ เป็นสวนป่าร่มรื่น มีน้ำตกขนาดเล็กไหลผ่านตลอดทั้งปี เป็นป่าที่มีทัศนียภาพน่าชมมาก

ศาลพ่อตาหินช้าง หรือ ศาลพ่อศรีหริตมงคล ตั้งอยู่ที่ตำบลสลวย ริมเชิงเขาติดกับถนนเพชรเกษมระหว่างกิโลเมตรที่ ๔๕๓ - ๔๕๔ เป็นศาลที่ประดิษฐานหินศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกกันว่า **พ่อหิน** ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของผู้เดินทางผ่านไปมา

◆ อำเภอปะทิว ◆

ที่ว่าการอำเภอปะทิวตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลบางสน (พื้นที่เป็นที่ราบสูง) มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จดเขตอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศใต้	จดเขตอำเภอเมืองชุมพร
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	จดอำเภอท่าชะม่ม

อำเภอปะทิวเดิมเป็นเมืองเก่าในสมัยอยุธยา เป็นเมืองเล็กขึ้นกับเมืองชุมพรในอดีต จนเมื่อเมืองชุมพรเปลี่ยนไปเป็นจังหวัดชุมพร เมืองปะทิวจึงเปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอปะทิวขึ้นกับจังหวัดชุมพร

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

เขาเจดีย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางสน บนยอดเขามีเจดีย์เก่าองค์หนึ่ง ปัจจุบัน

หักพังหลายลงแล้ว มองจากเชิงเขาเห็นแต่เพียงซากส่วนยอดเจดีย์ สร้างขึ้นเมื่อใด ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน เล่ากันต่อๆ มาว่า สร้างขึ้นก่อนกรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่า พอสร้างองค์เจดีย์เสร็จก็เกิดสงครามกับพม่าพอดี

ดอนยายซี ดอนตาเถร ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลบางสน ดอนยายซีอยู่ห่างจากเขาเจดีย์ประมาณ ๑ กิโลเมตร ลักษณะเป็นเนินดินสูงประมาณ ๑ เมตร กว้างยาวด้านละประมาณ ๔๐ เมตร ใช้หินก่อเป็นขอบกันดินพังทุกด้าน ส่วนดอนตาเถรตั้งอยู่ไม่ห่างจากดอนยายซีเท่าไร เดิมมีลักษณะเช่นเดียวกับดอนยายซี เมื่อปรับพื้นที่เพื่อสร้างที่ว่าการอำเภอปะทิวได้พบเศษกระเบื้องถ้วยชาม และหินแกะสลักเป็นรูปดอกไม้ จึงมีผู้สันนิษฐานว่าบริเวณดอนยายซีและดอนตาเถรอาจจะเป็นที่ตั้งเมืองปะทิวในอดีตสมัยหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอปะทิวมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

หาดทุ่งวัวแล่น ตั้งอยู่ที่ตำบลสะพลี ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๑๖ กิโลเมตร เป็นชายหาดที่มีทรายสีขาวนวลละเอียดงดงามมาก และทางตอนใต้ของหาดนี้ที่บริเวณเชิงเขา **โพธิ์แบะ** มีแนวหาดหินใต้น้ำเป็นแหล่งดำน้ำตื้นที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดชุมพร^๑ มีสาหร่าย ฟองน้ำ ดอกไม้ทะเล และปลานานาชนิด ซึ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างดี

ถ้ำน้ำลอด เขาพลู อยู่ในเขตบ้านทุ่งยอ ตำบลชุมโค เป็นถ้ำที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง มีหินงอกหินย้อย พื้นถ้ำมีธารน้ำไหล สันนิษฐานว่าเกิดจากหยดน้ำฝนซึมผ่านปล่อง ซึ่งมีอยู่มากเป็นระยะๆ เหนือเพดานถ้ำ ถ้ำนี้มีแนวยาวไปทะลุปากถ้ำอีกด้านหนึ่งได้

หาดสะพลี ตั้งอยู่บริเวณอ่าวสะพลี อยู่ห่างจากอ่าวทุ่งวัวแล่นไป ๒ กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชาวประมง ชื่อบ้านท่าเสม็ด ซึ่งมีฝีมือขึ้นชื่อในการทำกะปิ

ถ้ำเขาทะเลทรัพย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาทะเลทรัพย์ เป็นถ้ำที่เกิดในเทือกเขาหินปูนขนาดใหญ่ ตัวถ้ำสามารถเดินทะลุผ่านได้ และเป็นที่ตั้งของวัดถ้ำทะเลทรัพย์ มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ แต่ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนจากสภาพเดิมไปเสียแล้ว นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะมีวัสดุก่อสร้างเข้ามาแทรกแซงธรรมชาติ จึงทำให้ความงามนั้นลดน้อยลงไปจนน่าเสียดาย

^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, แผ่นพับแนะนำจังหวัดชุมพร. (ตุลาคม ๒๕๓๗).

◆ อำเภอละแม ◆

อำเภอละแม ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลละแม อำเภอละแม อยู่ระหว่างภูเขาและทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีฝนตกชุกระหว่างเดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน และเป็นฤดูแล้งในเดือนธันวาคม เมษายน มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดตำบลบ้านควน ตำบลนาพญา อำเภอหลังสวน
ทิศใต้	จดตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	จดตำบลบึงหวาน อำเภอพะโต๊ะ

ละแม เดิมเป็นตำบลหนึ่งขึ้นกับอำเภอหลังสวน ต่อมาเลื่อนฐานะเป็นกิ่งอำเภอเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และเลื่อนฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอละแมมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

บ่อน้ำร้อนถ้ำเขาพลู ตั้งอยู่ที่ตำบลสวนแดง ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๗ กิโลเมตร มีลักษณะเป็นบ่อน้ำร้อน ๓ บ่อ ในบริเวณเดียวกันมีถ้ำอยู่ ๔ ถ้ำ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงามมาก

หาดตะวันตก ตั้งอยู่ที่ตำบลละแม เป็นชายหาดขนาดใหญ่สวยงามมาก เหมาะแก่การพักผ่อน

◆ อำเภอพะโต๊ะ ◆

อำเภอพะโต๊ะ ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ตำบลพะโต๊ะ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดชุมพร ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๑๖๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อเขตอำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร และเขตอำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง
ทิศใต้	ติดต่อเขตอำเภอละแม จังหวัดชุมพร และเขตอำเภอเกาะเปอร์ จังหวัดระนอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขตอำเภอหลังสวน
ทิศตะวันตก	ติดต่อเขตอำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

อำเภอพะโต๊ะ เดิมเป็นกิ่งอำเภอขึ้นกับอำเภอหลังสวน ปัจจุบันเปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอเมื่อ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ มีเรื่องเล่ากันต่อๆ มาว่าชื่อพะโต๊ะ มาจากคำว่า ตวจ๊ะ ซึ่งเป็นชื่อของหัวหน้าครอบครัวชาวมุสลิมที่เข้ามาตั้ง

ถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลพะโต๊ะเป็นครอบครัวแรก สันนิษฐานว่าชาวบ้านเรียกตาเง๊ะว่า
ตะโต๊ะ แล้วต่อมาเพี้ยนเป็น พะโต๊ะ

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอพะโต๊ะมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

น้ำตกเหวไหลม ตั้งอยู่ที่ตำบลปากทรง ห่างจากที่ทำการอำเภอประมาณ
๑๖ กิโลเมตร เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ประกอบด้วยน้ำตก ๒ ชั้น ชั้นที่ ๒ เป็นน้ำตก
ที่สวยงาม มีความสูงประมาณ ๔๐ เมตร กว้างประมาณ ๒๕ เมตร ไหลลงมา
จากหน้าผาหินแกรนิตสู่แอ่งน้ำขนาดกลางที่เต็มไปด้วยโขดหินน้อยใหญ่ ไหล
ลัดเลาะเป็นลำธารอันคดเคี้ยวผ่านตัวอำเภอพะโต๊ะลงสู่แม่น้ำหลังสวน

แก่งบกไฟ อยู่ก่อนถึงน้ำตกเหวไหลม เข้าไปประมาณ ๘ กิโลเมตร
เป็นเกาะแก่งกลางลำคลองบกไฟที่มีโขดหินน้อยใหญ่ผุดขึ้นกลางลำธาร เป็น
ทัศนียภาพที่งดงามมาก

◆ อำเภอทุ่งตะโก ◆

ที่ว่าการอำเภอทุ่งตะโกตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ถนนสายชุมพร - สุราษฎร์ธานี
ตำบลทุ่งตะไคร่ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๖๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๓๓๕
ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสวี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอหลังสวน
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

ก่อน พ.ศ. ๒๕๓๔ ทุ่งตะโกมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอขึ้นกับจังหวัดชุมพร
ปัจจุบันได้รับการเลื่อนฐานะขึ้นเป็นอำเภอตั้งแต่วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

พระธาตุมูจลิน ตั้งอยู่ที่บ้านหนองจิก ตำบลทุ่งตะไคร่ เดิมเป็นวัดร้างอยู่ใน
ป่า สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน องค์พระธาตุมูจลินตั้งอยู่บนเนินดินมีคูน้ำ
ล้อมรอบ ติดกับคลองตะโก ลักษณะองค์พระธาตุเป็นเจดีย์เก่า องค์ไม่ใหญ่นัก
สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลศิลปะสมัยศรีวิชัย ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก

แหล่งท่องเที่ยว อำเภอพะโต๊ะมีแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

หาดอรุโณทัย ตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำตะโก การเดินทางใช้ทางหลวง
หมายเลข ๔๑ ไปประมาณ ๕๐ กิโลเมตร แล้วแยกซ้ายบริเวณสี่แยกเขาปีบปากน้ำ

ตะโก เข้าไปอีกประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นชายหาดขนาดใหญ่ มีความยาวตลอดหาดประมาณ ๖ กิโลเมตร บริเวณใกล้นี้มีทิวสนที่หนาแน่นเป็นที่ตั้งของศาลพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ด้านข้างศาลมีซากเต่ามะเฟืองขนาดใหญ่บรรจุอยู่ในกรอบแก้ว

น้ำตกทับช้าง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๔๑ บริเวณป้อมตำรวจสามหม้าย เขตอำเภอหลังสวนเข้าไปตามถนนลูกรังอีกประมาณ ๑๕ กิโลเมตร รวมระยะทางจากตัวจังหวัดประมาณ ๖๕ กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่สวยงามมาก ในบริเวณอุทยานแห่งชาติคลองเผลา บริเวณรอบน้ำตกเป็นป่าเขาที่เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ธรรมชาติและมีสัตว์ป่าอาศัยชุกชุมมาก

◆ ประเพณีและงานประจำปีที่สำคัญของจังหวัดชุมพร ◆

มีงานประเพณีที่สำคัญในรอบปี ดังนี้

๑. งานวันกาแฟลวี ที่อำเภอหลังสวน ประมาณเดือนกุมภาพันธ์
๒. งานปิดทองพ่อบุหลังกเมืองและขึ้นถ้ำรับร่อ วัดเทพเจริญ อำเภอท่าแซะ ระหว่างวันแรม ๑๒ - ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ (ประมาณเดือนเมษายน)
๓. งานประเพณีขึ้นถ้ำเขาเงิน วัดถ้ำเขาเงิน อำเภอหลังสวน วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๕
๔. งานวันผลไม้หลังสวน ประมาณระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๔ สิงหาคม
๕. ประเพณีรับ - ส่งตายาย จังหวัดชุมพร ประมาณเดือนกันยายน
๖. งานประเพณีการแห่พระแข่งเรือ อำเภอหลังสวน วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ (ประมาณเดือนตุลาคม)
๗. งานเทิดพระเกียรติกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ที่หาดทรายรี ระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๕ ธันวาคม ของทุกปี
๘. งานเกษตรชุมพร อำเภอเมือง ประมาณเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม

เฉพาะที่อำเภอหลังสวนมีประเพณีที่ทำกันมาตั้งแต่โบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ที่สำคัญคือ

งานประเพณีรับ - ส่ง ตายาย

ประเพณีรับ - ส่ง ตายาย เดิมชื่อประเพณีใส่เปรตส่งเปรต เมื่อฟังแต่ชื่อรู้สึกว่ามันกลัว เจ้าอาวาสวัดขันเงิน (พระเทพวงศาจารย์) จึงเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ว่า **ประเพณีรับ - ส่ง ตายาย**

ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ให้พ่อ - แม่ ปู่ - ย่า ตา - ยาย ตลอดจนญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยศรัทธา เชื่อว่าผู้ที่ตายแล้วจะได้รับการปลดปล่อยให้มาพบลูกหลานและญาติพี่น้องของตน ได้ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งเรียกว่า วันรับตา - ยาย มีการทำบุญตักบาตร เพื่อเป็นการต้อนรับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ของที่ใช้รับตา - ยาย มีดังนี้ มีข้าวบิณฑ (คือก้อนข้าวในสมัยโบราณ ใช้ข้าวใหม่ทำ) ทำเป็นกรวยแหลม จำนวน ๙ กรวย ประดับด้วยฉัตรธงและดอกไม้ เพื่อกัดมัม พักทองต้ม ฝรั่งสุก ผลไม้ต่างๆ จัดเป็นถาด ตั้งไว้หน้าพระพุทธรูป แล้วให้พระชกบังสกุล

ในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ซึ่งเป็นวันสารทจะมีพิธีที่เรียกว่า วันส่ง ตา - ยาย ในตอนเช้า บรรดาญาติพี่น้องของผู้ล่วงลับจะทำบุญเลี้ยงพระ และนำ อาหารของแห้ง ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ พร้อมทั้งภาชนะใส่ของไว้ให้ครบเพื่อเป็น เสบียงไว้ใช้ เช่น หอม กระทียม พริกแห้ง เกลือ กะปิ น้ำตาล พร้อมทั้งอาหารแห้งอื่น เช่น ปลาเค็ม เนื้อเค็ม นอกจากนี้ยังมีสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำมัน ก่าด ชีโต้ ไม้ขีด น้ำมันมะพร้าว หม้อ กะทะ การบูน ทุเรียน บุหรี่ ยาเส้น ฯลฯ ส่วนของหวานนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่าหากปีใดฝนแล้งจะจัดขนม น้ำ เช่น ไก่กบ (เม็ด เมงลักกะทิสด) นกปล่อย (ลอดช่องน้ำกะทิ) บัวลอย (ข้าวเม่าน้ำกะทิ) ไอ้ตื้อ (ข้าวเหนียวดำน้ำกะทิ) ไปให้ หากปีใดฝนตกมากจะจัดขนมแห้งไปให้ หลังจาก เตรียมเสร็จแล้วก็นำอาหารไปถวายพระ วันนีถือว่า เป็นวันสำคัญที่มาร่วมกันทำบุญ ถวายพระพร้อมกัน แล้วเป็นการสวดอนุโมทนาและบังสกุลอุทิศส่วนบุญให้กับ บรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว นับเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึง ทุกวันนี้

ประเพณีการแห่พระแข่งเรือ

ใกล้เทศกาลออกพรรษา สิ่งที่น่าทึ่งหลังสวนพากันพูดถึงและรอคอยอย่างใจ จดใจจ่อ ซึ่งอาจจะพูดได้ว่า *ฝังอยู่ในสายเลือด* ของชาวหลังสวนทุกคน คือ ประเพณีการแห่พระแข่งเรือ ซึ่งจัดขึ้นในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี

การแข่งเรือของอำเภอหลังสวน มี ๓ ประเภท คือ

๑. ประเภทเรือยาวขนาด ๑๑ เมตร มีฝีพายประมาณ ๓๐ คน
 ๒. ประเภทเรือยาว ๘.๕ เมตร
 ๓. ประเภทเรือยาว ๖ เมตร
- } มีฝีพายประมาณ ๖ - ๘ คน

การแห่พระแข่งเรือในเทศกาลออกพรรษามักจะใช้เรือยาวแข่งขนาด ๓๐ ฝีพาย ซึ่งมีกำหนดการดังนี้ ในตอนเช้าจะมีการทำบุญตักบาตรพระและทอดกฐินของพวกรชาวบ้านจากตำบลต่างๆ ตอนบ่ายชาวบ้านหลังสวนจะอาศัยสายน้ำหลังสวนนี้จัดขบวนเรือแห่พระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์ นอกจากนั้นยังมีขบวนเรือลากที่เป็นพวกรชาวบ้านที่มาร่วมกัน มีทั้งฝ่ายบุญและฝ่ายตอรองในการชักลากเรือดังกล่าวเป็นคู่ๆ จึงทำให้เกิดการแข่งเรือขึ้นตั้งแต่นั้นมา

ประเพณีการแข่งเรือมีมานานเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏ แต่พอสืบทราบได้ว่าเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคถึงอำเภอหลังสวน ได้มีการแข่งขันเรือยาวแล้ว และในปัจจุบันนี้ยังมีเรือที่เคยเข้าร่วมในขบวนรับเสด็จและการแข่งเรือยาวเหลืออยู่ลำหนึ่ง มีชื่อว่าเรือมะเขือย่ำ ของวัดดอนชัย ตำบลพ้อแดง จังหวัดชุมพร

ปัจจุบันประเพณีการแข่งเรือนี้ ได้ซึมเข้าสู่สายโลหิตของชาวหลังสวนไปเสียแล้ว เพราะนอกจากจะมีการแข่งเรือในเทศกาลออกพรรษาแล้ว ยังมีในเทศกาลอื่นๆ อีกด้วย เช่น สงกรานต์และเทศกาลลอยกระทง ฯลฯ

พระประธานในพระอุโบสถ

พระราชปริยัติโมลี (องอาจ ฐิตธมฺโม)
เจ้าอาวาสวัดขันเงิน

ประวัติวัดชันเงิน

ชั้นและตำบลที่ตั้ง

วัดชันเงินเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๕ หมู่ ๔ ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

พื้นที่และอาณาเขต

ปัจจุบันวัดชันเงินมีเนื้อที่ประมาณ ๔๒ ไร่เศษ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดแม่น้ำหลังสวน
ทิศใต้	จดที่ดินเอกชน
ทิศตะวันออก	จดโรงเรียนชุมชนวัดชันเงิน ^๑
ทิศตะวันตก	จดที่ดินเอกชน

ประวัติ

วัดชันเงินเดิมเป็นวัดราษฎร์เก่าแก่วัดหนึ่งในอำเภอหลังสวน ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด และใครเป็นผู้สร้าง

ตามหลักฐานของกรมการศาสนาบันทึกไว้ว่าสร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๖๙^๒ สิ่งที่ปรากฏเป็นหลักฐาน คือ พระอุโบสถหลังเก่าและพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนซึ่งเป็นพระประธานในพระอุโบสถหลังเก่าหรือที่ประชาชนเรียกกันเป็นสามัญว่า โบสถน้อย และ พ้อหลวงอินทร์ นับเป็นหลักฐานเก่าแก่ที่สุดของวัดนี้ ปัจจุบันพระอุโบสถหลังเก่าหรือโบสถน้อยได้รื้อไปแล้ว ยังคงเหลือแต่ พ้อหลวงอินทร์ ซึ่งไม่สามารถจะกำหนดอายุได้แน่ชัดเนื่องจากถูกซ่อมแซมหลายครั้ง

^๑ ที่ตั้งโรงเรียนชุมชนวัดชันเงิน เดิมเป็นที่ดินของวัดชันเงิน ต่อมาภายหลังทางราชการได้ซื้อเพื่อขยายโรงเรียนเพิ่มขึ้น ปัจจุบันเนื้อที่ของโรงเรียนจึงเป็นพื้นที่ของวัดส่วนหนึ่งและพื้นที่ของโรงเรียนชื่อเองอีกส่วนหนึ่ง

^๒ กรมการศาสนา. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๗. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑). หน้า ๑๕ - ๑๗.

วัดชั้นเงินได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๙^๑ เท่าที่ สืบทราบได้จากคำบอกเล่าของนายพุด ศรียาภักย์ ผู้ซึ่งเคยเป็นศิษย์วัดชั้นเงิน และ ขณะนี้มีอายุประมาณ ๑๐๓ ปีแล้ว กล่าวว่ามีเจ้าอาวาสปกครองวัดติดต่อกัน รวม ๗ รูปด้วยกัน^๒ เจ้าอาวาสวัดชั้นเงินตั้งแต่สมัยพระเทพวงศาจารย์เป็นต้นมาได้ พัฒนาวัดชั้นเงินให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ได้ เปิดสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นจนกระทั่งเป็นปึกแผ่นมั่นคงในปัจจุบัน และได้รับยกย่องจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการว่าเป็น *สำนักเรียน ดีเด่น และสำนักเรียนตัวอย่าง* เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๖ ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ ได้รับการยกย่องว่าเป็น *วัดพัฒนาตัวอย่าง* ด้านการศึกษา และได้รับ ยกฐานะให้เป็นพระอารามหลวงชนิดสามัญ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ ดังประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๕ ตอน ๒๖ ว่า

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกวัดชั้นเงิน ตำบลวังตะกอก อำเภอ หลังสวน จังหวัดชุมพร เป็นพระอารามหลวง ชนิดรี ชนิดสามัญ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๓๑

มารุต บุณนาค
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ^๓

^๑ แดงการณัณคณสงฆ์ เล่ม ๔๕. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๙๙). หน้า ๑๔๙.

^๒ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง, วัดชั้นเงิน. (กรุงเทพฯ : งานโรงพิมพ์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง, ๒๕๓๓).

^๓ สำนักนายกรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๐๕ ตอน ๒๖. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนัก ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๓๑). หน้า ๑๑๐๗.

สิ่งสำคัญภายในวัด

สิ่งก่อสร้างที่เป็นถาวรวัตถุในวัดชั้นเงินที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในสมัยพระเทพวงศาจารย์ (จันทร์ โกสโล) แทบทั้งสิ้น สิ่งสำคัญที่มีอยู่ในวัดชั้นเงินแต่เดิมมีเพียงอย่างเดียวคือ หลวงพ่ออินทร์ พระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย ก่อด้วยอิฐถือปูน เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนมาก

พระอุโบสถ

พระอุโบสถเป็นอาคารคอนกรีตทั้งหลัง ขนาดกว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๙ เมตร หลังคาจัตุรมุขซ้อนกัน ๓ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบ หน้าต่างกระจก หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ไม่มีใบเสมา แต่มีหลุมลูกนิมิตอยู่ด้านหลังโบสถ์เพียงที่เดียว สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๕ สมัยพระเทพวงศาจารย์ (จันทร์ โกสโล) เป็นเจ้าอาวาส แล้วเสร็จในสมัยพระราชญาณกวีเป็นเจ้าอาวาส และทำพิธีผูกพัทธสีมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ พระอุโบสถหลังนี้สร้างขึ้นแทนพระอุโบสถไม้หลังเก่า

ในการสร้างพระอุโบสถนี้มีประชาชนที่มีจิตศรัทธาช่วยและได้ใช้แรงงานจากช่าง ๒ เชือกที่มีผู้นำมาถวายแต่พระเทพวงศาจารย์ชั้นสังฆราชและลาภไม้นจนาการสร้างพระอุโบสถและสิ่งก่อสร้างต่างๆ สำเร็จ เพื่อเป็นการระลึกถึงบุญคุณที่ช่างทั้ง ๒ เชือกได้ถูกใช้แรงงานในการก่อสร้างนี้ จึงได้ปั้นรูปช่าง ๒ เชือกหมอบไว้หน้าพระอุโบสถด้านละเชือก

เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระราชปริยัติโมลี (องอาจ ฐิตธมโม) ได้ให้ช่างเจาะช่องระบายอากาศ ด้านบนผนังพระอุโบสถทั้ง ๔ ด้าน จำนวน ๑๖ ช่อง เพื่อลดความก้องของเสียงภายในพระอุโบสถและเปลี่ยนบานหน้าต่างจากบานกระจกเป็นบานไม้

พระประธานในพระอุโบสถ

พระประธานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปชินราชจำลอง ประทับนั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย หล่อด้วยทองเหลืองที่ชาวบ้านมีจิตศรัทธานำมาบริจาค และลงรักปิดทอง ขนาดหน้าตักกว้าง ๒.๓๘ เมตร สูง ๓.๒๐ เมตร สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ เบื้องซ้ายขวามีพระอัครสาวกปูนปั้นลงรักปิดทองด้านละองค์ พระประธานในพระอุโบสถวัดชั้นเงินนี้ นับว่าเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งที่ใหญ่ที่สุดองค์หนึ่งในภาคใต้

พระปางเปิดโลก

พระปางเปิดโลกเป็นพระพุทธรูปประทับยืน พระหัตถ์ซ้ายขวาห้อยกาง ออกไปข้างพระองค์ และกางนิ้วพระหัตถ์เล็กน้อยเป็นกิริยา ทรงเปิด เรียกกันเป็น สามัญว่า พระเจ้าเปิดโลก พระพุทธรูปองค์นี้หล่อด้วยทองเหลือง ขนาดสูง ประมาณ ๑.๕๐ เมตร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ วัดชั้นเงินจะอัญเชิญพระพุทธรูปปางเปิดโลกนี้ออกนำหน้าพระภิกษุสามเณรเนื่องในประเพณีตักบาตรเทโว ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นประจำทุกปี

ตามพุทธประวัติกล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ ได้ ๗ พรรษา ได้เสด็จขึ้นไปโปรดพระพุทธรมาตา และท้าวสักกเทวราช พร้อมทั้ง เทพดาทั้งหลายบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และอยู่จำพรรษา ณ ที่นั่นตลอด ๓ เดือน เมื่อออกพรรษาแล้วจึงได้เสด็จลงมายังมนุษย์โลก ตรงกับแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธองค์ทรงบันดาลให้สรรพสัตว์มองเห็นซึ่งกันและกัน คือ ผู้ที่อยู่ในโลกมนุษย์สามารถมองเห็นโลกสวรรค์และสัตว์นรก โลกสวรรค์ สามารถมองเห็นโลกมนุษย์และสัตว์นรก สัตว์นรกสามารถมองเห็นโลกมนุษย์และโลกสวรรค์ แม้แต่สัตว์ดิรัจฉานหรือคนตาบอด ก็สามารถมองเห็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

วิหารเล็ก

วิหารเล็กอยู่ทางทิศเหนือของพระอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคา ทรงไทยมุงกระเบื้อง มีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โบสถ์น้อย เนื่องจากพื้นที่ตรงที่สร้างวิหารนี้ ส่วนหนึ่งเคยเป็นที่ตั้งของพระอุโบสถไม้หลังเดิม ซึ่งได้รื้อสมัยพระเทพวงศาจารย์ และใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งสร้างพระอุโบสถใหม่

หลวงพ่อกินทร์

หลวงพ่อกินทร์ หรือพ่หลวงอินทร์ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปาง มารวิชัย ก่อด้วยอิฐถือปูน ขนาดหน้าตัก ๑.๗๐ เมตร สูงประมาณ ๒.๕๐ เมตร เป็นพระพุทธรูปที่มีมาแต่เดิม กล่าวกันว่า หลวงพ่อกินทร์อดีตเจ้าอาวาสวัดชั้นเงิน เป็นผู้สร้างและประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถไม้หลังเดิม พระพุทธรูปองค์นี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวหลังสวนมาก ปัจจุบันประดิษฐานในพระวิหารเล็ก หรือ โบสถ์น้อย

ศาลาการเปรียญ

วัดชั้นเงินมีศาลาการเปรียญ ๒ หลัง คือหลังเก่าเป็นอาคารไม้ อยู่ทางทิศเหนือของพระอุโบสถริมแม่น้ำหลังสวน ครั้งพระราชญาณกวี ก่อตั้งสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นได้ใช้ศาลาการเปรียญหลังนี้เป็นที่เรียน ปัจจุบันทรุดโทรมมากทางวัดจึงใช้เป็นที่เก็บเรือแข่งของวัด

ส่วนศาลาการเปรียญหลังใหม่ อยู่ทางด้านทิศใต้ของพระอุโบสถเป็นตึกชั้นเดียว หลังคาทรงไทยมุงกระเบื้องสี ขนาดกว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๓ ภายในประดิษฐานรูปปั้นพระเทพวงศาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดชั้นเงิน ศาลาการเปรียญหลังนี้มีชื่อว่า *เทพนิมิตถรรพมาศรม*

เสนาสนะอื่น ๆ

เสนาสนะต่างๆ ที่มีในวัดชั้นเงินโดยมากจะสร้างในสมัยพระเทพวงศาจารย์ บ้าง พระราชญาณกวีบ้าง และสร้างในปัจจุบันบ้าง ส่วนใหญ่แล้วจะสร้างเพื่อทดแทนของเดิมที่ทรุดโทรม หรือ ชำรุด เมื่อก่อสร้างอาคารใหม่ก็จัดให้เป็นหมวดหมู่เป็นระเบียบแลดูสบายตา เช่น

หมู่กุฏิสงฆ์

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำหลังสวนด้านตะวันตกของพระอุโบสถ มีทั้งหมด ๑๘ หลัง เดิมเป็นกุฏิไม้ บางหลังสร้างมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๙๒ หลังคามุงกระเบื้องดิน ปัจจุบันทรุดโทรมมากเกินที่จะซ่อมแซมได้ จึงรื้อแล้วสร้างอาคารใหม่ เป็นอาคาร ๒ ชั้น มีทั้งสร้างด้วยไม้และเป็นตึก

หอฉัน

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระอุโบสถ เป็นตึก ๒ ชั้น ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ เป็นที่ฉันภัตตาหารรวมของพระภิกษุสามเณรทั้งวัด มีชื่อเรียกว่า *สุขพิศิษฐ์*

นอกจากนี้ยังมีอาคารอื่นอีกหลายหลัง ซึ่งส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นในสมัยพระราชญาณกวี เป็นเจ้าอาวาส อาคารเหล่านี้ปัจจุบันได้รับการตั้งชื่อให้คล้องจองกัน ดังนี้คือ

หอฉัน	ชื่อ สุขพิศิษฐ์
ศาลาการเปรียญ	ชื่อ เทพนิมิตธรรมมาศรม
อาคารเรียนปริยัติธรรม	ชื่อ อุดมพิทยาลัย
ที่พักพระภิกษุสามเณร	ชื่อ ธรรมวินัยวโรภาส
ห้องสมุด	ชื่อ บรรณศาสตร์ศาลา
ธรรมศาลาหรือหอประชุม	ชื่อ ธรรมสภาภินันท์
กุฏิเจ้าอาวาส	ชื่อ สันติกันดาลัย

การสาธารณูปโภคภายในวัด

วัดชั้นเงินตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหลังสวน แต่ไม่ใช้น้ำประปา ภายในวัดได้ขุดบ่อใช้น้ำซึมจากใต้ดินสูบขึ้นถังไว้ในถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ หากเป็นหน้าฝนก็จะรองน้ำฝนเก็บไว้ใช้ ซึ่งใช้ได้เพียงพอตลอดปี

การศึกษาและการสาธารณสงเคราะห์

เจ้าอาวาสวัดชั้นเงิน นับตั้งแต่พระราชญาณกวี จนถึงเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาทั้งของพระภิกษุสามเณร และการศึกษาสำหรับเยาวชน ในวัดชั้นเงินมีโรงเรียน ๒ โรงเรียน คือ

สำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี

สำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๘ โดยพระราชญาณกวี (บุญชวน เขมาภิโรโต) เจ้าอาวาสวัดชั้นเงินขณะนั้นเล็งเห็นประโยชน์ของการศึกษาโดยเฉพาะของพระภิกษุสามเณร และมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำให้การศึกษาภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชุมพร เจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นมั่นคง จึงทุ่มเทเสียสละทุกอย่างเพื่อการศึกษาด้านนี้อย่างจริงจัง จนกระทั่งปัจจุบันสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีของวัดชั้นเงินเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่พระเถระผู้รับผิดชอบในการบริหารการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ทุกระดับ ทุกๆ ปีจะมีพระภิกษุสามเณรจากวัดอื่น มาขอจำพรรษาและศึกษาภาษาบาลีที่วัดชั้นเงินเป็นจำนวนมาก ผลการเรียนการสอนภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศปรากฏว่า พระภิกษุสามเณรจากสำนักปริยัติธรรมแผนกบาลีของวัดชั้นเงิน สามารถสอบได้คะแนนเป็นอันดับที่ ๑ - ๒ ของประเทศ เป็นเวลาหลายปีติดต่อกันเสมอมา จากผลการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนี้ ทำให้สำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีของวัดชั้นเงินได้รับการยกย่องจากกรมการศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ ว่าเป็น **สำนักเรียนดีเด่นและสำนักเรียนตัวอย่าง** เมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๒๖ สถานที่เรียนแห่งแรกคือ ศาลาการเปรียญหลังเก่า ต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ ทางวัดได้จัดสร้างอาคารเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นเป็นตึก ๒ ชั้น ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๔.๕ เมตร หลังคาทรงไทย มุงกระเบื้อง มีชื่อเรียกว่า **อุดมพิทยาลัย** ซึ่งให้เป็นที่เรียนจนกระทั่งทุกวันนี้

เจ้าอาวาสวัดชั้นเงินรูปปัจจุบันได้สานต่อเจตนารมณ์ของพระราชญาณกวี สืบมา ด้วยการสนับสนุนการศึกษาภาษาบาลีโดยใช้บุคลากรภายในวัดเป็นผู้สอน และการสอบบาลีของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ นี้ พระภิกษุสามเณรจากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของวัดชั้นเงินสามารถ สอบได้คะแนนเป็นอันดับ ๒ ของพระภิกษุสามเณรที่เข้าสอบทั้งหมดทั่วประเทศ ปัจจุบันอาจจะสามารถกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า สำนักปริยัติธรรมแผนกบาลีของ วัดชั้นเงินเป็นปึกแผ่นมั่นคงและเจริญก้าวหน้าสมกับความตั้งใจอันแน่วแน่ของ พระราชญาณกวีผู้ก่อตั้งสำนักเรียนแห่งนี้ และพระภิกษุสามเณรที่ได้รับการศึกษา ไปจากสำนักปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดชั้นเงิน เมื่อแยกย้ายกันไปก็สามารถทำ ประโยชน์ให้แก่พระศาสนา และสังคมได้เป็นอย่างดี

โรงเรียนชุมชนวัดชั้นเงิน

วัดชั้นเงินตระหนักถึงการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะเด็กในชุมชนบริเวณ รอบๆ วัด จึงได้แบ่งพื้นที่ของวัดส่วนหนึ่งทางด้านทิศตะวันออก ให้ตั้งเป็นโรงเรียน เริ่มสอนตั้งแต่ระดับเด็กเล็ก เด็กก่อนเกณฑ์จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชื่อ **โรงเรียนชุมชนวัดชั้นเงิน** ปัจจุบันมีนักเรียนระดับเด็กเล็กประมาณ ๑๗๙ คน ซึ่งอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของวัดชั้นเงิน เด็กก่อนเกณฑ์ประมาณ ๑๓๐ คน และเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล เด็ก นักเรียนชั้นในอำเภอหลังสวนแล้ว ยังมาจากอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอพะโต๊ะ และอำเภอตะโก เข้ามาเรียนด้วย

นักเรียนระดับต่างๆ ของโรงเรียนชุมชนวัดชั้นเงิน จะต้องเข้ารับการอบรม จากเจ้าอาวาสวัดชั้นเงินเป็นประจำทุกเดือน คือ เด็กก่อนเกณฑ์เข้ารับการอบรม เดือนละ ๒ ครั้ง เด็กเล็กและเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา จะเข้ารับการอบรมเดือน ละครั้ง

นอกจากโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี และโรงเรียนชุมชนวัดชั้นเงินแล้ว วัดชั้นเงินยังเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สอนนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ และปีที่ ๖ อีกด้วย และวัดชั้นเงินยังได้นำเงินรายได้จากมูลนิธิต่างๆ ของวัดมาใช้ ในการสาธารณสงเคราะห์ด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละมูลนิธิ คือ

มูลนิธิพระเทพวงศาจารย์

มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ช่อมแซมเสนาสนะและบริหารวัดขันเงิน

มูลนิธิพระราชญาณกวี

มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยพระภิกษุสามเณรที่อาพาธตามโรงพยาบาลต่างๆ

มูลนิธิบำรุงการศึกษาพระประยัตติธรรม

มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยการศึกษาภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรทั้งในวัดขันเงินและวัดอื่นๆ รวมทั้งสนับสนุนการศึกษาของเด็กนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ

ในแต่ละปีวัดขันเงินจะแบ่งเงินรายได้ของมูลนิธินี้ออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. เป็นทุนการศึกษาภาษาบาลีแก่พระภิกษุสามเณร ปีละ ๑๐ ทุนๆ ละ ๖๐๐ บาท
๒. เป็นทุนการศึกษาของเด็กนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ ปีละ ๑๐ ทุน แบ่งเป็น
ระดับชั้นประถมศึกษา ๗ ทุนๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท
ระดับชั้นมัธยมศึกษา ๓ ทุนๆ ละ ๑,๕๐๐ บาท

จำนวนพระภิกษุสามเณร

ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๘ วัดขันเงินมีพระภิกษุจำพรรษา ๒๕ รูป สามเณร ๔๕ รูป

ลำดับเจ้าอาวาส

พระราชปริยัติโมลีเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันกล่าวว่า นายพุด ศรียาภัย ซึ่งเคยเป็นศิษย์วัดขันเงิน ขณะนี้มีอายุประมาณ ๑๐๓ ปี แต่ยังมีสติมากเคยเล่าให้ฟังถึงเจ้าอาวาสรูปก่อนๆ จึงพอจะประมวลลำดับเจ้าอาวาสวัดขันเงินได้ดังนี้

๑. หลวงพ่ออุ ไม้ทราบประวัติ ปีที่เป็นเจ้าอาวาสและปีที่มรณภาพ
๒. หลวงพ่ออินทร์ ไม้ทราบประวัติ ปีที่เป็นเจ้าอาวาสและปีที่มรณภาพ แต่สันนิษฐานว่าคงจะเป็นผู้สร้างหลวงพ่อกิ่ง หรือ พ่อหลวงอินทร์ พระพุทธรูป

ปางมารวิชัย ก่ออิฐถือปูนที่ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์น้อย และเป็นที่เคารพสักการะ
ของชาวอำเภอหลังสวนในปัจจุบันนี้

๓. หลวงพ่อชัย ไม่ทราบปีที่เป็นเจ้าของอาวาส และปีที่มรณภาพ ทราบ
ประวัติแต่เพียงว่าเป็นหน้าชายของหลวงพ่อกำ อดีตเจ้าอาวาสวัดประสาธนิกร
อำเภอหลังสวน

๔. หลวงพ่อหนู เป็นชาวอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่
ทราบปีที่เป็นเจ้าของอาวาส มรณภาพเมื่อประมาณปีพุทธศักราช ๒๔๔๕ ชาวบ้านโดย
ทั่วไปเรียกท่านว่า หลวงพ่อตกทะเล เนื่องจากท่านได้เดินทางเพื่อจะเข้าไปรับ
สัญญาบัตรที่กรุงเทพฯ โดยทางเรือ และถูกพายุพัดเรือล่มกลางทางจนทำให้
ท่านมรณภาพ^๑

๕. พระเทพวงศาจารย์ (จันทร โกสโล) เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อกำ
อดีตเจ้าอาวาสวัดประสาธนิกร เป็นเจ้าอาวาสวัดชั้นเงินเมื่อประมาณปีพุทธศักราช
๒๔๔๖ ในสมัยที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดชั้นเงิน ได้จัดสร้างถาวรวัตถุต่างๆ ที่เห็นอยู่
ในปัจจุบันนี้ไว้มาก เพื่อทดแทนของเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมและปรักหักพังไป

พระเทพวงศาจารย์นับเป็นพระเถระผู้ใหญ่ของอำเภอหลังสวนและจังหวัด
ชุมพร มีศิษยานุศิษย์มาก ท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดชุมพร
ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังเป็นผู้เปลี่ยนชื่อประเพณี
ใส่เปรต ส่งเปรต ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของชาวหลังสวน และจะทำการในวันแรม
๑ ค่ำ และ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นประจำทุกปี เป็นประเพณี รับผิดชอบ
มาจนปัจจุบันนี้

ท่านได้รับสมณศักดิ์หลังสุดเป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพวงศาจารย์
และเนื่องจากเป็นพระเถระที่มีอาวุโสมาก จึงได้รับยกย่องให้เป็น รัตตัญญู ดัง
ปรากฏในสัญญาบัตรว่า

“พระเทพวงศาจารย์ บริหารชุมพรเขต ทักษิณเกษตรธรรมธัช รัตตัญญู-
สุนทร มหาคณิศรบรรลือมาราม คามวาสี สถิต ณ วัดชั้นเงิน”

พระเทพวงศาจารย์มรณภาพเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๖ รวมสิริ
อายุได้ ๙๑ ปี

^๑ ในหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑ กล่าวว่า ก่อนพระเทพวงศาจารย์มีเจ้าอาวาสอีก
องค์หนึ่งชื่อ พระธรรมจारी (บุญ)

๖. พระราชญาณกวี (บุญชวน เขมาภิรโต) เคยเป็นเจ้าของาวาสวัดอนันต์เมตธาราม วัดไทยในประเทศสิงคโปร์หลายปี มาเป็นเจ้าอาวาสวัดชั้นเงินเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ สืบต่อจากพระเทพวงศาจารย์ ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระปกาสิตพุทธศาสน์ ท่านเป็นผู้ที่ชอบอ่านหนังสือทุกชนิดทำให้มีความรู้ในวิชาการสาขาต่างๆ แดกเจ้าน โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ มีความสามารถในการอ่าน เขียน และพูดอย่างดี เป็นที่ยอมรับของชาวต่างประเทศ

พระราชญาณกวีเล็งเห็นประโยชน์ของการศึกษาโดยเฉพาะของพระภิกษุสามเณรว่า หากพระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและเพียงพอ ก็จะสามารถดำรงพระพุทธศาสนาและทำประโยชน์แก่สังคมได้ ดังนั้นท่านจึงได้ทุ่มเทเสียสละทุกอย่างให้การการศึกษาของพระภิกษุสามเณร โดยการจัดตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นในวัดชั้นเงิน เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะในอำเภอหลังสวน และจังหวัดชุมพรได้มีที่ศึกษาเล่าเรียน และมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ปัจจุบันความมุ่งมั่นของท่านสัมฤทธิ์ผลสมความปรารถนา เนื่องจากสำนักเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลีของวัดชั้นเงินเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่พระเถระผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษาของพระภิกษุสามเณรทุกระดับ และพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาในสำนักบาลีของวัดชั้นเงินก็สามารถสอบบาลีได้คะแนนเป็นอันดับที่ ๑ - ๒ ของประเทศเสมอมา จนในปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ยกย่องให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของวัดชั้นเงินเป็นสำนักเรียนดีเด่นและสำนักเรียนตัวอย่าง

มิใช่แต่สนับสนุนด้านการศึกษาอย่างเดียว พระราชญาณกวียังสามารถในการบริหารวัดชั้นเงินให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นจนในปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้เป็น วัดพัฒนาตัวอย่าง ด้านการศึกษาโดยไม่ต้องให้ทางวัดเขียนรายงานหรือมีเจ้าหน้าที่ของกรมการศาสนามาตรวจ และเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญโดยมีต้องพิจารณาส่วนอื่นๆ เช่น ชุมประตูทางเข้าวัด หรือกำแพงวัด ตามมาตรฐานของกรมการศาสนาประกอบ

ท่านได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดชุมพรสืบต่อจากพระเทพวงศาจารย์ นับเป็นเจ้าอาวาสวัดชั้นเงินรูปที่ ๒ ที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้ สมณศักดิ์ครั้งสุดท้าย คือ พระราชาคณะชั้นราชที่พระราชญาณกวี มรณภาพเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๑ รวมอายุได้ ๘๐ ปี

๗. พระราชปรีดีโมลี (องอาจ วิฑูรย์) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน เป็นศิษย์ของพระราชญาณกวี ชาตะเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๒ อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๗ ที่วัดนาทุ่ง อำเภอเมืองชุมพร และได้เข้ามาจำพรรษาที่วัดขันเงินเพื่อศึกษาภาษาบาลีเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๙ พุทธศักราช ๒๕๑๗ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค หลังจากนั้นได้เดินทางไปศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกต่อที่มหาวิทยาลัยพาราณสี รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย พุทธศักราช ๒๕๒๐ สำเร็จปริญญาเอกสาขาปรัชญาบาลี แล้วเดินทางกลับมาจำพรรษาอยู่ที่วัดขันเงิน และเป็นกำลังสำคัญในการเรียนการสอนภาษาบาลีของวัดขันเงิน

เมื่อพระราชญาณกวีมรณภาพ พระราชปรีดีโมลีขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์ที่พระศรีธรรมนาถมุนี ได้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดขันเงิน เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดชุมพร นับเป็นเจ้าอาวาสวัดขันเงินรูปที่ ๓ ที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้ และในปีเดียวกันนี้ท่านได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราชปรีดีโมลี ปัจจุบันท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดขันเงินและสืบต่อเจตนารมณ์ของพระราชญาณกวีด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในอำเภอหลังสวน และจังหวัดชุมพรให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ระเบียบและประเพณีของวัด

วัดขันเงินเป็นวัดที่มีกฎระเบียบสำหรับปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดอย่างเคร่งครัด ทำให้สามารถพัฒนาวัดและลูกวัดไปได้พร้อมๆ กัน ระเบียบของวัดมีดังนี้คือ

๑. พระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาอยู่ที่วัดขันเงิน ยกเว้นพระภิกษุสามเณรที่เพิ่งอุปสมบทจะต้องศึกษาภาษาบาลี หากพระภิกษุสามเณรรูปใดไม่ศึกษาภาษาบาลีต้องไปอยู่ที่วัดอื่น

๒. วัดขันเงินเป็นวัดที่ *ปลอดบุหรี่* มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระภิกษุสามเณรที่จะขอเข้าจำพรรษาในวัดขันเงิน แม้แต่ผู้จะอุปสมบทต้องเลิกสูบบุหรี่ให้ได้เสียก่อน

๓. พระภิกษุสามเณรรูปใดยังสอบบาลีประโยคเปรียญธรรม ๔ ไม่ได้ อนุญาตให้มีวิทยุและเครื่องบันทึกเสียง

๔. พระภิกษุสามเณรรูปใดยังสอบบาลีประโยคเปรียญธรรม ๖ ไม่ได้ อนุญาตให้มีกล้องถ่ายรูป

๕. พระภิกษุสามเณรรูปใดยังสอบบาลีประโยคเปรียญธรรม ๙ ไม่ได้ หรือมาศึกษาอยู่ในสังกัดวัดชั้นเงินไม่ถึง ๒๐ ปี ไม่อนุญาตให้มีโทรศัพท์

๖. พระภิกษุสามเณรทั้งวัด รวมทั้งเจ้าอาวาส หากไม่ติดกิจนิมนต์หรือกิจ ธุระอื่นจะต้องฉันภัตตาหารรวมกันที่หอสุขพิศิษฐ์ซึ่งเป็นหอฉันทุกวัน

ส่วนประเพณีของวัดชั้นเงินนั้น นอกจากประเพณีวันสำคัญทางศาสนาแล้ว ยังมีประเพณีปลีกย่อยที่ปฏิบัติกันมาตลอด คือ

๑. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ของทุกปี

๒. ในวันพระขึ้น ๘ ค่ำ และ ๑๔ - ๑๕ ค่ำ หรือ แรม ๘ ค่ำ และ ๑๔ - ๑๕ ค่ำ ชาวบ้านจะนำอาหารมาทำบุญที่วัด และถวายพระภิกษุสามเณรในวัดตลอดทั้งปี และฟังพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ก่อนพระฉันอาหารเพล

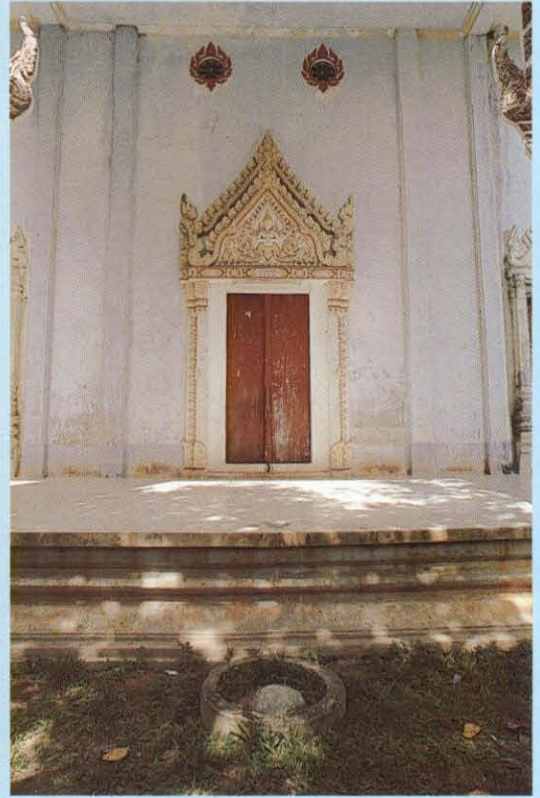
๓. ประเพณีตักบาตรเทโว จะทำในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นประจำทุกปี โดยทางวัดชั้นเงินจะอัญเชิญพระพุทธรูปปางเปิดโลกนำหน้าพระภิกษุสามเณรไป รับบิณฑบาตในบริเวณตลาดสดของเทศบาล และมีพระภิกษุสามเณรจากวัดใกล้เคียงมาร่วมรับบิณฑบาตด้วย

พระอุโบสถ

พระปางเปิดโลก ประดิษฐานในพระอุโบสถ

หลุมลูกนิมิตด้านหลังพระอุโบสถ
ใช้แสดงเขตแทนใบเสมา

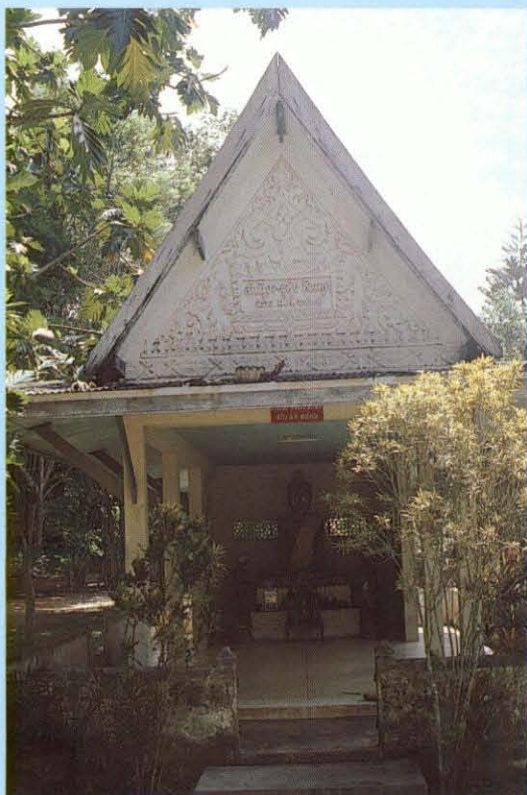
หอฉัน สุขพิศิษฐ์

ศาลาการเปรียญ เทพนมมิตรมาศรม

อาคารเรียนพระปริยัติธรรม อุดมพิทยาลัย

โบสถ์น้อยที่ประดิษฐานหลวงพ่อดินทร์

หอรระฆัง

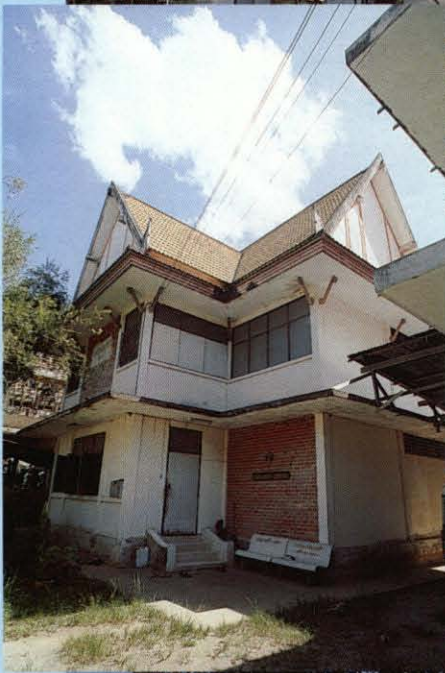
ที่พักพระภิกษุสามเณร ธรรมวินัยโรภาส

ห้องสมุด วรรณศาสตร์ศาลา

กุฎิเจ้าอาวาส สันติกันตาลัย

หอประชุม ธรรมสภาภินันท์

หมู่กุฏิสงฆ์

อาคารเรือนไม้โรงเรียนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

อาคารโรงเรียน ชุมชนวัดชั้นเงิน

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นำเที่ยวจังหวัดชุมพร. ม.ป.ท. ๒๕๒๘, (เอกสารแผ่นพับจัดพิมพ์โดยการ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตุลาคม ๒๕๒๘).
- การศาสนา, กรม. แดงการณณ์คณะสงฆ์. เล่ม ๔๔. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.
- _____ . ประวัติวัดหัวราชอาณาจักร. เล่ม ๗. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑.
- _____ . สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เล่ม ๑ ฉบับกรมการศาสนา.
พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๐.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ระยะเวลาเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือ
รอบแหลมมะลายูรัตนโกสินทร์ศก ๑๐๙. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๕๓๕.
(พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์
ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส ปีกอก พ.ศ. ๒๕๗๕).
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. เทศาภิบาล. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,
๒๕๐๙. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาจินดารักษ์ (จำลอง สวัสดิ์ -
ชูโต) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๑๐ ตุลาคม ๒๕๐๙).
- _____ . ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๐ เรื่องตำนานเมืองระนอง. พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย,
๒๕๗๔ (มหาอำมาตย์ตรี พระยาประติพัทธภูบาล (ค้อยู่เหล ณ ระนอง) พิมพ์แจกในงานขึ้น
ชิงช้า พ.ศ. ๒๕๗๔).
- _____ . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
รัชกาลที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม ๗ จังหวัด. ม.ป.ท. , ๒๕๑๗, (กรม
ศิลปากรจัดพิมพ์ เนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช สิงหาคม ๒๕๑๗).
- ยุทธการทหารเรือ, กรม. พระประวัติ นายพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขต-
อุดมศักดิ์. (เอกสารอัดสำเนาของกองประวัติศาสตร์ กรมยุทธการทหารเรือ กองทัพเรือ).
- วัดราชบูรณาราม. ที่ระลึกในงานฉลองสมณศักดิ์ พระครูพิมพ์มลธรรมภาณี (ดำเนิน อุดจारी).
กรุงเทพฯ : บริษัทบพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๙.
- วินิจ รังผึ้ง. “สูมิตีสินน้ำเงินแห่งท้องทะเลชุมพร”, อนุสาร อสท. ๓๑, ๑ (พฤษภาคม ๒๕๓๔) :
๔๔ - ๕๐.

ศิลปากร, กรม. ก่อนประวัติศาสตร์ภาคใต้ ชุมพร ระนอง ตรัง สตูล. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.

_____ . ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร : โรงพิมพ์ยิ้มศรี, ๒๔๘๑. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานประชุมเพลิงศพนางสาวพร้อม ณ นคร ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๑).

_____ . ทะเบียนโบราณวัตถุสถานทั่วราชอาณาจักร. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, ๒๕๑๖.

_____ . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค). เรียบเรียง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๑.

_____ . พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์. พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์, ๒๔๗๗. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพมหาอำมาตย์โท พระยาไพบูลย์สมบัติ (เดช บุนนาค) วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๗ ณ สุสานวัดเทพศิรินทราวาส).

_____ . พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๕๑๖.

_____ . เรื่องกฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุดมศึกษา, ๒๕๒๑.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชุมพร. ศิลปกรรมสิ่งแวดล้อมในจังหวัดชุมพร. (เอกสารอัดสำเนาของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชุมพร ๒๕๓๓).

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. เล่ม ๓ - ๑๐. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง. วัดขันเงิน. กรุงเทพฯ : งานโรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๓.

สำนักงานจังหวัดชุมพร. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดชุมพร. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๐๕ ตอน ๒๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๓๑.

สุขสมาน วงศ์สุวรรณ. ประวัติศาสตร์การปกครองของไทย. กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา, ๒๕๒๗.

สัมภาษณ์

พระราชปริยัติโมลี เจ้าอาวาสวัดขันเงิน. สัมภาษณ์ ๒ สิงหาคม ๒๕๓๘.

รายชื่อพระอารามหลวง
ที่กรมศิลปากรนำผ้าพระกฐินพระราชทานไปถวาย

พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘

ลำดับที่	พ.ศ.	รายนามวัด	หมายเหตุ
๑.	๒๕๖๗	วัดเขมาภิรตาราม	จังหวัดนนทบุรี
๒.	๒๕๖๘	วัดพนัญเชิง	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๓.	๒๕๖๙	วัดมหาพฤฒาราม	กรุงเทพมหานคร
๔.	๒๕๗๐	วัดอินทาราม	กรุงเทพมหานคร
๕.	๒๕๗๑	วัดศุภหัตถ์	กรุงเทพมหานคร
๖.	๒๕๗๒	วัดสังเวชวิศยาราม	กรุงเทพมหานคร
๗.	๒๕๗๓	วัดบุปผาราม	กรุงเทพมหานคร
๘.	๒๕๗๔	วัดกนิษฐาราม	กรุงเทพมหานคร
๙.	๒๕๗๕	-	ไม่พบหลักฐาน
๑๐.	๒๕๗๖	-	ไม่พบหลักฐาน
๑๑.	๒๕๗๗	-	ไม่พบหลักฐาน
๑๒.	๒๕๗๘	-	ไม่พบหลักฐาน
๑๓.	๒๕๗๙	-	ไม่พบหลักฐาน
๑๔.	๒๕๘๐	วัดโมลีโลกยาราม	กรุงเทพมหานคร
๑๕.	๒๕๘๑	วัดยานนาวา	กรุงเทพมหานคร
๑๖.	๒๕๘๒	วัดราชนันทาราม	กรุงเทพมหานคร
๑๗.	๒๕๘๓	วัดกัลยาณมิตร	กรุงเทพมหานคร
๑๘.	๒๕๘๔	วัดพระบรมธาตุไชยา	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๑๙.	๒๕๘๕	- งด -	
๒๐.	๒๕๘๖	- งด -	
๒๑.	๒๕๘๗	- งด -	
๒๒.	๒๕๘๘	- งด -	
๒๓.	๒๕๘๙	- งด -	
๒๔.	๒๕๙๐	- งด -	
๒๕.	๒๕๙๑	วัดกาญจนสิงหาสน์	กรุงเทพมหานคร
๒๖.	๒๕๙๒	วัดดุสิตาราม	กรุงเทพมหานคร
๒๗.	๒๕๙๓	วัดพระยาทำ	กรุงเทพมหานคร
๒๘.	๒๕๙๔	วัดกาญจนสิงหาสน์	กรุงเทพมหานคร

ลำดับที่	พ.ศ.	รายนามวัด	หมายเหตุ
๒๙.	๒๕๐๕	วัดอัปสรสวรรค์	กรุงเทพมหานคร
๓๐.	๒๕๐๖	วัดชนะสงคราม	กรุงเทพมหานคร
๓๑.	๒๕๐๗	วัดเทพธิดาราม	กรุงเทพมหานคร
๓๒.	๒๕๐๘	วัดสุวรรณาราม	กรุงเทพมหานคร
๓๓.	๒๕๐๙	วัดราชสิทธิาราม	กรุงเทพมหานคร
๓๔.	๒๕๑๐	วัดสังข์กระจาย	กรุงเทพมหานคร
๓๕.	๒๕๑๑	วัดชนะสงคราม	กรุงเทพมหานคร
๓๖.	๒๕๑๒	วัดใหญ่สุวรรณาราม	จังหวัดเพชรบุรี
๓๗.	๒๕๑๓	วัดเสาชิงช้า	จังหวัดลพบุรี
๓๘.	๒๕๑๔	วัดเขากองทราย	จังหวัดชลบุรี
๓๙.	๒๕๑๕	วัดพระธาตุดอยสุเทพ	จังหวัดเชียงใหม่
๔๐.	๒๕๑๖	วัดพนัญเชิง	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๔๑.	๒๕๑๗	วัดช้างค้ำวรวิหาร	จังหวัดน่าน
๔๒.	๒๕๑๘	วัดพระธาตุพนม	จังหวัดนครพนม
๔๓.	๒๕๑๙	วัดพระมหาธาตุ	จังหวัดนครศรีธรรมราช
๔๔.	๒๕๒๐	วัดพระบรมธาตุไชยา	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๔๕.	๒๕๒๑	วัดเฉลิมพระเกียรติ	จังหวัดนนทบุรี
๔๖.	๒๕๒๒	วัดสุทธจินดา	จังหวัดนครราชสีมา
๔๗.	๒๕๒๓	วัดชุมพลนิกายาราม	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๔๘.	๒๕๒๔	- งต -	
๔๙.	๒๕๒๕	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	จังหวัดสุโขทัย
๕๐.	๒๕๒๖	วัดสุทธาวาสาราม	จังหวัดราชบุรี
๕๑.	๒๕๒๗	วัดธาตุ	จังหวัดขอนแก่น
๕๒.	๒๕๒๘	วัดสิริจันทร์นิมิตร	จังหวัดลพบุรี
๕๓.	๒๕๒๙	วัดมัชฌิมาวาส	จังหวัดสงขลา
๕๔.	๒๕๓๐	วัดใหญ่สุวรรณาราม	จังหวัดเพชรบุรี
๕๕.	๒๕๓๑	วัดกลางมิ่งเมือง	จังหวัดร้อยเอ็ด
๕๖.	๒๕๓๒	วัดพระพุทธรูปตากผ้า	จังหวัดลำพูน
๕๗.	๒๕๓๓	วัดเขมาภิรตาราม	จังหวัดนนทบุรี
๕๘.	๒๕๓๔	วัดป่าโมก	จังหวัดอ่างทอง
๕๙.	๒๕๓๕	วัดจองคำ	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
๖๐.	๒๕๓๖	วัดท่าโพธิ์	จังหวัดนครศรีธรรมราช
๖๑.	๒๕๓๗	วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร	จังหวัดสิงห์บุรี
๖๒.	๒๕๓๘	วัดขันเงิน	จังหวัดชุมพร

นายสมคิด โชติภวณิเชย

อธิบดีกรมศิลปากร

ประวัติ

เกิดวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๘๐ ตำบลนาโพธิ์ อำเภออสวี จังหวัดชุมพร

การศึกษา

- ปริญญาตรี วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
- ประกาศนียบัตรโรงเรียนสงครามจิตวิทยา
- สำเร็จการศึกษาหลักสูตรนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ ๓
- สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๓๖๖

วุฒิต่างประเทศ

- Master of Arts (Public Administration) สหรัฐอเมริกา
- Certificate of Achievement in Statistical Administration, สหรัฐอเมริกา

ตำแหน่งสำคัญ ๆ ในราชการ

- ๑ มิถุนายน ๒๕๐๓ เริ่มรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ประจำกรม ระดับชั้นตรี อันดับ ๒
- อาจารย์วิทยาลัยครูอุดรธานี ระดับชั้นตรี อันดับ ๒
- เลขานุการกรมศิลปากร (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘)
- ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘)
- รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ระดับ ๙)
- รองอธิบดีกรมศิลปากร (นักบริหาร ๙) กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ
- ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ผู้ตรวจ ๑๐)
- รองปลัดกระทรวง (นักบริหาร ๑๐) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (นักบริหาร ๑๐) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- อธิบดีกรมศิลปากร (นักบริหาร ๑๐) กระทรวงศึกษาธิการ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ๕ ธันวาคม ๒๕๓๖ มหาวชิรมงกุฏ

